

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

TREBALLS DE LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS, VIII

ANTONI CASTELLS - MARTÍ PARELLADA

ELS FLUXOS ECONÒMICS
DE CATALUNYA
AMB LA RESTA D'ESPANYA I
LA RESTA DEL MÓN
LA BALANÇA DE PAGAMENTS DE CATALUNYA
1975

BORSA D'ESTUDI JAUME CARNER I ROMEU, 1979

BARCELONA
1983

ELS FLUXOS ECONÒMICS DE CATALUNYA
AMB LA RESTA D'ESPANYA
I LA RESTA DEL MÓN
LA BALANÇA DE PAGAMENTS A CATALUNYA, 1975

This One

AFX6-RJG-GYH5

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

TREBALLS DE LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS, VIII

ANTONI CASTELLS - MARTÍ PARELLADA

ELS FLUXOS ECONÒMICS
DE CATALUNYA
AMB LA RESTA D'ESPANYA I
LA RESTA DEL MÓN
LA BALANÇA DE PAGAMENTS DE CATALUNYA
1975

BORSA D'ESTUDI JAUME CARNER I ROMEU, 1979

BARCELONA
1983

**L'EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA
HA CONTRIBUIT GENEROSAMENT
A L'EDICIÓ D'AQUEST ESTUDI**

**DIPÒSIT LEGAL. B.: 29982-1983
I.S.B.N. 84-7283-045-4**

**© Antoni Castells i Martí Parellada, Barcelona
La present edició és propietat de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS**

A proposta d'una ponència formada pels senyors Emili Giralt, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, Josep M. Muntaner i Pascual, membre adjunt de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'INSTITUT, i Jaume Carner i Sunyol, dotador de la Borsa, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària tinguda el dia 17 d'abril de 1979, acordà per unanimitat d'adjudicar la IX Borsa d'estudi Jaume Carner i Romeu, als senyors Antoni Castells i Martí Paredada per a realitzar un estudi sobre *Els fluxos econòmics de Catalunya amb la resta d'Espanya i la resta del món. La Balança de pagaments de Catalunya, 1975*. En la mateixa sessió el senyor Josep M. Muntaner i Pascual fou designat com a ponent del dit treball.

En la sessió plenària del 19 de novembre de 1982 l'INSTITUT prengué l'acord d'editar aquest estudi, el qual és publicat a cura del senyor Muntaner i Pascual.

INTRODUCCIÓ

El present treball és el fruit d'un procés d'elaboració relativament llarg, que ha ocupat una part important de l'activitat professional dels autors en els darrers anys. S'inscriu en una línia d'investigació que ens és especialment atractiva, i en la qual hem dut a terme altres aportacions, i hi hem dedicat un cert esforç de reflexió. No es tracta, per tant, d'una temàtica en la qual començarem a pensar en iniciar aquest estudi. Ben al contrari, s'emmarca dins un tipus de dedicació que, per bé o per mal, marca la necessària especialització de l'activitat investigadora dels autors.

Tanmateix, bé que això que acabem de dir és del tot cert, també ho és que en l'origen d'aquest treball concret cal situar la «Borsa d'Estudis Jaume Carner», concedida per l'Institut d'Estudis Catalans, sense la qual el detonant inicial que ha conduït a la seva realització concreta no s'hauria probablement produït. En aquest sentit, doncs, quan l'any 1979 ens fou concedit aquest ajut, l'estímul que suposà, des d'un punt de vista d'exigència de realització, fou indubtablement un factor que cal situar en els orígens del treball. Després n'han intervingut d'altres sense els quals la seva elaboració no hauria estat possible, però cal assenyalar aquest paper d'estímul inicial acomplert per l'IEC perquè potser sense ell aquest treball no hauria estat realitzat.

El tema de les relacions econòmiques de Catalunya amb la resta del món (i, molt en particular, amb la resta d'Espanya) ha constituït un punt de referència de permanent interès, com ho proven els nombrosos estudis que hi han estat dedicats. Des del final del segle XIX fins a la Guerra Civil i, després d'aquesta, a partir dels anys seixanta, tant la qüestió de la balança de mercaderies de Catalunya amb la resta d'Espanya com la del signe i els efectes de l'acció de l'Estat a Catalunya han estat, especialment, objecte de diversos intents de quantificació que, bé que han proporcionat resultats desiguals, han mostrat uns elements constants com són el superàvit de la balança de mercaderies de Catalunya amb

la resta d'Espanya i el drenatge fiscal generat pel Sector Públic centralitzat. Les nostres aportacions s'inscriuen, doncs, en una línia relativament consolidada, amb uns punts de referència força precisos. Els resultats obtinguts tendeixen a confirmar els trets fonamentals indicats, encara que amb matisacions i elements nous que cal tenir en compte.

L'estudi es compon de cinc capítols. Cada un dels quatre primers aborda uns fluxos econòmics específics entre Catalunya i la resta d'Espanya. Així, el primer analitza els fluxos de mercaderies, el segon els fluxos de serveis i transferències privades, el tercer els fluxos fiscals (o transferències públiques) i el quart els fluxos financers. Per últim, el cinquè capítol és destinat a valorar les principals conclusions que poden desprendre's del conjunt del treball.

Bé que jutjat globalment aquest estudi pot ésser considerat una aproximació a la balança de pagaments de Catalunya, cal dir que s'ha centrat, molt especialment, en l'anàlisi i la quantificació de tres tipus de fluxos específics com són els de mercaderies, els fiscals i els financers.

Finalment, cal expressar el nostre agraïment a tots aquells qui han col·laborat d'una forma o altra en la realització d'aquest treball i, especialment, voldríem esmentar el Centre d'Estudis de Planificació que, acollint-nos, ens ha donat un ajut decisiu tant material com intel·lectual per a poder enllestir aquesta obra.

Així mateix voldríem fer palès el nostre reconeixement a Carme Cuartielles per l'excel·lent treball mecanogràfic que ha dut a terme.

Barcelona, octubre 1981

CAPÍTOL I

ELS FLUXOS COMERCIALS

I. METODOLOGIA¹

La comptabilitat a nivell regional planteja en relació amb la comptabilitat nacional tot un seguit de problemes addicionals de diferent ordre: metodològics, estadístics, etc. que, malgrat que hagin incidit en el seu procés de desenvolupament, no per això l'han deturat. Per aquesta raó la comptabilitat regional constitueix un instrument d'anàlisi emprat cada vegada més pels Instituts Oficials d'Estadística.

Malgrat aquest interès creixent pels problemes regionals, les metodologies que hom dissenya per a l'elaboració de comptes regionals són però, encara, prou heterogènies com per a establir criteris genèrics. En aquest sentit els procediments d'elaboració, per exemple, van de preconitzar lligams estrets entre la comptabilitat regional i la comptabilitat nacional a configurar un sistema comptable regional amb una elevada autonomia respecte als comptes nacionals.

En un altre sentit, les aproximacions més teòriques o més empíriques configuren també procediments alternatius.

Al cap i a la fi és possible de classificar en dues categories la comptabilitat regional: d'un cantó aquells treballs que tenen per objecte la confecció d'una sèrie de comptes articulats i, d'un altre cantó, aquells que cerquen l'elaboració de matrius input-output. Alhora, la consideració del caràcter eminentment obert que té l'espai regional impel·leix a l'elaboració de models (balances de pagaments regionals, comptabilitats sectorials, etc.) en els quals el fet important és constituït pels fluxos externs.

Es en aquest marc on es desenvolupen avui fonamentalment els estudis entorn de l'elaboració d'estadístiques de fluxos comercials interregio-

1. Aquesta part del treball ha estat redactada a partir de la tesi doctoral de MARTÍ PARELLADA, *Els fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya (1975) i entre Catalunya i l'estranger (1975-1978): Metodologia i anàlisi de resultats*. Universitat de Barcelona, 1980 (Barcelonà, Edicions 62, Estudis i Documents, vol. 35, 1982).

nals que incideixen especialment en les qüestions de caire metodològic².

Pel que fa a l'economia espanyola, els estudis duts a terme sobre aquest tema utilitzen fonamentalment l'enquesta específica a les empreses i les estadístiques de transport en els casos que hom no obté els fluxos comercials interregionals com a residu de les estimacions prèvies de producció i consum per branca; mètode que també és utilitzat en alguns casos.

En qualsevol cas, les dificultats per a estimar els fluxos comercials són notables. Així, en el terreny dels fluxos amb l'estranger, les exportacions solament són publicades per algunes regions i les importacions regionals no són ni tan sols publicades i cal recórrer, en el millor dels casos, a les dades-base de la Direcció General de Duanes. Per als fluxos comercials interregionals, les dificultats són encara majors, puix que solament han estat fetes dues enquestes de transport de mercaderies per carretera i l'obtenció dels valors unitaris constitueix un problema de molt difícil resolució. Això fa que les dificultats per a avaluar els fluxos interregionals siguin molt notables.

En el camp de les taules Input-Output regionals espanyoles³ el procediment de l'enquesta directa és utilitzat entre d'altres a la taula asturiana⁴, la segoviana⁵, la d'Aragó⁶, la d'Andalusia Occidental⁷, la de

2. R. COURBIS, *La comptabilité régionale française*, «Economie appliquée», XXVIII, 2-3 (1975); fent referència als mètodes de determinació dels fluxos comercials interregionals emprats a França però perfectament aplicables a aquest tipus d'estudis en general, diu que els principals procediments utilitzats han estat els següents: a) enquestes específiques a les empreses; b) utilització d'estadístiques específiques a determinats productes com podrien ésser els productes siderúrgics, els energètics, etc. (en aquest cas s'obtidria, com és fàcil de suposar, una balança de tipus sectorial); c) utilitzant hipòtesis simplificadores i circuits racionals de distribució (en aquest cas solament generarien fluxos les regions deficitàries o excedentàries), i alhora, minimitzant el nombre de fluxos i els costos de transport a partir de la posició geogràfica de les regions excedentàries i deficitàries, s'obtidria una longitud de trajecte mínim; i d) utilitzant les estadístiques de transport i valorant els fluxos físics a partir d'estadístiques de preus adequades.

3. M. PARELLADA, *Les tableaux Input-Output régionaux en Espagne*, resum de la ponència presentada al Seminari sobre construcció de taules Input-Output regionals i multiregionals, novembre 1979, París; J. ALCAIDE INCHAUSTI, *Las tablas Input-Output regionales en España*, «Boletín de Estudios Económicos» (Universidad de Deusto), núm. 94 (1975); INSTITUTO DE DESARROLLO ECONÓMICO, *Contabilidades regionales y tablas Input-Output a nivel regional*, Mesa redonda sobre los problemas metodológicos y estadísticos que plantea la elaboración de las tablas Input-Output y las contabilidades económicas a nivel regional, Alcalá de Henares, junio 1972 (Madrid 1973).

4. NEDERLANDS ECONOMISCH INSTITUUT (N.E.I.), SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), *La Industria Siderometalúrgica en Asturias* (Oviedo, S.A.D.E.I., 1971).

5. J. M. LÓPEZ ZUMEL, *Metodología para la elaboración de las tablas Input-Output de ámbito provincial. Un caso práctico: La economía segoviana en 1971*. (Madrid, Instituto de Estudios de Planificación, Ministerio de Planificación del Desarrollo, 1976).

6. SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), CAJA DE AHORROS DE ARAGÓN, ZARAGOZA Y RIOJA, *Tablas Input-Output y cuentas regionales de la economía aragonesa: Año 1972* (Zaragoza 1976).

7. J. J. RODRÍGUEZ ALCAIDE, A. TITOS MORENO, *Tablas Input-Output y cuentas re-*

Rioja⁸, la d'Andalusia Oriental⁹, i la de Lleó¹⁰. Per contra, la taula catalana¹¹ utilitza les estadístiques de transport, i la del País Basc i Navarra¹² també utilitza les estadístiques de transport tot i que fonamentalment els fluxos amb l'exterior han estat obtinguts a partir de residus d'estimació d'altres components¹³.

D'altra part, pel que fa a la Comptabilitat regional, com que normalment només es presenten les dades agregades de les transaccions comercials amb la resta de províncies i amb l'estranger, sense distingir, per tant, entre diferents productes, els procediments d'estimació són sovint indirectes, residuals a partir de l'estimació prèvia de la producció i el consum. Això és el que hom ha fet, per exemple, a la comptabilitat de Galícia l'any 1967¹⁴; la de la mateixa regió dels anys 1969 i 1971¹⁵, també a la comptabilitat de les Balears de l'any 1967¹⁶, de València de l'any 1967¹⁷ i la de la mateixa regió per a l'any 1972¹⁸, i, finalment, la de la Manxa¹⁹ i del «Sureste» tant la de l'any 1967²⁰ com la de l'any 1969²¹.

Per contra, altres comptabilitats regionals, elaborades conjuntament amb les taules Input-Output que alhora han estat obtingudes fonamentalment mitjançant enquestes, ofereixen una fiabilitat en principi supe-

gionales de la economía de Cádiz, Córdoba, Huelva, Sevilla: Año 1975 (Bilbao, Instituto de Desarrollo Económico-Universidad de Sevilla, Banco de Bilbao, 1978).

8. F. BONO RÍOS, *Tablas Input-Output de la economía riojana: Año 1974* (Zaragoza, Caja de Ahorros de Aragón, Zaragoza y Rioja, 1978).

9. J. R. CUADRADO ROURA, J. AURIOLAS MARTÍN, *Tablas Input-Output, cuentas regionales y balanza comercial de Almería, Granada, Jaén, Málaga: Año 1975* (Bilbao, Universidad de Málaga, Banco de Bilbao, 1978).

10. J. ALCAIDE GUINDO, J. RODRÍGUEZ FEO, *Tabla Input-Output y contabilidad regional de la provincia de León: Año 1975* (León, Inventica/70, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de León, 1980).

11. J. MUNS, R. PUJOL, *Tabla Input-Output de la economía catalana, 1967* (Barcelona, Cámaras Oficiales de Comercio, Industria y Navegación de Cataluña, 1972).

12. SERVICIO DE ESTUDIOS DEL BANCO DE BILBAO, *Tablas Input-Output y cuentas regionales de Alava, Guipúzcoa, Navarra y Vizcaya: Año 1972* (Bilbao, 1977).

13. VEGEU J. ROS HOMBRABELLA, *La Balanza de Pagos del País Vasco: Relaciones Económicas con el exterior* (Bilbao, Caja Laboral Popular de Mondragón, 1978).

14. COMISARÍA DEL PLAN DE DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL, *Contabilidad Regional de Galicia* (Madrid 1971).

15. MINISTERIO DE PLANIFICACIÓN DEL DESARROLLO, *Contabilidad regional de Galicia: Metodología y fuentes estadísticas* (Madrid 1975).

16. CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE BALEARES, *Contabilidad Regional (Año 1967)*.

17. CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA REGION VALENCIANA, *Contabilidad Regional de la Región Valenciana: Año 1967*.

18. CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA REGION VALENCIANA, *Contabilidad de la Región Valenciana: Año 1972*.

19. CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA MANCHA, *Contabilidad regional de la Mancha 1973*.

20. COMISIÓN PARA EL DESARROLLO SOCIOECONÓMICO DE LA CUENCA DEL SEGURA, *Estudio Económico del Sureste: Contabilidad Regional* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1971).

21. COMISIÓN PARA EL DESARROLLO SOCIOECONÓMICO DE LA CUENCA DEL SEGURA, *Contabilidad Regional del Sureste: Año 1969. Apéndice I* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1973).

rior. Aquest és el cas, entre altres —ja comentats en les taules Input-Output—, de la comptabilitat asturiana de l'any 1968²² i la de Còrdova, per a l'any 1970²³. La comptabilitat de Canàries, any 1969²⁴, a diferència de les altres, té una informació exhaustiva dels fluxos comercials per les seves característiques especials.

Finalment, alguns estudis específics de fluxos interregionals, com pot ésser el treball de R. Trias Fargas²⁵, utilitzen també, amb les limitacions estadístiques del moment en què foren duts a terme i que ja posa de manifest Rafael Pujol²⁶, les estadístiques de transport com a mitjà per a avaluar els fluxos comercials interregionals.

Pel que fa als estudis realitzats a l'estranger, els mètodes, com ja hem exposat abans, són en línies generals els que sistematitzava Courbis²⁷. Així, en el camp dels fluxos interregionals, cal tenir en compte que hom parteix de la base que a França, per exemple, com a Estats Units, etc., els fluxos amb l'estranger són donats per la informació fornida per la corresponent Direcció General de Duanes dels països respectius, mentre que, en el camp dels fluxos interregionals i sense entrar en una anàlisi detallada de la metodologia utilitzada pels diferents treballs que ens portaria a un extensíssim comentari, quan no s'utilitzen les enquestes directes a les empreses, el mètode més observat és el derivat de les estadístiques de transport. Aquest és, per exemple, l'utilitzat en dos dels estudis més importants duts a terme darrerament, les taules Input-Output multirregionals de França²⁸, i Estats Units on K. R. Polenske dirigí el seu procés de realització²⁹. Per contra, la valoració dels fluxos físics difereix en funció de les disponibilitats estadístiques. Així, als Estats Units, l'existència d'estadístiques de producció a nivell d'Estat permet d'obtenir uns valors prou fiables i àdhuc diferents dels nacionals. Per contra, a França, l'obtenció dels preus és duta a terme a partir de les estadístiques d'exportació regionalitzades per la Direcció General de

22. SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), *Contabilidad regional de Asturias, 1968* (Oviedo 1974).

23. GABINETE TÉCNICO DE LA GERENCIA DEL POLO DE DESARROLLO INDUSTRIAL DE CÓRDOBA, *Primera Contabilidad de la provincia de Córdoba, 1970*. Anexo al *Estudio de selectividad industrial del polo de desarrollo de Córdoba* (Madrid, Instituto de Estudios Económicos, 1974).

24. COMISIÓN DE DIRECCIÓN PARA EL DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL DE CANARIAS, *Primera Contabilidad regional de Canarias: Año 1969* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1971).

25. R. TRIAS FARGAS, *La balanza de pagos interior* (Madrid, Sociedad de Estudios y Publicaciones, 1960).

26. RAFAEL PUJOL MARIGOT, *Las relaciones económicas entre Cataluña y el resto de España*, «Cuadernos de Economía», septiembre-diciembre 1975 (Barcelona).

27. R. COURBIS. *Op. cit.*

28. R. COURBIS, CH. POMMIER, *Construction d'un tableau d'échanges inter-industriels et inter-régionaux de l'économie française* (Paris, Economica, 1973).

29. J. M. RODGERS, *State estimates of interregional commodity trade, 1963* (Lexington [Mass.], Lexington Books, 1973).

Duanes. Aquest és el procediment utilitzat a l'estudi esmentat i que aplica per primera vegada Rudeau³⁰ en el seu estudi sobre la comptabilització dels fluxos interregionals a França.

Finalment, els estudis específics també utilitzen, fonamentalment, les estadístiques de transport. Aquest és el cas del treball de Gloria Hyle³¹ i d'altres, comentats convenientment per R. Trias Fargas³², i més recentment, el treball de Krier³³ sobre la balança de pagaments de Bretanya.

Es per totes aquestes raons i, al cap i a la fi, per l'experiència acumulada en aquests tipus de treballs a Espanya i l'estranger, que hem considerat convenient, basant-nos en certes millores de la informació estadística i en el cost de procediments alternatius, d'utilitzar les estadístiques de transport com a informació bàsica per a obtenir els fluxos físics de Catalunya amb la resta d'Espanya i fonamentalment les estadístiques d'exportació com a input per a obtenir els valors unitaris. Ensenms, la col·laboració de la Direcció General de Duanes ha facilitat l'obtenció de les dades d'importacions catalanes necessàries per a completar, juntament amb les d'exportació elaborades per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, la totalitat dels fluxos comercials de Catalunya amb la resta d'Espanya i l'estranger.

ELS FLUXOS COMERCIALS ENTRE CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA³⁴

Pel que fa als fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya, la metodologia emprada no ha deixat de presentar un elevat nombre de dificultats, algunes de les quals s'han pogut resoldre mentre altres únicament han estat plantejades. Així cal tenir en compte les dificultats existents per a disposar de les estadístiques bàsiques a causa de la diversitat dels centres fornidors i el caràcter, en la majoria dels casos relativament confidencial, de la informació requerida. Alhora, hem hagut de resoldre un altre tipus de problemes derivats de l'heterogeneïtat de les classificacions sectorials utilitzades pels diferents mitjans de transport i dels buits, en alguns casos, i incongruències, en altres, d'algunes de les estadístiques bàsiques, sobretot la del transport ferroviari.

30. J. RUDEAU, *La comptabilisation des flux économiques interrégionaux*, Thèse pour le doctorat des Sciences économiques, Université de Lyon, 1968.

31. G. HYLE, *The balance of payments of the southeast in 1950*. Doctoral dissertation, University of Michigan, 1954.

32. R. TRIAS FARGAS, *op. cit.* (1960).

33. H. KRIER, *La balance extérieure de la Bretagne: Année 1972*, «Bulletin de Conjoncture Régionale», núm. 4 (Rennes, 1974).

34. Vegeu, per a aquest apartat, M. PARELLADA, *Los flujos comerciales entre Cataluña y el resto de España* (1975), «Revista Econòmica de Banca Catalana», núm. 58 (setembre 1980).

Un cop calculats els fluxos físics de mercaderies entre Catalunya i la resta d'Espanya, el problema que s'ha plantejat ha estat el de llur valoració, especialment complexa atenent a l'elevat nombre de divisions (cinquanta-dues) que componen la Classificació de Mercaderies per a les Estadístiques de Transport d'Europa (C.S.T.E.) i a l'heterogeneïtat dels components d'algunes d'aquestes. Per això hem cregut convenient, malgrat la pràctica tradicional utilitzada en altres estudis d'aquestes característiques duts a terme a Espanya i les dificultats operatives que ofereixen les estadístiques de producció espanyoles, d'utilitzar, a la vista de la metodologia emprada en altres països com molt recentment ha estat el cas de França³⁵, les estadístiques d'exportacions com la principal (no exclusiva) informació de base per a avaluar els preus unitaris de les divisions de la C.S.T.E.

En aquest sentit, la informació sobre les exportacions catalanes per a l'any 1975 que elabora la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona³⁶ ha permès d'avaluar els valors unitaris aplicables als fluxos físics de mercaderies de Catalunya a la resta d'Espanya, mentre que les exportacions que han resultat de deduir, a les espanyoles, les catalanes, és a dir, les exportacions de la resta d'Espanya, han permès d'obtenir (una vegada reclassificades segons la C.S.T.E.) els valors unitaris aplicables als fluxos físics de mercaderies de la resta d'Espanya a Catalunya.

L'opció utilitzada no deixa, tanmateix, de presentar problemes en la mesura que suposa una estructura de les exportacions catalanes a l'estranger similar a les que hom duu a terme amb la resta d'Espanya, i passa això mateix per a les exportacions a l'estranger de la resta d'Espanya en relació amb les importacions interregionals catalanes. Uns altres problemes provenen del fet de la no necessària coincidència entre els preus interiors i a l'exportació d'uns productes determinats.

En qualsevol cas, juntament amb aquestes dificultats d'un contingut més metodològic, en coexisteixen unes altres derivades de la inexistència d'exportacions catalanes en algunes de les divisions de la C.S.T.E., fonamentalment: tabac, minerals i productes energètics i, també, l'especial complexitat del gas natural i manufacturat i les transaccions especials diverses, sigui per les unitats de valoració utilitzades o bé sigui per les característiques dels productes que formen part d'aquestes divisions.

L'anàlisi individualitzada dels principals productes i la problemàtica estadística derivada de l'obtenció del valor unitari d'uns altres ha condicionat la valoració adoptada en la mesura que es presenten uns casos en els quals, per llurs característiques, han estat valorats els productes

35. Vegeu R. COURBIS, CH. POMMIER, *op. cit.*

36. CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, *Cataluña Exporta*, 1975.

a partir de les estadístiques de producció i en altres, per contra, la inexistència d'exportacions catalanes i les dificultats en la valoració que en deriven han estat solucionades mitjançant el supòsit d'un mateix valor aplicable als fluxos amb la resta d'Espanya en un sentit i en l'altre. Finalment, en el cas de l'última divisió de la C.S.T.E., transaccions especials i diverses, hem cregut més convenient de no considerar-la per les especials característiques dels productes que la formen.

D'un altre costat, l'estimació dels fluxos d'energia elèctrica entre Catalunya i l'exterior ha obligat a utilitzar una anàlisi específica per a aquest tipus de fluxos resolt pel mètode dels saldos (producció menys consum).

Tanmateix, el principal problema que es presenta al marge dels ja enunciat, en la utilització de les estadístiques de transport espanyoles, és la no discriminació del transport en trànsit per una regió, per exemple, cap a l'estranger, d'aquell transport que té un origen i un destí regional clarament especificats.

Aquest problema, de difícil solució, pot afectar tant el ròssec estimat de les relacions comercials de Catalunya amb la resta d'Espanya com els fluxos d'alguns productes específics i el seu origen o destinació regional.

Els procediments utilitzats per a estimar el volum i les característiques del transport en trànsit per Catalunya i amb destinació a la resta d'Espanya o a l'estranger, han permès de fer un seguit de suposicions com ara que el ròssec comercial de Catalunya amb la resta d'Espanya sembla pràcticament equilibrat amb tendència a disminuir fins i tot el ròssec positiu estimat, i que els productes que probablement es veurien més afectats per una supervaloració dels fluxos de sortida de Catalunya a la resta d'Espanya serien la divisió 5, «Cereals»; la divisió 9, «Sucre i preparats a base de sucre i mel»; la divisió 27, «Hulles i aglomerats», i la divisió 49, «Màquines». Per als fluxos d'entrada, la supervaloració afectaria especialment la divisió 7, «Fruïtes i llegums frescos»; la divisió 49, «Màquines»; la divisió 50, «Material de transport», i la divisió 51, «Articles manufacturats diversos». Tot això tindria una traducció regional difícil de detectar i molt més d'avaluar en la majoria de productes.

ELS FLUXOS COMERCIALS ENTRE CATALUNYA I L'ESTRANGER ³⁷

La metodologia de l'anàlisi dels fluxos comercials de Catalunya amb l'estranger ha conegut variacions substancials en els estudis que han

37. Vegeu per a aquest apartat M. PARELLADA, *Metodología y análisis de las relaciones comerciales de Cataluña con el extranjero (1975-1978)*, «Información Comercial Española», núm. 577 (octubre 1981).

estat fets sobre aquest tema. En uns casos ³⁸ hom ha estimat les importacions i les exportacions a partir —amb correccions— de les estadístiques de mercaderies entrades i sortides per les duanes catalanes. En altres casos ³⁹, per a estimar les exportacions hom ha recorregut a les llicències concedides per la Delegació Regional de Comerç de Barcelona. En aquest cas, la presentació de la sol·licitud de llicència a Catalunya constitueix un criteri per a territorialitzar les exportacions. Posteriorment, s'han utilitzat criteris més elaborats. Així, a les estadístiques d'exportacions catalanes elaborades per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona (COCINB) per als anys 1967, 1968 i 1969 ⁴⁰ fou emprat com a criteri de localització el domicili de cobrament de les desgravacions fiscals corregit segons si l'empresa catalana tramitava o no la desgravació a través d'organismes ubicats a Catalunya. A partir del 1970, la millora de la informació bàsica ha permès d'elaborar els successius *Cataluña Exporta* utilitzant el criteri del domicili fiscal de les empreses corregit en funció de la no-coincidència entre el domicili fiscal i el domicili real. Pel que fa més específicament a les importacions, els escassos treballs duts a terme al voltant d'elles han recorregut per a llur estimació, bé a les estadístiques de mercaderies entrades a Catalunya, bé a les llicències d'importació presentades per empreses localitzades a Catalunya ⁴¹. Els aspectes negatius d'aquests dos procediments són notables. En el primer cas, es presenten problemes de trànsit, en el segon els derivats de la no necessària coincidència entre les importacions sol·licitades i les veritablement realitzades i entre el lloc de presentació de la sol·licitud i la destinació final de les importacions.

Finalment, en un altre cas ⁴² foren estimades les importacions catalanes aplicant el criteri del domicili fiscal de les empreses i el número del D.N.I. per a les importacions dutes a terme per persones individuals. En aquest mètode les dificultats persisteixen sobretot pel que fa també a la no-coincidència entre el domicili fiscal i real i a la presència d'empreses comercialitzadores en una presumible major importància en les importacions que en les exportacions.

Desafortunadament, avui en dia, la informació estadística de base no ha millorat substancialment, i per aquesta raó la problemàtica enun-

38. R. BOIXAREU, *El comercio exterior de Cataluña*, «Información Comercial Española», febrero 1962. CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL PROVINCIAL DE BARCELONA, COMISIÓN COMERCIO, *Ponencia de Comercio Exterior* (Barcelona 1966).

39. MINISTERIO DE COMERCIO, DELEGACIÓN REGIONAL; CÁMARAS DE COMERCIO Y NAVIGACIÓN E INDUSTRIA DE BARCELONA, *Cataluña Exporta*, anys 1964 i 1965.

40. CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVIGACIÓN DE BARCELONA, *Cataluña Exporta*, 1969.

41. I. BUSOM, A. GRATAÇOS, J. SOGUES, *La especialización de la industria manufacturera catalana* (Barcelona, Banco Urquijo, Servicio de Estudios en Barcelona, 1979).

42. CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVIGACIÓN DE BARCELONA, *Tabla Input-Output de la economía catalana. Año 1967* (Barcelona 1972).

ciada es presenta en termes semblants. Únicament —i com a conseqüència dels treballs al voltant de l'assignació regional dels ingressos i despeses públics— s'ha de constatar la modificació, recent, dels models oficials de sol·licitud de llicència d'importació, demanant que hom faci esment de la província de destinació de les importacions.

En el present treball hem utilitzat, pel que fa a les exportacions catalanes, la informació fornida per *Cataluña Exporta*, de la COCIN de Barcelona⁴³. Per contra, pel que es refereix a les importacions ha calgut, mitjançant l'aplicació d'una metodologia el més semblant possible a la de les exportacions, obtenir prèviament la informació bàsica.

En aquest sentit, per a obtenir les importacions catalanes, a falta d'enquestes directes a les empreses, cal considerar que el procediment més idoni és el derivat de l'explotació de la informació de la Direcció General de Duanes. L'altra informació, la del Ministeri de Comerç, que utilitza les llicències d'importacions, no sembla molt rellevant si hom considera les seves evidents dificultats, molt més quan hom pot disposar de la informació de la Direcció General de Duanes; d'aquí que, com en les exportacions, hàgim recorregut a l'esmentada informació, regionalitzada segons el domicili fiscal de l'empresa importadora i el número del D.N.I. de l'importador individual.

L'aplicació d'aquest criteri ha permès d'obtenir un primer llistat de les importacions catalanes segons la nomenclatura de Brussel·les. Tanmateix, la informació obtinguda per aquest procediment necessita, per les raons apuntades, obviar algunes de les limitacions dels criteris utilitzats⁴⁴.

Les correccions han de fer referència a dos grans aspectes: el tipus de producte i el tipus de comerç o d'empresa importadora. Pel que fa al primer, s'hauria de distingir entre les importacions de primeres matèries i productes semimanufacturats regionalitzats segons el lloc de transformació i els productes finals regionalitzats segons el lloc de consum o utilització. En el cas de productes finals amb un àmbit d'utilització supraregional, la localització del consum planteja problemes seriosos que impliquen fer determinades opcions metodològiques. En aquest sentit hi hauria la possibilitat d'utilitzar criteris indirectes de consum regional com ara la població, la renda, etc., per a aquests casos.

Alhora, cal considerar la distinció entre empreses d'àmbit uniregional i d'àmbit multiregional, la qual cosa implica distribuir regionalment les importacions segons el criteris apuntats més amunt, i, com a un cas

43. CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, *Cataluña Exporta*, 1975.

44. Vegeu en aquest sentit: RAMON BOIXAREU, *El comerç exterior de Catalunya*, dins *L'Economia de Catalunya*, avui (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).

específic d'això últim, distingir entre el comerç d'Estat i la resta de tipus de comerç sobretot en el cas que el primer sigui gestionat directament per algun dels organismes de l'Estat.

Per un altre cantó, cal considerar també la problemàtica de les empreses comercialitzadores, puix que la utilització del criteri del domicili social obvia la problemàtica de la destinació final de les importacions. En qualsevol cas, la consideració o no de les importacions dutes a terme per aquest tipus d'empreses constitueix una opció metodològica amb possibles arguments tant a favor com en contra.

Com a conseqüència de tot això, és molt difícil de fer correccions partida per partida tenint en compte els criteris anteriors. Per aquesta raó, hem tractat de delimitar aquelles partides aranzelàries que reflecteixin les majors subvaloracions com a conseqüència del criteri utilitzat del domicili social. En aquest sentit, hem relacionat l'estructura de les importacions catalanes amb l'estructura de les espanyoles analitzant, ensems, la participació per capítols aranzelaris de les primeres respecte a les segones. L'aplicació d'aquest procediment ens ha permès de detectar els capítols següents amb una presumiblement elevada subvaloració de les importacions catalanes obtingudes mitjançant l'aplicació del criteri del domicili social. Aquests capítols aranzelaris són: el 27, «Combustibles minerals...», el capítol 12 «Llavors i fruits oleaginosos», el 8, «Vehicles automòbils», el 9 «Cafè, te...», el 26 «Minerals metàl·lics» i el capítol 24 «Tabac». Per contra, els que semblen presentar sobrevaloracions superiors són: el capítol 29 «Productes químics orgànics» i el capítol 3 «Matèries plàstiques artificials».

Els vuit capítols detectats presenten lògicament una problemàtica diferent. Els motius pels quals se suposen unes diferències notables entre els valors obtinguts de les importacions i els realitzats veritablement, depenen de la ubicació en major o menor grau en la regió de referència de les activitats productives efectuades, de la intervenció de l'Estat en el comerç exterior dels productes enunciats, etc. Per aquestes raons, i tenint en compte, a més, les dificultats notables existents en alguns casos per a obtenir una informació més fiable, hem reduït la depuració a quatre capítols aranzelaris: el 27 «Combustibles minerals», el 12 «Llavors i fruits oleaginosos», el 9 «Cafè, te» i el 24 «Tabac».

Pel que fa al capítol 27, els esforços de correcció han estat adreçats essencialment a la partida 27.09 «Crus de petroli», que representa el 80 % del total d'importacions del capítol.

No cal assenyalar la migrada importància d'aquestes importacions a Catalunya aplicant el criteri del domicili social, puix que la immensa majoria de les empreses importadores tenen la seu social fora de Catalunya, fonamentalment a Madrid.

La disponibilitat en aquest cas d'una informació suficientment detallada ha permès de conèixer el volum de crus de petroli importats per

cada una de les refineries espanyoles en tones mètriques i detallant el país d'origen. Així mateix, a partir de les estadístiques del Comerç Exterior d'Espanya, hem pogut obtenir els valors unitaris per país d'origen dels crus de petroli.

En conjunt, tot això ha permès d'estimar per països d'origen el valor de les importacions de crus de petroli dutes a terme per Catalunya.

Amb referència al capítol 12 «Llavors i fruits oleaginosos», el criteri regionalitzador de les importacions, entenent que amb el del domicili social estaven subvalorades, ha estat el de les importacions entrades a través de les duanes catalanes, entenent que no constitueixen, com semblen evidenciar les Estadístiques de Producció industrial⁴⁵, punts de destinació intermedis cap a altres regions espanyoles.

En aquest cas, per a obtenir l'estructura per països d'origen, tenint en compte l'absència de dades regionalitzades, ha calgut suposar el manteniment de l'estructura de les importacions espanyoles.

Les importacions de tabac, pel fet que són fetes per Tabacalera, S.A., són pràcticament inexistents a Catalunya segons el criteri del domicili social. Per això la correcció realitzada ha atès, com hem apuntat anteriorment, a la distinció existent entre importacions de productes sense elaborar i elaborats: en el primer cas, han estat estimades les importacions segons la participació de treballadors de fàbrica existents a Catalunya en relació amb el conjunt espanyol. En el segon han estat estimades atenent el consum a Catalunya de tabac elaborat d'importació, informació que ofereix la COCIN de Barcelona⁴⁶ i que també ens ha facilitat la mateixa empresa. En ambdós casos, hem mantingut la distribució per països d'origen de les importacions espanyoles.

Finalment, les importacions catalanes de cafè, te, malt i espècies es veuen afectades per un problema semblant al dels casos anteriors, la qual cosa ha implicat, en la mesura que són importacions de primeres matèries per a la indústria torradora de cafè, d'estimar-les suposant que hi ha una distribució de les importacions d'aquest producte proporcional al nombre de treballadors existent en els establiments d'aquest tipus ubicats a Catalunya en relació amb el conjunt espanyol; tot mantenint alhora, la distribució per països d'origen de les importacions espanyoles.

45. SERVICIO SINDICAL DE ESTADÍSTICA, *Estadística de Producción Industrial*, 1975.

46. CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, «Boletín de Estadística y Coyuntura», núm. 81 (enero-febrero 1977).

II. EXPOSICIÓ I COMENTARI DELS RESULTATS

Per a obtenir el balanç global de les relacions comercials de Catalunya amb l'exterior (resta d'Espanya i estranger) per a l'any 1975 ha calgut homogeneïtzar les classificacions utilitzades tant en els fluxos amb la resta d'Espanya com en els fluxos amb l'estranger. Per a fer això hem cregut convenient de reclassificar, amb les taules de pas adequades⁴⁷, la nomenclatura de Brusselles —utilitzades per als fluxos amb l'estranger— en els termes definits per la C.S.T.E. —classificació utilitzada pels fluxos amb la resta d'Espanya—. Això ens permet, com és fàcil de suposar, de poder analitzar en conjunt els fluxos comercials de Catalunya amb l'exterior.

ESTIMACIÓ DELS FLUXOS COMERCIALS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR

Basant-nos en els quadres 1 i 2 podem avaluar l'estructura del comerç exterior català i també la importància comparativa del comerç amb la resta d'Espanya i amb l'estranger per les 51 divisions considerades de la C.S.T.E.

Així mateix, reagrupant les divisions de la C.S.T.E. segons una agregació resumida de productes, podem obtenir els quadres 3 i 4 on es mostra tant l'estructura percentual de cadascun dels grups de mercaderies considerats sobre el total, com la importància comparativa dels fluxos amb la resta d'Espanya i amb l'estranger.

Pel que fa als fluxos d'entrada de mercaderies, els productes més importants (veg. quadre núm. 3) són els aliments, amb un 27,1 % del total importat, seguits dels transformats metàl·lics, amb un 16,9 %, i les manufactures diverses, 14,1 %. Així mateix, té una importància remarcable la importació de productes químics, i també els de la indústria metàl·lica bàsica i altres matèries primeres i semimanufactures.

Aquesta estructura de les importacions totals catalanes per a l'any 1975 reflecteix força la corresponent a les importacions de la resta d'Espanya, puix que el volum global d'aquestes és molt superior al de les importacions procedents de l'estranger. Analitzant, però, amb més detall, l'origen dels productes importats sigui de la resta d'Espanya o sigui de l'estranger, hom pot copsar diferències remarcables entre les unes i les altres.

47. Vegeu M. PARELLADA, *op. cit.* (1982).

Podem veure que sembla haver-hi una major tendència a importar aliments, manufactures diverses, productes de la indústria metàl·lica bàsica i materials per a la construcció de la resta d'Espanya que no pas de l'estranger. Per contra, les importacions de l'estranger tenen una importància relativa superior a la resta de productes, destacant sobretot els productes químics, les fibres tèxtils, filats i teixits i els transformats metàl·lics.

Així, les importacions de l'estranger d'aquests tres productes representen el 52,5 % del total, mentre que, pel que fa a les importacions de la resta d'Espanya, només representen el 26,7 % del total.

En conjunt, aquesta diferent estructura sembla traduir una major importància relativa de la importació de l'estranger d'algunes semimanufactures i, especialment, de transformats metàl·lics —béns d'equip—. Aquests són els productes que incorporen més progrés tècnic o bé que poden substituir béns intermedis clàssics.

D'altra banda cal fer notar que, prenent com a referència el període 1967-1975,⁴⁸ s'han produït augments considerables en les importacions de l'estranger de productes petrolífers, seguits per augments, molt menors però, de les importacions de maquinària.

Per contra, s'ha produït una disminució de les importacions de productes químics (no petrolífers), així com de productes de la indústria metàl·lica bàsica.

Pel que fa a les importacions de la resta d'Espanya, en el període 1967-1975 ha continuat la disminució de la participació relativa de productes agrícoles i alimentaris, així com (gràcies al desenvolupament de la indústria petroquímica a Catalunya) de les importacions de productes químics i petrolífers. Per contra, s'han produït augments relatius de les importacions de productes de la indústria metàl·lica bàsica i manufacturats diversos.

Pel que fa a les exportacions, les diferències no són molt grans amb les importacions; de fet el tret principal el constitueix la menor importància dels aliments, de les manufactures diverses i dels productes de la indústria metàl·lica bàsica i, en menor mesura, del gas, petroli i productes petrolífers, en les exportacions, en comparació amb les importacions.

En canvi, el fenomen contrari es produeix en els transformats metàl·lics i els productes químics i, en menor mesura, en les fibres tèxtils, filats i teixits, totes elles amb un pes específic superior en les exportacions en relació amb les importacions.

48. Vegeu J. MUNS, R. PUJOL, *op. cit.*

EXPORTACIONS CATALANES A L'EXTERIOR (RESTA D'ESPANYA I ESTRANGER) PER DIVISIONS DE LA C.S.T.E.¹, 1975 (en milers de pessetes)

Divisions C.S.T.E.	Exportació catalana a la resta d'Espanya			Exportació catalana a l'estranger			Exportació total catalana		
	A	B		A	B		A	B	
1. Animals vius	15.350.937	99,4	2,77	88.668	0,6	0,09	15.439.605	100	2,39
2. Carns i preparats de carn	26.894.930	98,9	4,85	293.120	1,1	0,31	27.188.050	100	4,20
3. Productes làctics i ous	10.784.913	99,4	1,95	65.037	0,6	0,07	10.849.950	100	1,68
4. Peixos i preparats de peixos	4.606.332	94,5	0,83	266.979	5,5	0,29	4.873.311	100	0,75
5. Cereals	8.599.913	99,6	1,55	35.513	0,4	0,04	8.635.426	100	1,33
6. Productes a base de cereals	3.768.412	96,8	0,68	123.100	3,2	0,13	3.891.512	100	0,60
7. Fruïtes i llegums frescos	16.622.723	82,4	3,00	3.545.904	17,6	3,81	20.168.627	100	3,12
8. Altres fruïtes i llegums	1.550.832	71,7	0,28	611.123	28,3	0,66	2.161.955	100	0,33
9. Sucre, preparats de sucre i mel	3.554.148	90,1	0,64	391.539	9,9	0,42	3.945.687	100	0,61
10. Alimentació destinada a animals	4.672.866	97,3	0,84	128.336	2,7	0,14	4.801.202	100	0,74
11. Preparats alimentaris	24.685.760	95,7	4,45	1.109.483	4,3	1,19	25.795.243	100	3,99
12. Begudes	7.855.400	85,9	1,42	1.289.097	14,1	1,39	9.144.497	100	1,41
13. Tabacs i tabacs elaborats	5.327.597	100,0	0,96	—	0,0	0,00	5.327.597	100	0,82
14. Cuirs i pells	760.382	97,5	0,14	19.364	2,5	0,02	779.746	100	0,12
15. Grans, nous i ametlles oleag.	1.176.300	100,0	0,21	26	0,0	0,00	1.176.326	100	0,18
16. Cautxú brut	495.343	99,5	0,09	2.611	0,5	0,00	497.954	100	0,08
17. Fusta, fusta d'obra i suro	6.268.899	96,0	1,13	259.219	4,0	0,28	6.528.118	100	1,00
18. Pasta de paper i deixalles de paper	3.480.691	98,3	0,63	60.020	1,7	0,07	3.540.711	100	0,55
19. Fibres tèxtils (no transformades)	4.754.165	82,6	0,86	1.002.192	17,4	1,08	5.756.357	100	0,89
20. Adobs bruts o naturals	637.977	99,7	0,12	1.732	0,3	0,00	639.709	100	0,10
21. Arenes i graves	39.249	56,2	0,01	30.561	43,8	0,03	69.810	100	0,01
22. Minerals bruts (no d'exploració minera)	135.761	68,3	0,02	63.003	31,7	0,07	198.764	100	0,03
23. Minerals de ferro	15.815	16,1	0,00	82.513	83,9	0,09	98.328	100	0,02
24. Deixalles de ferro i acer	11.270.965	99,9	2,03	6.667	0,1	0,01	11.277.632	100	1,74
25. Minerals metàl·lics no fèrrics i deixalles	13.631.535	99,4	2,46	76.310	0,6	0,08	13.707.845	100	2,12
26. Matèries brutes d'origen animal i vegetal nda.	2.063.439	76,8	0,37	621.565	23,2	0,69	2.685.004	100	0,42
27. Hules i aglomerats ¹	677.353	100,0	0,12	4	0,0	0,00	677.357	100	0,10
28. Lignit i aglomerats, torba i flocs i semicocs d'ulls	5.999	100,0	0,00	—	—	—	5.999	100	0,00

31. Productes petrolífers no energètics	6.588.294	99,3	1,19	46.217	0,7	0,05	6.634.511	100	1,02
32. Gas natural i gas manufacturat	399.756	100,0	0,07	—	—	—	399.756	100	0,06
33. Olis, greixos i derivats	13.595.096	88,6	2,45	1.751.502	11,4	1,88	15.346.598	100	2,37
34. Elements químics i compostos	27.512.832	87,5	4,96	3.939.163	12,5	4,24	31.451.995	100	4,86
35. Quitrà mineral, prod. químics, deriv. carbó, petroli, gas	4.144.756	100,0	0,75	56	0,0	0,00	4.144.812	100	0,64
36. Adobs manufacturats	2.659.853	82,0	0,48	582.534	18,0	0,63	3.242.387	100	0,50
37. Mat. plàstiques, cel·lulosa reg. i resines artificials	9.777.522	92,5	1,76	790.377	7,5	0,85	10.567.899	100	1,63
38. Productes químics diversos	40.234.188	92,2	7,26	3.387.387	7,8	3,64	43.621.575	100	6,74
39. Cuir, articles cuir i cautxú	14.603.384	80,5	2,63	3.536.304	19,5	3,80	18.139.688	100	2,80
40. Manufactures de fusta i suro (no mobles)	1.945.640	46,5	0,35	2.235.731	53,5	2,41	4.181.371	100	0,65
41. Paper, cartró i manufacturats	13.054.948	87,1	2,36	1.941.876	12,9	2,08	14.996.824	100	2,32
42. Filats, teixits i productes connexos	30.803.591	77,3	5,56	9.037.745	22,7	9,72	39.841.336	100	6,16
43. Calç i ciment	1.109.794	33,1	0,20	2.244.612	66,9	2,41	3.354.406	100	0,52
44. Material construcció i altres articles nda.	5.228.143	79,4	0,94	1.359.090	20,6	1,46	6.587.233	100	1,02
45. Ferro, fosa, acer brut i prod. semiacabats	1.413.059	92,8	0,25	109.239	7,2	0,12	1.522.298	100	0,24
46. Prod. acabats de ferro i acer	11.626.058	84,2	2,10	2.174.264	15,8	2,34	13.800.322	100	2,13
47. Metalls no fèrrics	4.570.956	90,4	0,82	484.124	9,6	0,52	5.055.080	100	0,78
48. Articles manufacturats de metall nda.	11.410.943	77,7	2,06	3.268.956	22,3	3,51	14.679.899	100	2,27
49. Màquines	75.740.793	78,5	13,67	20.756.573	21,5	22,33	96.497.366	100	14,90
50. Material de transport	29.678.748	77,1	5,36	8.810.014	22,9	9,48	38.488.762	100	5,95
51. Articles manufacturats diversos ²	60.689.655	78,8	10,95	16.331.411	21,2	17,57	77.021.066	100	11,90
TOTAL	554.329.507	85,6	100,00	92.960.861	14,4	100,00	647.290.368	100	100,00

A: % de l'exportació a la resta d'Espanya i a l'estranger sobre el total de cada divisió.

B: % de l'exportació de cada divisió sobre el total exportat.

nda.: no descrit anteriorment.

- En les exportacions catalanes no prenem en consideració les del capítol 27.17 (energia elèctrica), que han estat tractats a part. Les exportacions d'energia elèctrica són 608.653 (milers de ptes.), la qual cosa donaria unes exportacions totals de 93.569.514 milers de ptes.
- En les importacions i les exportacions a l'estranger ens trobem amb la divisió 52 de la C.S.T.E. (transaccions especials i diverses) que no hem considerat en el cas dels fluxos entre Catalunya i la resta d'Espanya. Per aquesta raó, i tenint en compte la seva migrada importància, l'hem afegit a la divisió 51 (articles manufacturats diversos).

QUADRE 2

IMPORTACIONS CATALANES DE L'EXTERIOR (RESTA D'ESPANYA I ESTRANGER) PER DIVISIONS DE LA C.S.T.E.¹ 1975 (en milers de pessetes)

Divisions C.S.T.E.	Importació catalana de la resta d'Espanya	A	B	Importació catalana de l'estranger	A	B	Importació total catalana	A	B
1. Animals vius	48.784.523	99,8	9,19	113.345	0,2	0,07	48.897.868	100	7,01
2. Carns i preparats de carn	5.809.187	95,9	1,10	246.703	4,1	0,15	6.055.890	100	0,87
3. Productes làctics i ous	6.217.635	82,1	1,17	1.357.558	17,9	0,82	7.575.193	100	1,09
4. Peixos i preparats de peixos	10.222.814	89,8	1,93	1.160.647	10,2	0,70	11.383.461	100	1,63
5. Cereals	11.048.976	56,7	2,08	8.426.885	43,3	5,06	19.475.861	100	2,79
6. Productes a base de cereals	6.630.826	99,7	1,25	22.973	0,3	0,01	6.653.799	100	0,95
7. Fruïtes i llegums frescos	29.060.975	96,8	5,48	972.042	3,2	0,58	30.033.017	100	4,31
8. Altres fruïtes i llegums	4.792.442	81,7	0,90	1.073.463	18,3	0,64	5.865.905	100	0,84
9. Sucre, preparats de sucre i mel	10.097.742	98,7	1,90	132.267	1,3	0,08	10.230.009	100	1,47
10. Alimentació destinada a animals	1.914.353	57,6	0,36	1.408.487	42,4	0,85	3.322.840	100	0,48
11. Preparats alimentaris	6.614.311	63,9	1,25	3.735.948	36,1	2,24	10.350.259	100	1,49
12. Begudes	10.470.244	98,5	1,97	164.089	1,5	0,10	10.634.333	100	1,53
13. Tabacs i tabacs elaborats	9.105.458	92,5	1,72	740.988	7,5	0,44	9.846.446	100	1,41
14. Cuir i pells	527.606	12,6	0,10	3.675.647	87,4	2,20	4.203.253	100	0,60
15. Grans, nous i ametlles oleag.	474.323	5,7	0,09	7.827.012	94,3	4,70	8.301.335	100	1,19
16. Cautxú brut	4.965.981	72,2	0,94	1.915.134	27,8	1,15	6.881.115	100	0,99
17. Fusta, fusta d'obra i suro	3.663.740	66,4	0,69	1.854.843	33,6	1,12	5.518.583	100	0,79
18. Pasta de paper i deixalles de paper	2.748.080	51,9	0,52	2.549.224	48,1	1,53	5.297.304	100	0,76
19. Fibres tèxtils (no transformades)	10.721.527	53,7	2,02	9.251.819	46,3	5,56	19.973.346	100	2,87
20. Adobs bruts o naturals	605.580	79,1	0,11	159.895	20,9	0,10	765.475	100	0,11
21. Arenes i graves	1.337.125	83,1	0,25	271.354	16,9	0,16	1.608.479	100	0,23
22. Minerals bruts (no d'exploració minera)	956.001	39,3	0,18	1.475.582	60,7	0,89	2.431.583	100	0,35
23. Minerals de ferro	9.827	2,5	0,00	386.405	97,5	0,23	396.232	100	0,06
24. Deixalles de ferro i acer	3.697.674	71,3	0,70	1.488.667	28,7	0,89	5.186.314	100	0,74
25. Minerals metàl·lics no fèrrics i deixalles	1.235.204	38,9	0,23	1.944.245	61,1	1,17	3.179.449	100	0,46
26. Matèries brutes d'origen animal i vegetal nda.	3.184.854	70,3	0,60	1.344.892	29,7	0,81	4.529.746	100	0,65
27. Hules i aglomerats	222.710	87,8	0,01	30.441	2,2	0,00	253.151	100	0,02

	energètics	23.738.717	78,1	4,47	6.639.400	21,9	3,99	30.378.117	100	4,36
31.	Productes petrolífers no energètics	1.055.598	66,0	0,20	544.441	34,0	0,33	1.600.039	100	0,23
32.	Gas natural i gas manufacturat	99.551	4,2	0,02	2.257.751	95,8	1,36	2.357.302	100	0,34
33.	Olis, greixos i derivats	7.556.946	85,1	1,42	1.326.030	14,9	0,80	8.882.976	100	1,27
34.	Elements químics i compostos	11.619.372	44,4	2,19	14.551.246	55,6	8,74	26.170.618	100	3,75
35.	Quitrà mineral, prod. químics, deriv. carbó, petroli, gas	38.904	76,1	0,01	12.234	23,9	0,01	51.138	100	0,01
36.	Adobs manufacturats	1.814.382	88,4	0,34	237.207	11,6	0,14	2.051.589	100	0,29
37.	Mat. plàstiques, cel·lulosa reg. i resines artificials	4.089.544	39,5	0,77	6.259.716	60,5	3,76	10.349.260	100	1,49
38.	Productes químics diversos	13.727.825	54,2	2,59	11.589.472	45,8	6,96	25.317.297	100	3,63
39.	Cuir, articles cuir i cautxú	10.158.780	89,1	1,92	1.246.079	10,9	0,75	11.404.859	100	1,64
40.	Manufactures de fusta i suro (no mobles)	3.934.607	95,5	0,74	186.783	4,5	0,11	4.121.390	100	0,59
41.	Paper, cartró i manufacturats	15.186.260	88,0	2,86	2.081.182	12,0	1,25	17.267.442	100	2,48
42.	Filats, teixits i productes connexos	15.198.764	79,8	2,86	3.850.674	20,2	2,31	19.049.438	100	2,73
43.	Calç i ciment	231.138	76,4	0,04	71.466	23,6	0,04	302.604	100	0,04
44.	Material construcció i altres articles nda.	13.124.448	84,1	2,47	2.485.074	15,9	1,49	15.609.522	100	2,24
45.	Ferro, fosa, acer brut i prod. semiacabats	7.446.181	94,5	1,40	436.489	5,5	0,26	7.882.670	100	1,13
46.	Prod. acabats de ferro i acer	27.884.753	85,5	5,26	4.722.340	14,5	2,84	32.607.093	100	4,68
47.	Metalls no fèrrics	14.616.289	87,9	2,76	2.013.648	12,1	1,21	16.629.937	100	2,38
48.	Articles manufacturats de metall nda.	8.650.341	78,2	1,63	2.413.325	21,8	1,45	11.063.666	100	1,59
49.	Màquines	44.231.728	54,7	8,34	36.646.781	45,3	22,00	80.878.509	100	11,60
50.	Material de transport	24.297.293	95,4	4,58	1.162.153	4,6	0,70	25.459.446	100	3,65
51.	Articles manufacturats diversos ²	86.754.703	88,1	16,35	11.707.478	11,9	7,03	98.462.181	100	14,12
TOTAL		530.619.936	76,1	100,00	166.517.262	23,9	100,00	697.137.198	100	100,00

A: % d'importació de la resta d'Espanya i de l'estranger sobre el total de cada divisió.

B: % de la importació de cada divisió sobre el total importat.

nda.: no descrits anteriorment.

1. En les importacions catalanes no prenem en consideració les del capítol 27.17 (energia elèctrica) que han estat tractades a part. Les exportacions d'energia elèctrica són 608.653 (milers de ptes.), la qual cosa donaria unes exportacions totals de 93.569.514 milers de ptes.

2. En les importacions i les exportacions a l'estranger ens trobem amb la divisió 52 de la C.S.T.E. (transaccions especials i diverses) que no hem considerat en el cas dels fluxos entre Catalunya i la resta d'Espanya. Per aquesta raó i tenint en compte la seva migrada importància, l'hem afegit a la divisió 51 (articles manufacturats diversos).

QUADRE 3

FLUXOS D'ENTRADA DE MERCADERIES A CATALUNYA, 1975¹ (en milers de pessetes)

	<i>De la resta d'Espanya</i>			<i>De l'estranger</i>			<i>Totals</i>	
	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>
Aliments	161.243.809	30,4	85,5	27.382.407	16,4	14,5	188.626.216	27,1
Minerals i llurs residus, extracció								
material de construcció	8.108.215	1,5	57,1	6.102.327	3,7	42,9	14.210.542	2,0
Gas, petroli i productes petrolífers ²	24.932.770	4,7	72,5	9.453.826	5,7	27,5	34.386.596	4,9
Productes químics	38.808.069	7,3	53,3	33.963.671	20,4	46,7	72.771.740	10,4
Fibres tèxtils, filats i teixits	25.920.291	4,9	66,4	13.102.493	7,9	33,6	39.022.784	5,6
Materials per a la construcció	13.355.586	2,5	83,9	2.556.540	1,5	16,1	15.912.126	2,3
Indústria metàl·lica bàsica	49.947.223	9,4	87,4	7.172.477	4,3	12,6	57.119.700	8,2
Altres matèries primeres i semi-manufactures ³	44.369.908	8,4	74,9	14.853.784	8,9	25,1	59.223.692	8,5
Transformats metàl·lics	77.179.362	14,5	65,7	40.222.259	24,2	34,3	117.401.621	16,9
Manufactures diverses	86.754.703	16,4	88,1	11.707.478	7,0	11,9	98.462.181	14,1
TOTAL	530.619.936	100,0	76,1	166.517.262	100,0	23,9	697.137.198	100,0

A: % d'importacions de cada capítol sobre el total importat.

B: % de les importacions de la resta d'Espanya i de l'estranger sobre el total de cada capítol.

1. La correlació amb les divisions de la CSTE són les següent: Aliments (1 a 13 i 15); Minerals i llurs residus, extracció de material de construcció (20 a 25, 27 a 29); Gas, petroli i productes petrolífers (30 a 32 i 35); Productes químics (33, 34 i 36 a 38); Fibres tèxtils, filats i teixits (19 i 42); Materials per a la construcció (43 i 44); Indústria metàl·lica bàsica (45 a 47); Altres primeres matèries i semimanufactures (14, 16 a 18, 26, 39 a 41); Transformats metàl·lics (48 a 50); Manufactures diverses (51).
2. Cal fer constar, però, el feble pes que tenen les importacions de crus de petroli de l'estranger, degut no a un feble consum d'aquests productes a Catalunya, ans al fet que, l'any 1975, la refinaria d'ENPETROL de Tarragona encara no treballava a rendiment ple.
3. Inclou també productes manufacturats de cautxú, fusta (sense mobles), suro, paper i cartró.

QUADRE 4

FLUXOS DE MERCADERIES DE CATALUNYA A L'EXTERIOR, 1975¹ (en milers de pessetes)

	<i>A la resta d'Espanya</i>			<i>A l'estranger</i>			<i>Totals</i>	
	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>Milers ptes.</i>	<i>A</i>
Aliments	135.451.063	24,4	94,5	7.947.925	8,6	5,5	143.398.988	22,2
Minerals i llurs residus, extracció material de construcció	26.414.713	4,8	99,0	260.790	0,3	1,0	26.675.503	4,1
Gas, petroli i productes petrolífers	18.985.609	3,4	99,8	46.273	0,0	0,2	19.031.882	2,9
Productes químics	93.779.491	16,9	90,0	10.450.963	11,2	10,0	104.230.454	16,1
Fibres tèxtils, filats i teixits	35.557.756	6,4	78,0	10.039.937	10,8	22,0	45.597.693	7,1
Materials per a la construcció	6.337.937	1,1	63,7	3.603.702	3,9	36,3	9.941.639	1,5
Indústria metàl·lica bàsica	17.610.073	3,2	86,4	2.767.627	3,0	13,6	20.377.700	3,2
Altres matèries primeres i semi-manufactures ²	42.672.726	7,7	83,1	8.676.690	9,3	16,9	51.349.416	7,9
Transformats metàl·lics	116.830.484	21,1	78,1	32.835.543	35,3	21,9	149.666.027	23,1
Manufactures diverses	60.689.655	11,0	78,8	16.331.411	17,6	21,2	77.021.066	11,9
TOTAL	554.329.507	100,0	85,6	92.960.861	100,0	14,4	647.290.368	100,0

A: % d'importacions de cada capítol sobre el total importat.

B: % de les importacions de la resta d'Espanya i de l'estranger sobre el total de cada capítol.

1. Vegeu la correlació amb les divisions de la SCTE al quadre anterior.

2. Inclou també productes manufacturats de cautxú, fusta (sense mobles), suro, paper i cartró.

Alhora, pel que fa a les exportacions es reproduïx àdhuc aguditzadament el fenomen que abans esmentàvem del predomini de les exportacions a la resta d'Espanya en el total de les exportacions. D'ací que l'estructura de les exportacions totals coincideixi en gran mesura amb la de les exportacions a la resta d'Espanya.

En qualsevol cas l'estructura de les exportacions a l'estranger difereix notablement de la corresponent a les exportacions a la resta d'Espanya. De fet, en les exportacions a l'estranger predominen els productes manufacturats sigui en la forma de transformats metàl·lics (bàsicament maquinària), sigui en la de manufacturats diversos. Aquests productes representen el 52,9 % del total exportat a l'estranger, mentre només assoleixen el 32,1 % en les exportacions a la resta d'Espanya. Això s'esdevé, bé que en menor mesura, en les fibres tèxtils, filats i teixits i en els materials per a la construcció. El primer, però, amb un volum absolut molt més elevat que el segon.

Per contra, el fenomen invers es produeix en el cas dels aliments, puix que aquests productes constitueixen el 24,4 % del total exportat a la resta d'Espanya enfront d'un 8,6 % de les exportacions a l'estranger. En aquest mateix sentit cal destacar també els productes químics i, en menor mesura, els minerals i llurs residus.

Prenent com a referència el període 1967-1975, cal fer notar que els canvis més importants que es produeixen en l'estructura de les exportacions catalanes a la resta d'Espanya es manifesten en l'augment de la importància de les exportacions de productes agrícoles i alimentaris i de productes químics. Per contra, es produeixen en el període indicat notables disminucions de les exportacions relatives d'alguns productes.

El cas més espectacular de tots correspon als productes tèxtils (sense confecció). Tanmateix cal considerar la situació de crisi del sector, que era especialment forta l'any 1975 i que s'afegeix a la de caire més estructural que es posà en evidència a partir dels anys seixanta.

Uns altres productes que també disminueixen llur participació en el total, bé que en una proporció menys forta que la del tèxtil, són els transformats metàl·lics.

En relació amb les exportacions a l'estranger, la disminució apuntada durant els anys seixanta⁴⁹ de les exportacions de productes agraris i alimentaris es veu confirmada en el període 1967-1975.

Contràriament, es produeix en aquest període un augment espectacular de l'exportació de transformats metàl·lics i, dins ells, específicament de maquinària. En aquest mateix sentit cal fer constar també un molt lleuger creixement de les exportacions de productes químics (sense productes petrolífers).

49. Vegeu A. ARRUFAT, *Les causes de l'exportació catalana* (Barcelona, Servei d'Estudis de Banca Catalana, 1976).

ELS SALDOS COMERCIALS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR

Els saldos comercials totals de Catalunya amb l'exterior (veg. quadre 5) manifesten uns fluxos globalment positius en minerals i llurs residus amb extracció de material per a la construcció; productes químics; fibres tèxtils, filats, teixits i transformats metàl·lics. La resta, per contra, mostra uns saldos deficitaris.

Els conceptes més importants en els saldos positius són els transformats metàl·lics i els productes químics; aquests dos grups de productes assoleixen el 77 % del total de saldos positius. Els més importants corresponents als saldos deficitaris són els aliments, els productes de la indústria metàl·lica bàsica, manufactures diverses i gas, petroli i productes petrolífers. Aquests quatre grups representen en conjunt el 89,6 % dels saldos deficitaris.

Cal dir també que el signe dels saldos comercials amb l'exterior coincideix per a tots els grups de productes considerats amb els de la resta d'Espanya. Aquells no fan altra cosa sinó aguditzar el dèficit d'aquests darrers, menys pel que fa als materials per a la construcció i les manufactures diverses, on el saldo comercial negatiu amb la resta d'Espanya es contraposa amb un de signe positiu amb l'estranger.

Per divisions de la C.S.T.E. (vegeu el quadre 6) podem veure que els dèficits més elevats provenen fonamentalment de la divisió 1: animals

QUADRE 5

SALDOS COMERCIALS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR, 1975
(en milers de pessetes)

<i>Divisions</i>	<i>Saldos positius</i>	<i>%</i>	<i>Saldos negatius</i>	<i>%</i>
Aliments			—45.227.228	34,1
Minerals i llurs residus, extracció material de construcció	12.464.961	15,1		
Gas, petroli i productes petrolífers			—15.354.714	11,6
Productes químics	31.458.714	38,0		
Fibres tèxtils, filats i teixits	6.574.909	7,9		
Materials per a la construcció			—5.970.487	4,5
Indústria metàl·lica bàsica			—36.742.000	27,7
Altres matèries primeres i semi-manufactures			—7.874.276	5,9
Transformats metàl·lics	32.264.406	39,0		
Manufactures diverses			—21.441.115	16,2
TOTAL POSITIUS/NEGATIUS	82.762.990	100,0	—132.609.820	100,0

vius, amb un 15,7 % del total de saldos deficitaris; la divisió 30, petroli i productes petrolífers energètics, amb un 10,6 %; la divisió 51 (que inclou, pel que fa a les relacions amb l'estranger, la divisió 52), articles manufacturats diversos, amb un 10,1 %; i la divisió 46, productes acabats del ferro i l'acer, amb un 8,8 % del total de saldos deficitaris. Aquestes quatre divisions, en conjunt, representen una aportació al total dels saldos deficitaris del 45,2 %.

Pel que fa a les divisions amb superàvit, les més importants per llur aportació són la divisió 2, carns i preparats de la carn, amb un 13,0 %; la divisió 42, filats i teixits, amb un 12,8 %; la divisió 38, productes químics diversos, amb un 11,2 %; la divisió 49, màquines, amb un 9,6 %, i la divisió 11, preparats alimentaris diversos, amb un 9,5 %. En conjunt aquestes cinc divisions aporten el 56,1 % del total de saldos amb superàvit i mostren, per tant, els productes amb els quals l'economia catalana té una major competitivitat en relació amb l'exterior.

QUADRE 6

SALDOS COMERCIALS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR PER DIVISIONS DE LA C.S.T.E., 1975 (en milers de pessetes)

<i>Divisions</i>	<i>Saldos positius</i>	<i>%</i>	<i>Saldos negatius</i>	<i>%</i>
1. Animals vius			33.458.263	15,7
2. Carns i preparats de carn	21.132.160	13,0		
3. Productes làctics i ous	3.274.757	2,0		
4. Peixos i preparats de peixos			-6.510.150	3,1
5. Cereals			-10.840.432	5,1
6. Productes a base de cereals			-2.762.287	1,3
7. Fruïtes i llegums frescos			-9.864.390	4,6
8. Altres fruïtes i llegums			-3.703.950	1,7
9. Sucre, preparats sucre i mel			-6.284.322	3,0
10. Alimentació destinada a animals	1.478.362	0,9		
11. Preparats alimentaris	15.444.984	9,5		
12. Begudes			-1.489.836	0,7
13. Tabacs i tabacs elaborats			-4.518.849	2,1
14. Cuir i pells			-3.423.507	1,6
15. Grans, nous i ametlles oleag.			-7.125.009	3,4
16. Cautxú brut			-6.383.161	3,0
17. Fusta, fusta d'obra i suro	1.009.535	0,6		
18. Pasta de paper i deixalles de paper			-1.756.593	0,8
19. Fibres tèxtils (no transformades)			-14.216.989	6,7
20. Adobs bruts o naturals			-125.766	0,1
21. Arenes i graves			-1.538.669	0,7
22. Minerals bruts (no d'explotació minera)			-2.232.819	1,1
23. Minerals de ferro			-297.904	0,1

<i>Divisions</i>	<i>Saldos positius</i>	<i>%</i>	<i>Saldos negatius</i>	<i>%</i>
24. Deixalles de ferro i acer	6.091.318	3,7		
25. Minerals metàl·lics no fèrrics	10.528.396	6,5		
26. Matèries brutes d'origen animal i vegetal nda.			-1.844.742	0,9
27. Hules i aglomerats	449.706	0,3		
28. Lignit i aglomerats, torba			-7.085	0,0
29. Cocs i semicocs, d'hulla, lignit i de torba			-402.216	0,2
30. Petroli i productes petrolífers energètics			-22.525.314	10,6
31. Productes petrolífers no energètics	5.034.472	3,1		
32. Gas natural i gas manufacturat			-1.957.546	0,9
33. Olis, greixos i derivats	6.463.622	4,0		
34. Elements químics i compostos	5.281.377	3,3		
35. Quitrà mineral, prod. químics, deriv. carbó, petroli, gas	4.093.674	2,5		
36. Adobs manufacturats	1.190.798	0,7		
37. Mat. plàstiques, cel·lulosa reg. i resines artificials	218.639	0,1		
38. Productes químics diversos	18.304.278	11,2		
39. Cuir, articles cuir i cautxú	6.734.829	4,1		
40. Manufactures de fusta i suro	59.981	0,0		
41. Paper, cartró i manufacturats			-2.270.618	1,1
42. Filats, teixits i prod. connexos	20.791.898	12,8		
43. Calç i ciment	3.051.802	1,9		
44. Material construcció i altres articles nda.			-9.022.289	4,2
45. Ferro, fosa, acer brut i prod. semiacabats			-6.360.372	3,0
46. Prod. acabats de ferro i acer			-18.806.771	8,8
47. Metalls no fèrrics			-11.574.857	5,4
48. Articles manufacturats de metall nda.	3.616.233	2,2		
49. Màquines	15.618.857	9,6		
50. Material de transport	13.029.316	8,0		
51. Articles manufacturats diversos			-21.441.115	10,1
TOTAL	162.898.994	100,0	-212.745.824	100,0

nda.: no descrits anteriorment.

EVOLUCIÓ I PRINCIPALS RELACIONS DEL COMERÇ EXTERIOR CATALÀ

Pel que fa als canvis ocorreguts en el període 1967-1975⁵⁰ sembla que es produeix un augment dels saldos deficitaris dels aliments, gas, petroli i productes petrolífers i indústria metàl·lica bàsica i, per contra, un aug-

50. Vegeu juntament amb les estimacions d'aquest treball, J. MUNS, R. PUJOL, *op. cit.*

ment dels saldos amb superàvit dels productes químics i dels transformats metàl·lics. D'altra banda també hom pot comprovar una disminució molt notable del superàvit de fibres tèxtils, filats i teixits.

Finalment, l'anàlisi global de les relacions comercials de Catalunya amb l'exterior ens manifesta la importància que tenen tant les importacions i les exportacions en relació amb el Producte Interior Brut català com el volum del saldo comercial global.

En aquest sentit (vegeu el quadre 7) les importacions catalanes representen l'any 1975 el 61,1 % del P.I.B., i les exportacions el 56,6 %. D'aquests percentatges el pes més important correspon, com es fàcil de suposar, a les relacions comercials amb la resta d'Espanya que representen respectivament el 46,5 % i el 48,5 %.

Alhora sembla que en el període 1967-1975 s'ha produït un increment força notable del grau d'obertura de l'economia catalana amb l'exterior, manifestat sobretot amb la resta d'Espanya. Així mateix, la taxa de cobertura de les importacions per les exportacions a l'exterior ha assolit el 92,8 % l'any 1975, resultat d'una taxa del 104,5 % en les relacions comercials amb la resta d'Espanya i del 55,8 % amb l'exterior, bo i manifestant-se, en el període considerat, un augment de la taxa de cobertura de les relacions comercials amb l'estranger puix que disminueix amb la resta d'Espanya.

QUADRE 7

COMERÇ EXTERIOR DE CATALUNYA: TAXES DE COBERTURA I RELACIONS AMB EL PIB, 1975 (en milions de pessetes)

	Total	% s/el PIB
PIB	1.142.078	—
(1) Importacions de la resta d'Espanya	530.620	46,5
(2) Importacions de l'estranger	166.517	14,6
(3) Importacions totals	697.137	61,1
(4) Exportacions a la resta d'Espanya	554.330	48,5
(5) Exportacions a l'estranger	92.961	8,1
(6) Exportacions totals	647.291	56,6
Taxa de cobertura: 4/1 (%)	104,5	
Taxa de cobertura: 5/2 (%)	55,8	
Taxa de cobertura: 6/3 (%)	92,8	
Saldo comercial amb la resta d'Espanya (4-1)	23.710	
Saldo comercial amb l'estranger (5-2)	—73.556	
Saldo comercial amb l'exterior d'energia elèctrica	—1.209	
Saldo comercial total	—51.055	

Fonts: BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial*, 1975, i M. PARELLADA, *op. cit.* (1982).

Al cap i a la fi, el superàvit comercial amb la resta d'Espanya, que hem avaluat en 23.710 milions de ptes. per a l'any 1975, es transforma en un dèficit comercial total amb l'exterior de 49.846 milions de pessetes, degut al dèficit comercial que es produeix amb l'estranger, que és de 73.556 milions de ptes. A aquest dèficit comercial total, cal afegir el que hem avaluat per a l'energia elèctrica, amb un valor de 1.209 milions de pessetes. Això fa que el dèficit comercial total de Catalunya amb l'exterior sigui de 51.055 milions de pessetes.

CAPITOL II

ELS FLUXOS DE SERVEIS I TRANSFERENCIES PRIVADES

Cal tenir en compte que les dificultats inherents al registre de transaccions exteriors de qualsevol país, i que palesa de forma continuada el Fons Monetari Internacional en les seves publicacions, manuals, circulars, etc., es veuen considerablement augmentades pel que fa al tractament d'una balança de pagaments interregional. Hom pot dir¹ que el registre de les transaccions amb l'exterior ofereix a escala regional un doble ordre de dificultats: unes de caràcter metodològic, ja que el tractament de certs fluxos presenta problemes socials que no existeixen, o estan ja conceptualment resolts, a nivell nacional. Unes altres, són dificultats de caràcter pràctic, en la mesura que les mancances estadístiques s'agreu en el tractament de les transaccions exteriors regionals.

Pel que fa a la balança comercial, ja hem vist quins eren els problemes més importants que es podrien plantejar: concepte de mercaderia, avaluació física dels fluxos interregionals, valoració dels fluxos interregionals i estimació dels fluxos internacionals. D'altra banda és clar que aquestes dificultats poden minvar o àdhuc desaparèixer en casos específics com, per exemple, el de Canàries, on per les especials característiques del seu règim fiscal es disposa d'una informació estadística perfectament detallada de les transaccions en mercaderies que tenen lloc entre les illes i l'exterior, entenent com a tal la península i les illes Balears, altres territoris espanyols i l'estranger.

De tota manera les dificultats metodològiques i pràctiques de l'anàlisi dels fluxos comercials interregionals i internacionals a Catalunya es veuen sensiblement augmentades quan es tracta d'analitzar els fluxos invisibles; és a dir, serveis i transferències. En aquest sentit, l'extraordinària complexitat de la valoració, basada en les informacions estadístiques existents, l'extensió dels conceptes que donen origen a transaccions

1. COMISIÓN DE DIRECCIÓN PARA EL DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL DE CANARIAS, *op. cit.*

diferents i per tant amb una metodologia i bases estadístiques particulars per a cadascun dels casos, i (el seu corolari) el migrat valor quantitatiu de la majoria d'aquestes transaccions, constitueixen raons suficients per a tenir en compte solament algunes partides, les que podríem considerar principals i, alhora, prendre solament a tall d'aproximació la valoració de les partides considerades de la balança de serveis i transferències.

En el futur, en la mesura que es desenvolupi la base estadística regional tant creant noves bases informatives com facilitant l'accés a les ja existents, es podrà amb una menor assignació de recursos obtenir estimacions per a aquests conceptes amb marges d'error molt més petits.

NOLIS I ASSEGURANCES SOBRE TRANSPORTS DE MERCADERIES

Aquest capítol és definit segons el tipus de valoració dels anteriors capítols (en concret importacions CIF i FOB).

Així, quan les importacions es valoren FOB, la balança d'invisibles inclou els nolis i les assegurances sobre les importacions. Per contra, si les importacions es valoren en termes CIF, el pagament per aquest concepte de residents o no residents s'inclourà en la balança de mercaderies.

Tot seguit (quadre 1) hom pot veure com es reflectiria aquest tipus diferent de valoració segons el Fons Monetari Internacional. En aquest cas, se suposa que els costos que són conseqüència del trasllat de mercaderies des del punt de valoració uniforme són sempre una transacció entre l'importador i les companyies d'assegurances i transports. Aquest supòsit implica que hom no tingui en compte els pagaments que per traslladar les seves exportacions fa un país a l'estranger (a la fi, els costos que es creïn seran pagats en els preus de la mercaderia del país importador) i tampoc els ingressos que un país rep de l'estranger pel trasllat de les seves importacions (perquè, en definitiva, l'exportador estranger carregarà a l'importador resident el cost d'aquest transport i de l'assegurança, i l'ingrés inicial es compensarà exactament per un pagament del mateix valor)².

De tot això hom dedueix que la comptabilització dels nolis i assegurances i la composició en general dels fluxos invisibles dependrà del tipus de valoració definitivament emprada en la balança comercial.

En aquest sentit, el fet d'estimar, per un cantó, en termes FOB, els fluxos interregionals de mercaderies i les exportacions a l'estranger i en termes CIF les importacions de l'estranger fa que les partides de nolis

2. MINISTERIO DE COMERCIO, SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA, *Balanza de Pagos de España* (Madrid, anual).

QUADRE 1

AVALUACIÓ DE LES IMPORTACIONS I NOLIS

	Valoració FOB		Valoració CIF	
I. <i>Nolis sobre importacions</i>				
Importacions FOB	—	100	—	100
Pagats a residents	—	—	—	10
Pagats a estrangers	—	—	—	15
Importacions totals	—	100	—	125
II. <i>Nolis sobre importacions</i>				
Rebuts pels residents	—	—	10	—
Pagats als estrangers	—	15	—	—
<i>Nolis sobre exportacions</i>				
Rebuts pels residents	40	—	40	—
<i>Nolis sobre altres tipus de tràfic incloent-hi el comerç entre països estrangers</i>				
Rebuts pels residents	20	—	20	—
<i>Nolis sobre el tràfic en trànsit</i>				
Rebuts pels residents	25	—	25	—
TOTAL NOLIS	85	15	95	—
TOTAL (I + II)	—	30	—	30

Font: IMF, *Balance of Payments: Concepts and Definitions* (Washington 1969).

i assegurances hagin d'ésser estimades específicament en el cas de la balança corrent interregional mentre que en el cas de la balança corrent amb l'estranger aquesta partida només ho ha d'ésser pel que fa a les entrades derivades de l'exportació de mercaderies, tenint en compte que no són considerades les operacions extranacionals atesa llur migrada entitat quantitativa.

En qualsevol cas, l'estimació duta a terme ací d'aquests conceptes es redueix als nolis sobre el traspàs de mercaderies, puix que els fluxos derivats de les assegurances, sobretot pel que fa a les relacions interregionals, són de difícil estimació i, a més, tenen un pes específic relativament petit en el conjunt dels fluxos.

1. NOLIS PEL TRANSPORT DE MERCADERIES ENTRE CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA

Com a conseqüència d'això que hem dit anteriorment, aquest concepte té per objecte, segons el FMI, d'enregistrar les transaccions relacionades amb tots els mitjans de transport que s'empren tant per al tràfic internacional com interregional. Els nolis i les primes d'asseguran-

ces es fan efectius sobre les mercaderies que constitueixen la balança comercial més altres no incloses en ella.

Pel que fa a les transaccions interregionals, els costos del transport poden estimar-se aplicant, al flux de cadascun dels mitjans de transport (tren, camió, vaixell i avió), les tarifes mitjanes corresponents preu/km i calculant els recorreguts mitjans dels productes de cada sector en funció de la informació disponible sobre l'origen i la destinació de les mercaderies entrades a Catalunya o bé sortides d'ací.

Respecte al *transport ferroviari de mercaderies*, la valoració estimada dels fluxos³ pot ésser duta a terme a partir de la informació obtinguda sobre el moviment físic de mercaderies entre Catalunya i la resta de regions espanyoles i l'estimació dels ingressos obtinguts per RENFE pel concepte de transport de mercaderies per tona-km transportada (vegeu el quadre 2). Tot plegat fa necessari recórrer no sols a la informació fornida pel Departament de Planejament i Economia del Transport de RENFE, que ha permès d'avaluar els moviments físics de mercaderies (aspecte que ha estat tractat amb més detall en un altre lloc), sinó també a la *Memoria* del Consell Superior de Transports Terrestres de l'any 1977 que inclou sèries retrospectives.

Així doncs, com es pot veure en el quadre 2, els ingressos obtinguts per RENFE en concepte de transport de mercaderies en la modalitat de Vagó complet i Detall i Paquet Exprés assoleixen la quantitat de 13.095 milions de pessetes, la qual cosa tenint en compte les tones-quilòmetres transportades, 9.786 milions, significa un ingrés de 1,33 ptes. per tona-km transportada per RENFE.

Respecte al *transport per carretera de mercaderies*, les dificultats s'aguditzen a causa de l'atomització del sector i l'absència quasi total d'informació estadística. En qualsevol cas, l'estimació és duta a terme considerant que les importacions les realitzen empreses de transport no catalanes i les exportacions les realitzen empreses catalanes, la qual cosa, d'altra banda, obvia un aspecte del problema derivat del fet de l'existència d'empreses de transport, catalanes o no, que traslladen, respectivament, les importacions o les exportacions. En aquest cas, aquests fluxos de serveis no es reflectiran en la balança de pagaments, i així traduirà segons el criteri esmentat una supervaloració o infravaloració dels fluxos de serveis segons el tipus de participació de les empreses de transport per carretera amb domicili social a Catalunya o sense.

3. Considerant com a importació de serveis el valor del transport de mercaderies que, procedents de la resta d'Espanya, tenen la seva destinació a Catalunya, i com a exportació de serveis, a l'inrevés.

Vegeu en aquest sentit *Información Económica para el Planeamiento*, dirigit per RAFAEL PUJOL MARIGOT i realitzat per MIQUEL BOTELLA, NARCISA SALVADOR i PERE SALVADOR (Barcelona 1974).

QUADRE 2

MERCADERIES TRANSPORTADES I INGRESSOS OBTINGUTS PER RENFE, 1975 (Vagó complet i Detall i Paquet Exprés)¹ (en milions de pessetes)

	(a) <i>Desglossament de les mercade- ries transporta- des segons mo- dalitats tm-km</i>	(b) <i>Ingressos mercaderies</i>	<i>Ptes. per tm/km b/a</i>
I. Vagó complet		11.343 ²	
II. Detall i Paquet Exprés		1.752	
TOTAL I + II	9.786 ²	13.095	1,33

Fonts: CONSEJO SUPERIOR DE TRANSPORTES TERRESTRES, Memoria, 1977; RENFE, Memoria, 1975.

1. No hi hem considerat les mercaderies transportades per altres conceptes com Container, Proveïdors i Servei interior, perquè prèviament foren excloses en l'estimació dels fluxos físics interregionals de mercaderies per aquest mitjà de transport.
2. En el trànsit comercial de mercaderies sembla que hom hi inclou el correu; per contra, els ingressos per aquest concepte no hi són inclosos, segons es dedueix de la memòria de l'any 1975 del Consell Superior de Transports Terrestres, pàgines 62 a 65. En l'absència d'altres dades, suposem que el trànsit de correu i els ingressos derivats són absents en el quadre.

Finalment, com que els fluxos de mercaderies es comptabilitzen tant en règim de «per compte propi» com en règim de «per compte aliè», hem optat per aplicar les tarifes mitjanes obtingudes a totes les mercaderies, siguin transportades d'una manera o d'una altra i, per tant, a les tones-km transportades que es dedueixen dels trajectes realitzats.

El procediment seguit per a determinar les tarifes mitjanes aplicades per tona-km transportada és similar a l'emprat en el transport de mercaderies per ferrocarril (vegeu el quadre 3). En aquest cas, però, l'absència de dades sobre els ingressos bruts del sector ens ha obligat a fer una estimació d'aquesta xifra a partir de la informació proporcionada pel Consell Superior de Transports Terrestres, el qual en la seva *Memoria* de l'any 1977 inclou el Valor Afegit Brut obtingut pel sector del transport de mercaderies tant per compte propi com per compte aliè, i, ensems, la participació del VAB en els ingressos bruts del sector. En aquest cas, com podem veure en el quadre 3, els ingressos obtinguts pels serveis de transport de mercaderies per carretera i pel conjunt de l'economia espanyola signifiquen una quantitat de 565.871,7 milions de pessetes, la qual cosa, tenint en compte els 76.500 milions de tones-km transportades, indica que el cost del transport és de 7,39 pessetes per tonaquilòmetre.

QUADRE 3

TRANSPORT PER CARRETERA, 1975 (en milions de pessetes)

Valor Afegit Brut del sector	339.523
(a) Ingressos totals del sector	565.871,7
(b) Milions tones-km transportades	76.500
Quocient a/b pessetes per tona-km	7,39

1. Tant la xifra dels ingressos totals del sector com la de les tm-km transportades han estat obtingudes de la memòria 1975 del Consell Superior de Transports Terrestres. Cal fer notar, però, la gran diferència existent pel que fa a les tm-km transportades en el trànsit interior de mercaderies per carretera entre les xifres del Consell recollides d'estimacions de la Direcció General de Transports Terrestres i les que resulten de la II Enquesta Nacional de Transport de mercaderies per carretera clarament inferiors. Així mateix els ingressos totals del sector han estat obtinguts aplicant el coeficient estimat a la memòria esmentada (p. 52).

Amb referència al *transport marítim de mercaderies*, ha calgut recórrer, per a la valoració dels nolis derivats d'aquest tipus de transport, a l'estimació que presenta la Direcció Nacional de Navegació del Ministeri de Transports i Comunicacions, en la publicació de periodicitat anual *Estadística de mercancías y pasajeros transportados por buques españoles*. La informació addicional que dona el Consell Superior de Transports Terrestres i la Direcció General de Ports i Senyals Marítims, permet, en conjunt, com veurem al final d'aquest apartat, estimar els nolis tant d'entrada com de sortida de Catalunya derivats d'aquest mitjà de transport. En el quadre 4 observem que els nolis representen una quantitat de 17.601 milions de pessetes i les tones-quilòmetre transportades 28.066 milions. D'això hom dedueix que el cost per tona-quilòmetre transportada és de 0,63 pessetes.

El darrer mitjà de transport que hem pres en consideració és el *transport aeri*. En aquest, malgrat que la seva importància quantitativa és sensiblement inferior, la problemàtica, com ja hem dit abans, és

QUADRE 4

TRANSPIT DE CABOTATGE, 1975 (en milions de pessetes)

(a) Estimació de nolis	17.601
(b) Tones-quilòmetres transportades (en milions)	28.066
Quocient a/b pessetes per tona-km	0,63

Fonts: SUBSECRETARÍA DE LA MARINA MERCANTE, DIRECCIÓN GENERAL DE NAVEGACIÓN, *Estadística de mercancías y pasajeros transportados por buques españoles en el año 1975*; CONSEJO SUPERIOR DE TRANSPORTES TERRESTRES, *Memoria*, 1977.

molt semblant a la del transport ferroviari, per la pràctica monopolització de l'oferta en el mercat.

Així mateix hom considera com a importació de serveis el valor del transport de mercaderies que, procedents de la resta d'Espanya, tenen llur destinació a Catalunya, i com a exportació de serveis el valor del transport de mercaderies amb origen a Catalunya i amb destinació a la resta d'Espanya. En aquest sentit, partint de l'examen del compte d'explotació d'IBERIA han estat obtinguts els ingressos en concepte de trànsit nacional de mercaderies que amb les tones-quilòmetres transportades per l'esmentada companyia —estimades a partir dels fluxos físics— ha permès d'obtenir els ingressos mitjans per tona-quilòmetre transportada.

En el quadre següent podem veure que els ingressos obtinguts per la companyia IBERIA en concepte del transport de mercaderies representen 641.801.000 pessetes i les tones-quilòmetre transportades són 42.794.801. Això fa que, en conjunt, el cost pel transport aeri es pugui estimar en 14,99 pessetes per tona-quilòmetre.

Un cop obtinguts pels diferents mitjans de transport el cost per tona-quilòmetre, cal, com ja ha estat apuntat més amunt, avaluar les dites tones-quilòmetres a partir de l'estimació dels fluxos físics entre Catalunya i la resta d'Espanya, ja realitzada per a esbrinar, al seu torn, els fluxos de mercaderies.

Així, del total de tones entre Catalunya i cadascuna de la resta de regions espanyoles segons el mitjà de transport utilitzat, han estat obtingudes les tones-quilòmetre suposant concretades les relacions inter-regionals entre les ciutats que es poden considerar més significatives de cadascuna de les regions. Així, en el cas de les regions uniprovincials, hem escollit la capital de la província, mentre que en altres casos ha

QUADRE 5

IBERIA. ESTADÍSTICA DE TRANSIT I INGRESSOS DE MERCADERIES A LA XARXA ESTATAL (Exercici 1975-1976)¹ (pessetes)

(a) Ingressos ²	641.801.000
(b) Tones-quilòmetres realitzats	42.794.801
Quocient a/b pessetes per tona-km	14,99

Font: IBERIA, *Memoria 1975-76*.

1. S'apliquen les dades de l'exercici 1975-76 quan hom avalua els fluxos físics, per a l'exercici 1974-75. De moment, i a causa de l'absència d'altres fonts, hem treballat amb aquestes xifres, perquè suposem que no varien excessivament els ingressos mitjans per tm-km transportada d'un exercici a l'altre.
2. Les dades per ingressos solament hi són per a la xarxa estatal a nivell del total obtingut, és a dir per mercaderies, correu i excés d'equipatge. Per aquesta raó, per tal de diferenciar les mercaderies del total ha calgut recórrer a la distribució per aquests tres conceptes existents en els ingressos totals de trànsit de totes les xarxes: estatal, europea, atlàntica, africana.

significat l'aplicació d'un criteri discrecional relativament clar per a algunes regions, per exemple, el cas de Barcelona per a Catalunya, i més dubtós per a d'altres⁴.

Amb l'estimació dels fluxos en tones-km entre Catalunya i la resta d'Espanya i el cost en pessetes per tm-km per mitjà de transport obtingut més amunt és possible d'obtenir, tenint molt en compte les hipòtesis fetes, l'estimació de la balança interregional de nolis. Així doncs, en el quadre 6, podem observar que es produeix un flux net de sortida de Catalunya a la resta d'Espanya per aquest concepte per un valor de 8.566 milions de pessetes, conseqüència fonamentalment del pes del transport per carretera.

2. NOLIS PEL TRANSPORT DE MERCADERIES ENTRE CATALUNYA I L'ESTRANGER

Hem vist abans que el tipus de valoració dels fluxos comercials afectava l'estimació dels nolis. En aquest cas, com que la valoració de les importacions i de les exportacions és en termes C.I.F. i F.O.B. respectivament, això fa que hom pugui suposar que, mentre que les importacions catalanes de l'estranger inclouen les sortides en concepte de nolis pel transport de mercaderies⁵, això no succeeix en el cas de les exportacions.

Com a conseqüència d'això ha calgut estimar els suposats nolis que s'obtidrien com a resultat de les exportacions catalanes. En aquest sentit ha semblat més oportú, pel fet que en aquest cas hom disposa dels ingressos obtinguts per aquest concepte pel conjunt de l'economia espanyola, de conèixer el pes de les exportacions catalanes en el total de les espanyoles com un possible indicador del pes de les entrades per nolis a l'economia catalana en relació amb l'espanyola. Per a conèixer aquesta magnitud, hom pot utilitzar dos camins, un d'ells a partir del

4. Les capitals escollides amb el detall de la distància en km amb Barcelona, són les següents. Pel que fa al transport per carretera, ferroviari i aeri: Aragó (Saragossa, 299 km), Andalusia (Sevilla, 1.021 km), Extremadura (Badajoz, 1.024 km), Castella-La Manxa (Guadalajara, 565 km), Galícia (La Corunya, 1.109 km), Castella-Lleó (Valladolid, 662 km), Navarra (Pamplona, 434 km), País Valencià (València, 352 km), Madrid (Madrid, 621 km), Múrcia (Múrcia, 594 km), Astúries (Oviedo, 899 km), Santander (Santander, 704 km), País Basc (Bilbao, 622 km), Balears (Palma de Mallorca, 260 km), Canàries (Las Palmas, 2.326 km), Nord d'Àfrica (Ceuta, 969 km). Pel que fa al transport de cabotatge: País Basc (Bilbao, 2.531 km), País Valencià (València, 303 km), Múrcia (Cartagena, 493 km), Andalusia (Cadis, 1.069 km), Balears (Palma, 260 km), Galícia (La Corunya, 2.072 km), Astúries (Gijon, 2.307 km), Santander (2.451 km), Nord d'Àfrica (Ceuta, 969 km), Canàries (Las Palmas, 2.326 km).

5. Això manifestaria la hipòtesi que els nolis sempre anirien a càrrec del país importador, hipòtesi que, d'altra banda, obvia el fet de les operacions de transport extranacionals o les realitzades, per exemple, per transportistes nacionals en operacions d'importació.

QUADRE 6

FLUXOS EN TONES-KM I ESTIMACIÓ DE LA BALANÇA DE NOLIS ENTRE CATALUNYA I LA RESTA D'ESPANYA, 1975

	<i>Tones-quilòmetre (milions)</i>			<i>Balança de nolis (milions de pessetes)</i>		
	<i>Fluxos de Catalunya a la resta d'Espanya</i>	<i>Fluxos de la resta d'Espanya a Catalunya</i>	<i>Cost del transport pessetes per tm-km</i>	<i>Entrades a Catalunya</i>	<i>Sortides de Catalunya</i>	<i>Saldo</i>
Transport per carretera	5.073	6.009	7,39	37.489,5	44.406,5	—6.917,0
Cabotatge	3.432	5.369	0,63	2.162,2	3.382,5	—1.220,3
Transport aeri	7,6	3,9	14,99	113,9	58,5	+55,4
Transport ferroviari	565	929	1,33	751,5	1.235,6	—484,1
TOTAL				40.517,1	49.083,1	—8.566,0

valor de les exportacions i un altre a partir dels fluxos físics exportats. Pel que fa al primer camí indicat, el pes dels ingressos per nolis sobre el total d'exportacions, per a l'economia espanyola és d'un 4,78 %⁶. L'aplicació d'aquesta magnitud a les exportacions catalanes fa que, amb aquesta hipòtesi, hom pugui estimar les entrades de l'estranger a l'economia catalana en concepte de nolis en 4.472,6 milions de pessetes.

Utilitzant el segon camí apuntat, podem observar que el pes de les exportacions catalanes en tones en relació amb les espanyoles és d'un 14,77 %⁷. Aquest percentatge aplicat a les entrades per nolis del conjunt de l'economia espanyola permet d'estimar les entrades per aquest concepte per a l'economia catalana en 3.165,6 milions de pessetes.

De les dues vies apuntades hem optat, amb totes les reserves necessàries, per la segona, sobretot pel fet que mostra una major coherència amb el procediment utilitzat per a estimar els fluxos de nolis entre Catalunya i la resta d'Espanya.

TURISME I VIATGES

La categoria Turisme i Viatges inclou, segons l'estructura bàsica del FMI, tots els ingressos provinents de béns i serveis proporcionats a estrangers no residents —pel que fa a les relacions amb l'exterior— i a no residents —pel que fa a les relacions amb la resta d'Espanya— que visiten Catalunya, àdhuc el transport dins Catalunya, i, d'altra banda, els pagaments per béns i serveis (inclosos els relatius al transport intern) que els estrangers o els residents a la resta d'Espanya proporcionen als residents catalans que viatgen a l'estranger o a la resta d'Espanya.

La quantificació dels fluxos compresos en aquests conceptes planteja força dificultats. De tota manera, l'existència d'algunes fonts permet, encara que sigui aproximativament, avaluar alguns d'aquests fluxos.

En un altre lloc⁸ els procediments emprats anaven en la direcció següent: «... Per a la seva determinació s'ha atès a factors reals, sense que s'hagi pretès d'assignar a la regió la part que pogués correspondre-li dels ingressos nacionals que, com a conseqüència del control de divises exercit per l'IEME, figuren enregistrats a la balança de pagaments de la nació. Aquests factors reals han estat principalment el nombre de

6. Vegeu la publicació del MINISTERIO DE COMERCIO, SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA, *Balanza de Pagos de España*, 1975.

7. Vegeu CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, *Catalunya exporta*, 1975, y MINISTERIO DE HACIENDA, DIRECCIÓN GENERAL DE ADUANAS, *Estadística del comercio exterior de España*, 1975.

8. COMISIÓN DE DIRECCIÓN PARA EL DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL DE CANARIAS, *op. cit.*

turistes nacionals i estrangers arribats als ports i aeroports canaris, el nombre de pernотacions enregistrades en els establiments hotelers, els preus mitjans en els allotjaments hotelers, l'estructura de despeses dels turistes estrangers, així com les dades sobre passatgers (residents a Canàries) de companyies de transport subvencionades, juntament amb el necessari establiment d'hipòtesis relatives a l'ocupació d'establiments extrahotelers i despeses mitjanes de turistes en trànsit i en allotjament.»

Pel que fa a l'economia catalana, les possibilitats estadístiques per a obtenir la informació desitjada a l'any de referència són prou migrades com per a desaconsellar l'estimació dels fluxos turístics entre Catalunya i la resta d'Espanya. Solament, els fluxos amb l'estranger per aquest concepte poden ésser estimats aplicant alguns dels indicadors més tradicionals en aquest tipus de treballs com ja ha estat esmentat més amunt.

Així, per exemple, tenim que, per a l'any 1975, els turistes estrangers entrats per Catalunya representen el 38,5 % del total entrat a Espanya; la capacitat hotelera catalana representa el 21,6 % de l'espanyola; i, finalment, el nombre de places d'hotels i càmpings, en conjunt, a Catalunya representa el 30,0 % del total espanyol⁹. D'aquests indicadors ha semblat més oportú d'utilitzar el corresponent a la participació catalana en el total espanyol de places hoteleres i de càmpings que, d'altra banda, coincideix amb la mediana dels tres indicadors.

L'aplicació d'aquesta magnitud a la xifra d'ingressos en concepte de turisme i viatges de l'economia espanyola¹⁰ (199.852 milions de pessetes) permet d'avaluar els ingressos de l'economia catalana per aquest concepte en 59.955,6 milions de pessetes.

Per un altre cantó cal estimar també les despeses dels residents a l'estranger. En aquest cas, malgrat altres possibilitats per a fer-ho com, per exemple, la consulta als bancs per a esbrinar la quantitat de moneda estrangera comprada a la regió, s'ha cregut més adient d'estimar les sortides per aquest concepte suposant una relació directa entre renda i despeses a l'estranger. D'això es dedueix que les despeses en concepte de turisme i viatges realitzades per residents a Catalunya foren equivalents al resultat de multiplicar el total de despeses de l'economia espanyola (22.190 milions de pessetes) per la participació de l'economia catalana en el total del valor afegit net espanyol (19,99 %)¹¹. Això significaria unes sortides per valor de 4.435,8 milions de pessetes. L'a-

9. Vegeu CÁMARAS OFICIALES DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE CATALUÑA, *Memoria Económica de Cataluña*, anys 1975 i 1976.

10. Vegeu MINISTERIO DE COMERCIO, SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA, *op. cit.* (1975).

11. BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial, 1975*.

nàlisi conjunta de les xifres estimades d'ingressos i despeses permet d'obtenir un ròssec positiu de 55.519,8 milions de pessetes.

RENDES DE FACTORS

Les partides de la balança de serveis, pel que fa a les rendes dels factors, presenten unes grans dificultats en llur valoració. El més que hom pot pretendre és d'efectuar un intent d'aproximació, ja que les dades estadístiques disponibles són en l'anàlisi directa molt insuficients.

En el terreny de les relacions interregionals cal valorar la importància de la partida de salaris pagats a residents habituals d'altres províncies, sobretot a personal ocupat en tasques estacionals, com els serveis turístics o els treballs de recollecció agrícola.

D'aquesta manera es valorarien tant les rendes del treball generades a la regió i imputables a treballadors no residents, com la participació de treballadors residents en la renda generada fora de l'àmbit regional. Alhora, pel que fa a les rendes del capital caldria també tenir en compte que aquestes s'haurien d'estimar basant-se en interessos i dividendes pagats per empreses residents a l'exterior a residents de la regió, i viceversa.

D'altra banda, com veurem tot seguit, el Banc de Bilbao estima indirectament a partir de l'ingrés provincial i la producció directa, les rendes netes obtingudes pels residents a una província de la resta d'Espanya. Això ens permet d'utilitzar aquestes xifres per a l'anàlisi d'aquest concepte.

Cal no oblidar, però, la seva complexitat. Així, les rendes del capital o rendes dels residents per capitals financers invertits a l'exterior i, a la inversa, rendes dels no residents per llurs inversions financeres a la regió comprenen tant els préstecs com les participacions en el capital i, en concret, un conjunt de transaccions¹² difícils d'estimar directament. És clar que les rendes més importants per aquest concepte són les que tenen l'origen en les inversions directes efectuades a la regió per empreses no residents, i viceversa.

12. Els cupons i dividendes, és a dir, cupons de valor mobiliaris i dividendes pagats per empreses residents (no residents) als seus accionistes no residents (residents), àdhuc el dividendes pagats per les societats filials a les empreses matrius que les controla. Les rendes de les inversions directes que comprenen entre d'altres els beneficis (diferents dels dividendes) d'aquelles unitats que no constitueixen societats per accions (sucursals, agències, etc.) pagats a la societat que exerceix el control; els beneficis d'aquelles societats amb seu social a la regió (exterior) i que desenvolupen llurs activitats productives a l'exterior (a la regió); els beneficis de les unitats productives no residents (residents).

El Banc de Bilbao, en la seva publicació *Renta Nacional de España y su distribución provincial*, fa una estimació independent del valor afegit provincial (renda interior) i de les rendes rebudes pels residents com a contrapartida a llur aportació als processos de producció (renda provincial). La diferència entre ambdues valoracions hauria de reflectir el saldo net de rendes de factors amb la resta d'Espanya.

En concret, per a l'any 1975, com podem veure en el quadre 7, el saldo amb la resta d'Espanya per rendes de factors és de 8.141 milions de pessetes, que coincideix, com es desprèn del mateix procediment comptable, amb la diferència entre l'ingrés provincial i la producció neta.

Un altre concepte que cal incloure en aquest epígraf són els interessos del Deute, que assoleixen una xifra, per a l'any 1975, de 28.311 milions de pessetes i que poden ésser assignats regionalment tenint en compte la participació catalana en la subscripció de fons públics, que, per a l'any 1975, va ésser d'un 18,86 % segons hom pot veure en el capítol corresponent als fluxos financers. Això permet d'estimar uns ingressos per aquest concepte de 5.339 milions, els quals, afegits als 8.141 considerats abans, fan que el saldo net en concepte de renda de factors rebut per Catalunya de la resta d'Espanya sigui de 13.480 milions de pessetes.

Pel que fa a l'estimació de les rendes de factors amb l'estranger, les dificultats són notables. En aquest sentit, malgrat l'existència d'informació sobre emigrants de temporada o treballadors fronterers (per exemple, residents a la Seu d'Urgell i treballant a Andorra) i el control que pot exercir sobre les rendes de capitals la Direcció General de Transaccions Exteriors del Ministeri de Comerç, tot fa pensar que l'obtenció de la informació és prou costosa perquè sigui preferible la utilització de l'estimació del Banc de Bilbao¹³ de transferències i rendes de l'exterior obtingudes, segons la citada font, tenint en compte el nombre d'emigrants espanyols i treballadors de temporada segons llur procedència provincial.

Per les dites raons, l'estimació quedaria reduïda a la dels fluxos provinents de l'estranger, alhora que el fet d'agregar-hi tant les transferències com les rendes de factors fa preferible l'anàlisi d'aquesta magnitud en l'apartat següent referit als fluxos de transferències.

TRANSFERÈNCIES PRIVADES

Les transferències sense contrapartida estan desglossades, segons les normes del FMI, en transferències privades i públiques. Les primeres comprenen totes les transferències sense contrapartida que tenen

13. BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial*, 1969.

QUADRE 7

SALDO PER RENDA DE FACTORS AMB LA RESTA D'ESPANYA, 1975
(en milions de pessetes)

	<i>Ingrés provincial</i>	<i>Producció neta</i>	<i>Rendes de treballadors netes¹</i>	<i>Rendes mixtes i de capital netes¹</i>	<i>Saldo global</i>
Barcelona	834.118	813.219	—2.141	23.040	20.899
Girona	77.684	79.020	—818	—518	—1.336
Lleida	52.308	54.604	—413	—1.883	—2.296
Tarragona	77.385	86.511	—1.468	—7.658	—9.126
Catalunya	1.041.495	1.033.354	—4.840	12.981	8.141

1. Rendes de treballadors residents obtingudes a la resta d'Espanya menys rendes de treballadors no residents obtingudes a la província.

2. Rendes mixtes i de capital de residents obtingudes a la resta d'Espanya menys rendes mixtes i de capital de no residents obtingudes a la província.

Font: BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial, 1975*.

lloc entre qualsevol resident del país o regió declarant que no sigui el Govern Central i els estrangers. Les segones comprenen, per contra, les que tenen lloc entre el Govern Central del país declarant i qualsevol d'estranger, àdhuc els organismes internacionals. Com a conseqüència d'això i tenint en compte que, pel que fa a l'anàlisi regional, les transferències de caràcter públic han estat tractades al capítol corresponent als fluxos fiscals de Catalunya amb l'exterior i, així mateix, les transferències públiques amb l'estranger tenen un migrat volum quantitatiu, tot plegat fa que solament hom prengui en consideració les transferències privades.

Les transferències privades sense contrapartida comprenen, entre altres, les remeses personals com les que es fan a conseqüència d'herències i llegats i els regals, en efectiu o en espècie, que envien a les famílies. No cal dir que aquest últim tipus constitueix una font molt important d'ingressos per a alguns països, entre ells Espanya.

Pel que fa a l'anàlisi interprovincial o interregional, les transferències corrents rebudes i enviades a la resta de regions per les economies domèstiques haurien d'ésser valorades segons les dades del gir postal que publica la Direcció General de Correus i Telecomunicacions¹⁴. Les transferències de capital semblen les de més difícil estimació.

14. MINISTERIO DE LA GOBERNACIÓN, DIRECCION GENERAL DE CORREOS Y TELECOMUNICACIÓN, *Memoria de los Servicios: Balance 1975 y perspectiva 1976*.

D'altra banda cal dir que les transferències corrents i de capital de la resta del món, malgrat que podrien ésser estimades, les primeres mitjançant l'anàlisi dels girs postals i telegràfics i les segones a partir de les declaracions presentades a la citada Direcció General de Transaccions Exteriors, la disponibilitat de l'estimació feta pel Banc de Bilbao, que ja hem comentat, permet d'obviar aquests procediments.

Així doncs, pel que fa a les transferències amb la resta d'Espanya, l'anàlisi dels girs postals i telegràfics segons origen i destinació provincial permet d'estimar unes sortides de Catalunya per aquest concepte en 16.651 milions de pessetes, i unes entrades de 14.920 milions, la qual cosa, en conjunt, permet d'avaluar un saldo de Catalunya amb la resta d'Espanya de — 1.731 milions.

Així mateix, segons els arguments anteriors, les transferències de l'exterior —que cal entendre com transferències i rendes de l'exterior— segons el citat Banc de Bilbao¹⁵ assoleixen la quantitat, per a l'any 1975, de 5.410 milions de pessetes. Per contra, els pagaments per aquest concepte suposen una quantitat de 2.905 milions de pessetes com a resultat d'aplicar la participació catalana al total espanyol de girs postals en servei internacional adreçats a l'exterior¹⁶, un 18,09 %, als pagaments realitzats per l'economia espanyola a l'estranger en concepte de transferències del sector privat.

15. BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial*, 1969.

16. Vegeu MINISTERIO DE LA GOBERNACIÓN, DIRECCIÓN GENERAL DE CORREOS Y TELECOMUNICACIÓN, *op. cit.*

CAPÍTOL III

ELS FLUXOS FISCALS

I. ANTECEDENTES I MÈTODE

Els fluxos fiscals són, genèricament, aquells que es produeixen com a conseqüència de l'acció del sector públic. Tanmateix, aquesta definició tan àmplia ha d'ésser precisada i concretada. En referir els fluxos fiscals a un àmbit territorial, com és el nostre cas, allò que tractem de valorar és en quina mesura l'acció del sector públic produeix moviments de recursos des de l'espai analitzat —en aquest cas, Catalunya— cap a altres zones, i a l'inrevés, en quins casos són canalitzats recursos des d'altres zones cap a la que és objecte del nostre estudi. Per tant, d'una manera molt general hom pot afirmar que no és solament l'Estat, ni el Sector Públic centralitzat (que més endavant definirem) els qui provoquen fluxos fiscals entre Catalunya i la resta del món. En un sentit estricte, qualsevol sector públic pot originar-los. És a dir, en l'actualitat, per exemple, la Generalitat pot originar un corrent de recursos de Catalunya cap a l'exterior —si totalment o parcial els serveis que ella proporciona són consumits en altres zones o beneficien residents d'altres zones de l'Estat— o bé pot provocar un corrent de recursos en sentit contrari: és a dir, des de l'exterior cap a Catalunya —si part dels ingressos fiscals de què gaudeix són pagats o suportats per ciutadans residents en altres zones de l'Estat.

De fet, els fluxos fiscals entre una regió i l'exterior no són sinó una categoria específica d'un capítol més ampli dels que componen la balança de pagaments, com és el de les transferències. Amb això, com veurem més endavant, es limita la gamma d'operacions del sector públic que prenem en consideració en aquest apartat, a aquelles que tenen lloc sense contrapartida. Dins el capítol de les transferències, doncs, les que es deriven de l'acció del sector públic mereixen un tractament a part —que abordem en l'apartat específic dels fluxos fiscals— a causa de la importància dels agents públics com a causants de transferències, que fa que llur acció hagi d'ésser analitzada i valorada d'una forma independent i acurada.

L'ANÀLISI DELS FLUXOS FISCALS

Si els impostos pagats pels ciutadans residents a Catalunya coincidissin amb els que hi són recaptats, i els serveis públics per ells consumits amb la despesa pública físicament localitzada en el seu territori, l'estudi dels fluxos fiscals entre el Sector Públic centralitzat (SPC) i aquest espai territorial concret es limitaria a un problema d'abast purament estadístic. Tanmateix, les dues premisses que hem assenyalat no es compleixen gairebé mai en la pràctica. És a dir, d'una banda, els impostos —i, en general, els diferents tipus d'ingressos del Sector Públic— captats en una zona no coincideixen amb els impostos realment pagats pels ciutadans que hi resideixen; i, d'altra banda, la despesa pública que consumeixen tampoc no coincideix exactament amb la despesa del Sector Públic centralitzat que hi és localitzada. Dos exemples senzills poden servir per a posar de manifest això que estem expressant. Molts dels impostos sobre les vendes són recaptats allà on el venedor té la seu o domicili social. Tanmateix, l'impost es trasllada al preu i, per tant, és finalment pagat, o suportat, pel consumidor del producte. En aquest cas, doncs, es produirà una clara dissociació entre el lloc on és recaptat l'impost i el lloc on és realment suportat. L'estudi d'aquesta dissociació i, més en general, de com i per qui són pagats realment els diferents tipus d'impostos, és una temàtica clàssica en el camp de les finances públiques tractada per la teoria de la incidència impositiva. Per la banda de la despesa pública, l'exemple també pot ésser clarificador. La despesa en un servei públic com la defensa, les relacions exteriors o la investigació, pot ésser localitzada físicament en un espai territorial concret. Tanmateix no són només els residents d'aquella zona els qui es beneficien de l'existència de l'esmentat servei. De fet, tots els ciutadans de la comunitat, independentment del lloc de residència, són protegits pel fet de l'existència d'una força defensiva adequada, o bé gaudeixen dels avantatges que puguin desprendre's de les descobertes científiques que hom realitzi gràcies a un major esforç investigador. En definitiva, tots els ciutadans consumeixen la despesa pública, o el servei públic, independentment del lloc on aquest físicament sigui localitzat. En aquest cas també direm, doncs, que hi ha tota una problemàtica derivada d'aquest fet, problemàtica que coneixem amb el nom d'incidència dels béns públics o de la despesa pública.

Entrant en l'anàlisi més detallada de la incidència impositiva, hom pot afirmar que l'estudi de la translació impositiva ha constituït un dels temes d'interès més clàssics dins l'àmbit de les finances públiques.¹

1. Vegeu JAMES M. BUCHANAN, *Public Finance and Public Choice*, «National Tax Journal», 1975. Versió castellana dins «Hacienda Pública Española», núm. 40 (1976).

Entre els especialistes més destacats, cal referir-se, per llur especial significació, a Musgrave², Harberger³, Mieszkowski⁴ i McLure⁵. Tots aquests autors, des de diferents perspectives, i en diferents moments, aborden el tema cabdal de la incidència de les diferents figures impositives; és a dir, l'anàlisi de la translació tributària i dels efectes de la imposició. Tanmateix, aquesta no és una qüestió que conceptualment hagi quedat establerta d'una forma definitiva. Thurow⁶ indica que l'anàlisi de la incidència tributària és empíricament difícil i teòricament impossible. D'acord amb aquest economista, cada impost té tres efectes sobre l'economia: detreu renda, genera conseqüències macroeconòmiques i finança despesa pública. Cada un d'aquests tres efectes produeix un fenomen d'incidència diferent. Efectivament, en primer lloc, en la mesura que l'impost detreu renda d'unes persones concretes, caldria arribar a determinar de quines, específicament, es tracta. Aquí la translació impositiva fa aquesta tasca relativament difícil. En alguns casos, la direcció de la translació sembla que no hauria d'oferir dificultats: és generalment acceptat que en els impostos sobre la renda de les persones físiques no n'hi ha —és a dir, paga l'impost el perceptor de la renda—, i que en els impostos sobre les vendes o el valor afegit, la càrrega tributària es trasllada al consumidor. Però en altres casos és difícil d'arribar a precisar qui suporta realment el pagament de l'impost, és a dir, de quina renda és detret finalment el tribut. Aquest és el cas, per exemple, dels impostos sobre els beneficis de les societats, sobre les nòmines (o la seguretat social) o sobre la propietat. En tots ells les hipòtesis translatives no són pas úniques i no hi ha unanimitat entorn del tema. Alguns estudis d'un reconegut interès, com el de Pechman-Okner⁷, opten per establir diferents hipòtesis translatives i analitzar-les totes. En segon lloc, hem vist que tot impost té uns efectes macroeco-

Buchanan assenyalava que «...l'anàlisi positiva dels problemes financers en la tradició post-marshalliana es va limitar gairebé exclusivament a les teories de la translació d'impostos i la seva incidència».

2. Vegeu, sobretot, RICHARD A. MUSGRAVE, *The Theory of Public Finance* (New York, McGraw Hill, 1959). Versió castellana: *Teoría de la Hacienda Pública* (Madrid, Ed. Aguilar, 1969).

3. Vegeu ARNOLD C. HARBERGER, *The Incidence of the Corporation Income Tax*, «Journal of Political Economy», june 1962.

4. Vegeu PETER M. MIESZKOWSKI, *On the Theory of Tax Incidence*, «Journal of Political Economy», june 1967, i *Tax Incidence Theory: The Effects of Taxes on the Distribution of Income*, «Journal of Economic Literature», december 1969.

5. Vegeu CHARLES E. MCLURE JR., WAYNE R. THIRSK, *A Simplified Exposition of the Harberger Model. I: Tax Incidence*, «National Tax Journal», march 1975.

6. Vegeu LESTER C. THUROW, *The Economics of Public Finance*, «National Tax Journal», june 1975. La posició, d'alguna manera post-keynesiana, de Thurow té punts de contacte interessants amb A. Asimakopulos. Vegeu, d'aquest autor, *Tax Incidence*, dins *A guide to post-keynesian Economics*, A. S. Eichner, ed. (London, Mac Millan, 1979).

7. Vegeu JOSEPH A. PECHMAN, BENJAMIN A. OKNER, *Who Bears the Tax Burden?* (Washington, The Brookings Institution, 1974).

nòmics. Aquests efectes també poden produir una incidència diferenciada. En el cas d'un tribut sobre les vendes, per exemple, la translació sobre els preus produirà unes conseqüències macroeconòmiques que s'estendran molt més enllà de l'àmbit estricte dels consumidors directes de les mercaderies. Per aquesta via, dependrà de les elasticitats demanda-preu del producte, dels inputs que intervinguin en la seva fabricació, i d'altres factors, la forma en què es manifestin els efectes macroeconòmics de la imposició sobre les diferents rendes. En tercer lloc, els impostos serveixen, efectivament, per a finançar la despesa pública. Per tant, s'hauria de conèixer qui es beneficia del consum d'aquesta despesa per tal de poder determinar d'una manera definitivament correcta la incidència dels impostos.

L'anàlisi de la incidència de la despesa pública ha merescut habitualment una atenció molt inferior a la dels impostos. Thurow⁸ indica que aquesta problemàtica s'ha convertit en el dèficit número u en l'anàlisi de les finances públiques. Les mancances s'estenen sobretot a l'àmbit de la distribució de la renda personal: com afecta el consum de la despesa pública a la distribució preexistent de la renda? En tots els casos, el problema fonamental que es planteja és el de determinar qui consumeix la despesa pública. Thurow, a aquest propòsit, indica que la hipòtesi estàndard consisteix a considerar —en el cas de la despesa pública indivisible— que la meitat de les despeses són destinades a la protecció de les persones, distribuint-les, per tant, d'acord amb la població, i l'altra meitat a la protecció de la propietat, distribuint-les, en aquest cas, d'acord amb la renda. Aquesta aproximació és, tanmateix, molt general i, des del punt de vista més analític, no proporciona avanços que puguin ésser considerats decisius. Altres autors, com Aaron McGuire⁹, Maital¹⁰ i McLure¹¹ tracten aquest tema amb un nivell de profunditat probablement superior, en abordar la qüestió des de la perspectiva de l'anàlisi més tradicional dels béns públics, adoptant diferents hipòtesis sobre la utilitat marginal de la renda, i més en concret, de l'elasticitat de la utilitat marginal de la renda respecte a la renda. En qualsevol cas, l'estudi de la incidència de la despesa pública (és a dir, de com els béns o els serveis públics afecten la renda de les persones) és un element essencial, encara poc desenvolupat.

8. Vegeu LESTER C. THUROW, *op. cit.*

9. Vegeu HENRY AARON, MARTIN MCGUIRE, *Public Goods and Income Distribution*, «Econometrica», novembre 1970.

10. Vegeu SHLOMO MAITAL, *Public Goods and Income Distribution: Some Further Results*, «Econometrica», may 1973; *Apportionment of Public Goods Benefits to Individuals*, «Public Finance», 3 (1975) i *Measurement of Net Benefits from Public Goods: A New Approach using Survey Data*, «Public Finance», 1 (1979).

11. Vegeu CHARLES E. MCLURE Jr., *The Theory of Expenditure Incidence*, «Finanz-archiv», 3 (1972); junt amb WAYNE R. THIRSK, *A Simplified Exposition of the Harberger Model. II: Expenditure Incidence*, «National Tax Journal», juny 1975.

Des de la vessant dels ingressos del sector públic i des de la vessant de la provisió dels béns públics, la problemàtica de la incidència es converteix, com hem pogut comprovar, en el tema cabdal per tal d'estudiar els fluxos fiscals que afecten un agent determinat, sigui aquest una persona en concret, o un conjunt d'elles residint en un mateix territori.

APROXIMACIONS EMPÍRIQUES A L'ESTUDI DELS FLUXOS FISCALS D'UNA REGIÓ

La traducció al terreny empíric dels postulats o reflexions realitzats a propòsit del tema de la incidència tant dels impostos com dels béns públics, ha produït resultats que cal valorar des de perspectives molt diferents. D'antuvi cal precisar que els estudis realitzats sobre incidència tributària (limitant, de moment, a aquest camp el breu repàs que ens proposem d'abordar) a nivell geogràfic o territorial, tenen una importància relativament petita. En la majoria dels treballs que hem comentat, la perspectiva no és pas l'espacial, sinó més aviat la personal. És a dir, l'estudi analític de la incidència tracta de veure com afecta la imposició la distribució personal de la renda més que no pas la distribució regional. Excepte comptades excepcions¹², així doncs, l'anàlisi teòrica de la incidència impositiva no introdueix l'element territorial.

Per contra, a nivell empíric, tenen una certa tradició els estudis sobre la localització geogràfica dels impostos i els béns públics. En aquest terreny, començarem per fer un molt breu repàs dels treballs realitzats en altres països, treballs que poden servir, indubtablement, de punt de referència per als que puguin ésser desenvolupats centrats en el cas de Catalunya. Cal distingir entre dos tipus d'estudis: aquells que tracten de determinar com es localitza regionalment l'acció fiscal del govern central i aquells altres que estudien els fluxos fiscals que tenen lloc entre dues jurisdiccions territorials d'abast regional. L'estudi referit al cas de Catalunya que nosaltres hem d'abordar s'inscriu, com hom pot suposar, dins el primer grup d'estudis. D'entre els existents mereixen una atenció especial el conegut com a «Rapport MacDougall»¹³ i el de T. Catsambas¹⁴.

12. Entre elles cal referir-se a CHARLES E. McLURE Jr., *The Inter-regional Incidence of General Regional Taxes*, «Public Finance», 3 (1969). Versió castellana dins «Hacienda Pública Española», núm. 63 (1980); i a MASAOKI HOMMA, *On the Theory of Interregional Tax Incidence*, «Regional Science and Urban Economics», novembre 1977.

13. COMMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES, *Rapport du groupe de réflexion sur le rôle des finances publiques dans l'intégration européenne* («Rapport MacDougall»), Collection Etudes, Série Economie et Finances, núms. A 13 i B 13 (Bruxelles

El «Rapport MacDougall» fou dut a terme per una comissió d'experts de la Comunitat Econòmica Europea. La seva missió fonamental fou d'establir el paper de les finances públiques en la integració econòmica europea. En la seva anàlisi rep un tractament aprofundit l'estudi de la incidència regional tant de les despeses com dels ingressos del govern central. En concret, els capítols 8 i 9 del «Rapport» aborden, respectivament, aquests dos temes per a set països: Alemanya (RFA), França, Itàlia, Regne Unit, Austràlia, Canadà i Estats Units d'Amèrica. L'estudi, d'una gran importància, estableix les hipòtesis d'incidència pertinents per als diferents tributs, o per als diferents serveis públics. La seva aplicació a nivell regional permet de determinar el poder de redistribució regional de l'acció fiscal del govern federal, o central. Com hom pot deduir d'aquesta breu exposició, es tracta d'un treball que senta les bases fonamentals per a estudiar el saldo fiscal de l'acció del sector públic centralitzat en un territori concret. L'aproximació empírica de T. Catsambas, bé que de menys abast, també ha d'ésser esmentada. Es tracta d'una anàlisi molt detallada de la incidència territorial dels diferents impostos i els diferents tipus de despesa del govern federal en cada un dels diversos estats dels Estats Units d'Amèrica. L'estudi d'aquest autor, bé que circumscrit a un sol país, té un interès elevat, ja que uneix a les estimacions concretes —a partir de les hipòtesis que inicialment estableix— una aproximació analítica al tema. Altres estudis existents sobre el cas americà anteriors al de Catsambas¹⁵, també d'interès, potser en aquest sentit són més incomplets. En tots aquests casos, l'atractiu fonamental, per a nosaltres, resideix en el fet que la problemàtica que es planteja és molt similar a la que ens interessa en abordar els fluxos fiscals del Sector Públic centralitzat amb Catalunya: és a dir, la de la incidència geogràfica, a nivell regional, de l'acció fiscal d'un govern central, o federal. Hi ha, per tant, un sol nivell de govern, que estén la seva activitat per damunt de tot un territori. D'alguna manera, allò que a nosaltres ens interessa —i això és el que fan aquests estudis— és parcel·lar aquesta activitat, en les diferents àrees del territori.

1977), grup de reflexió presidit per sir Donald MacDougall, i integrat per Dieter Biehl, Arthur Brown, Francesco Forte, Yves Fréville, Martin O'Donoghue, Theo Peeters, Russell Mathews i Wallace Oates.

14. THANOS CATSAMBAS, *Regional Impacts of Federal Fiscal Policy* (Lexington [Mass.], Lexington Books, 1978).

15. Vegeu SELMA J. MUSHKIN, *Distribution of Federal Taxes among the States*, «National Tax Journal», june 1956; i *Distribution of Federal Expenditures among the States*, «The Review of Economics and Statistics», november 1957. Vegeu també TAX FOUNDATION, *Allocating the Federal Tax Burden by State* (New York 1964); i *Federal Tax Burdens in States and Metropolitan Areas* (New York 1974). També referit als EUA, cal fer esment de: U.S. CONGRESS, HOUSE OF REPRESENTATIVES, INTERGOVERNMENTAL RELATIONS SUBCOMMITTEE ON GOVERNMENT OPERATIONS, *Federal Revenue and Expenditure Estimates for States and Regions, Fiscal years 1965-67* (Washington 1968).

En enunciar els treballs empírics realitzats en altres països sobre la localització geogràfica dels impostos i els béns públics, hom ha assenyalat que un segon grup d'estudis s'encamina, més aviat, a l'anàlisi dels fluxos fiscals que tenen lloc entre dues realitats territorials d'abast regional, és a dir, entre dos nivells de govern d'àmbit regional. Aquest tipus d'aproximació és important en aquells països on hi ha realitats regionals amb sistemes tributaris prou definits i específics, que fan possible la translació tributària d'unes regions a les altres. És el cas, per exemple, dels Estats Units d'Amèrica, on els diferents estats poden arribar a tenir sistemes fiscals realment diferenciats. En aquests casos, un estat pot obtenir els seus ingressos exportant els impostos a un altre estat. I, al revés, pot gaudir del consum de despesa pública localitzada en un altre estat. Tota aquesta problemàtica, d'un elevat interès, sens dubte, ha experimentat un desenvolupament molt notable els darrers anys amb la teoria del federalisme fiscal, que estudia les finances dels nivells de govern subcentral. La seva traducció a nivell empíric s'ha manifestat en alguns treballs¹⁶ la importància dels quals cal fer ressaltar. Tanmateix, insistim, es tracta d'una perspectiva diferent d'aquella des de la qual nosaltres ens movem en estudiar com incideix l'acció fiscal del Sector Públic centralitzat en una zona concreta, com és en aquest cas Catalunya.

Els fluxos originats com a conseqüència de l'acció de l'Estat a Catalunya han estat un tema d'interès lògic que ha originat una quantitat abundant d'estudis i treballs d'aproximació empírica¹⁷. Cal avançar-se a dir que la majoria de treballs d'aquest tipus han tendit a demostrar que Catalunya pateix un drenatge fiscal. És a dir, que els ingressos del Sector Públic centralitzat i, més estrictament de l'Estat, captats a Catalunya són superiors, en una proporció força elevada, als recursos que aquest Sector Públic hi destina.

Els treballs de Trias i Fargas¹⁸ són probablement els primers en aquest terreny després de la Guerra. Hi posa de manifest les limitacions estadístiques amb què cal enfrontar-se però també constata que els resultats són inequívocs en el sentit que Catalunya tributa al Govern

16. Vegeu CHARLES E. McLURE Jr., *The Interstate Exporting of State and Local Taxes: Estimates for 1962*, «National Tax Journal», march 1967. També RICHARD A. MUSGRAVE, DARWIN W. DAICOFF, *Who Pays the Michigan Taxes?*, dins *Michigan Tax Study: Staff Papers* (Lansing [Michigan], Harvey E. Brazer, ed., 1958); i H. M. GROVES, W. D. KNIGHT, *Wisconsin's State and Local Tax Burden* (Madison, Tax Committee, University of Wisconsin, 1959).

17. Per a una valoració aprofundida dels diferents treballs realitzats sobre aquest tema i, més en general, sobre els fluxos econòmics de Catalunya amb l'exterior, vegeu RAFAEL PUJOL MARIGOT, *op. cit.*

18. Vegeu RAMON TRIAS FARGAS, *op. cit.* (1960); *Las relaciones económicas de Cataluña con el resto de España* «Información Comercial Española», febrer 1962; *Cataluña i el modern concepte de regió econòmica* (Barcelona, Rafael Dalmau editor, 1966); *Introducció a l'economia de Catalunya* (Barcelona, Edicions 62, 1972).

central per unes quantitats molt superiors als pagaments efectuats per l'Estat en les delegacions catalanes. Nogensmenys, cal indicar que les limitacions estadístiques de partida —com el mateix autor assenyala— són molt importants i situen l'objectiu dels treballs més a substituir aquestes mancances que no pas a abordar la problemàtica de la incidència —apuntada tan sols— per tal de determinar els fluxos fiscals a partir d'ella.

Després dels estudis inicials de R. Trias i Fargas, altres aproximacions mereixen, sens dubte, un esment explícit. El treball de J. Petit i Fontserè¹⁹ és un altre punt de referència necessari. Sense establir hipòtesis d'incidència, l'autor posa de manifest que el dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat, caldria situar-lo en un 60 % (tan sols el 40 % dels recursos recaptats a Catalunya per l'Estat per la via impositiva hi tornen per la via de la despesa pública), i el dèficit fiscal de la Seguretat Social en un 40 %. Petit exclou de la seva anàlisi el comportament dels Organismes Autònoms, per dificultats estadístiques de disponibilitat de xifres i, com R. Trias, fa un tractament integrat del comportament del Sector Públic, incloent-hi tant els fluxos fiscals com els financers.

Ens referirem per acabar als treballs de J. Ros i Hombravella, J. Ros i Hombravella i Antoni Montserrat, i J. Ros i Hombravella i Emili Gasch²⁰. En *L'aptitud financera de Catalunya* —obra d'un interès indubtable en aquest terreny— J. Ros i A. Montserrat duen a terme una aproximació global al tema de la balança de pagaments de Catalunya amb la resta de l'Estat. En ella arriben a la conclusió que la sortida de recursos per la via del Sector Públic centralitzat és la més important, en termes quantitius, i per ella sola es produeix un drenatge equivalent a gairebé el 75% de l'entrada de recursos que representa el superàvit de la balança de mercaderies. Tanmateix, com ja hem indicat que passava en altres treballs, l'estudi ha de limitar-se a cobrir una mancança estadística evident, sense entrar en la problemàtica econòmica de la incidència, que podria haver-se abordat d'haver pogut disposar d'una base informativa més àmplia. *Les relacions econòmiques de Catalunya amb l'exterior...*, de J. Ros i E. Gasch, és el més recent dels treballs que comentem, referits a Catalunya. Com en alguns dels altres, l'acció del sector públic hi és considerada globalment, incloent tant els

19. Vegeu JORDI PETIT FONTSERÈ, *Unas notas sobre la actuación del Sector Público y las relaciones económicas entre Cataluña y el resto de España*, «Moneda y Crédito», diciembre 1965.

20. Vegeu J. ROS HOMBRAVELLA, ANTONI MONTSERRAT, *L'aptitud financera de Catalunya* (Barcelona, Ed. 62, 1967); *Notas sobre el movimiento de capitales entre Cataluña y el exterior*, «Información Comercial Española», mayo-junio 1968; J. ROS HOMBRAVELLA, *L'atròfia del capital col·lectiu*, dins *Economia crítica: una perspectiva catalana* (Barcelona, Ed. 62, 1973); EMILI GASCH, J. ROS I HOMBRAVELLA, *Les relacions econòmiques de Catalunya amb l'exterior, amb un estudi específic dels fluxos financers públics*, dins *L'Economia de Catalunya, avui* (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).

fluxos fiscals com els financers. L'estudi denota una disponibilitat de dades superior i permet aproximacions més consistents. La manca d'informació, en molts casos, és perfectament coberta amb la utilització de diferents indicadors, encara que aquest tipus d'avaluació no és estès, com seria desitjable, al conjunt de les dades.

En conjunt, hom pot afirmar que des dels anys 60 l'estudi de les relacions fiscals de l'Estat (i, per extensió, del Sector Públic centralitzat) amb Catalunya ha experimentat un avanç important, que ha estat possible malgrat la manca de dades existent, mancança que fa que les investigacions s'hagin de centrar, en la majoria dels casos, en el camp estadístic, sense poder abordar, com fóra desitjable, la problemàtica de la incidència fiscal. Aquest aspecte, juntament amb una major precisió en la definició dels fluxos analitzats (distingint entre els fiscals i els financers) i de l'àmbit del Sector Públic centralitzat (descriuint adequadament els agents que el componen) són les línies de millora que haurien d'imposar-se altres estudis que hom pugui dur a terme en la mateixa direcció.

Dins el terreny de les aproximacions empíriques hem de fer, per acabar, una referència als estudis desenvolupats en el marc del conjunt espanyol o d'alguna regió concreta d'Espanya. Alguns d'ells són referits a altres espais territorials, com el País Basc, amb un propòsit globalitzador²¹. Altres inclouen un tractament del conjunt de regions, bé que els fluxos fiscals hi apareixen només marginalment²². La majoria dels existents, tanmateix, aborden exclusivament la problemàtica de la transacció impositiva, bé d'una zona concreta²³, bé del conjunt dels tributs per a totes les regions²⁴, bé d'ingressos concrets del Sector Públic centralitzat²⁵. Cal dir, pel que fa a aquests treballs, que, en general, han

21. Vegeu J. ROS HOMBRAYELL, *op. cit.* (1978). Un comentari específic mereixen els treballs dedicats a valorar la balança fiscal del País Valencià, els quals compten, també, amb una certa tradició. Vegeu, per exemple, J. PETIT FONTSERÈ, *El Sector Públic*, dins *L'estructura econòmica del País Valencià*, vol. I (València, Edicions L'Estel, 1970); J. J. PÉREZ TORTAJADA, J. MAFÉ SANANTONIO, V. SOLER MARCO, *L'activitat financera del Sector Públic al País Valencià*, dins *Crisi i modernització al País Valencià*, «Arguments» 2 (València, Edicions L'Estel, 1975); E. LLUCH, J. MAFÉ, J. J. PÉREZ TORTAJADA, *La actividad presupuestaria del Sector Público*, «Panorama Bursátil», junio 1976; I. ANTUÑANO MARURI, E. BONO MARTÍNEZ, R. FERNÁNDEZ GUERRERO, L. PONS ALBENTOSA, *El comportamiento del Sector Público en el País Valenciano: Unas cifras polémicas*, «Panorama Bursátil», enero 1978.

22. Vegeu ROBERTO ÁLVAREZ LLANO, *Flujos monetarios regionales y balanza de pagos*, «Situación», diciembre 1980.

23. Vegeu V. THEOTONIO CÁCERES, *Balanza Impositiva de Andalucía Occidental 75: Su contraste con Cataluña 67*, «Hacienda Pública Española», núm. 47 (1977).

24. Vegeu R. DE JUANES, *Financiación de las autonomías y regionalización del gasto público*, «Revista de Economía y Hacienda Local», mayo-agosto 1978.

25. Vegeu JACINTO VEREDA ESPADA, FRANCISCO MOCHÓN MORCILLO, *Efectos redistributivos de la Seguridad Social*, «Hacienda Pública Española», núm. 52 (1978); CARMEN MUÑOZ BERGER, *Efectos económicos del Impuesto sobre las rentas del capital*, «Hacienda Pública Española», núm. 57 (1979).

tendit a desenvolupar-se més tard, en el temps, que els referits a Catalunya esmentats abans. Ara bé, en molts d'ells és apreciable una inquietud realment notable per analitzar la problemàtica translativa dels impostos, que resulta d'una gran utilitat a l'hora de plantejar-se les estimacions dels fluxos fiscals de l'Estat a Catalunya. Tot i així, la temàtica de la incidència impositiva en un àmbit geogràfic determinat ha estat, malauradament, poc desenvolupada i els treballs que l'aborden són, encara, recents i sectorials.

ASPECTES METODOLÒGICS FONAMENTALS

Tota aplicació de l'anàlisi teòrica a una realitat concreta, que és coneguda parcialment i sobre la qual disposem d'una informació determinada —i normalment, fragmentària—, comporta la mútua adaptació entre aquells principis teòrics i la realitat que hom pretén d'estudiar. Per tant, també en aquest cas, per tal de procedir a l'estudi concret dels fluxos del Sector Públic centralitzat a Catalunya, és necessària l'adopció d'uns criteris metodològics específics²⁶.

En relació amb el caràcter dels fluxos fiscals hem de precisar que entre ells incloem no solament la vessant tributària o impositiva de l'acció de l'Estat, sinó també tota la vessant de la despesa pública. És a dir, considerem tant els fluxos que representen ingressos del Sector Públic centralitzat, com aquells altres que suposen una sortida de recursos. Aquesta caracterització dona a l'accepció «fiscal» un sentit més ampli que l'«impositiu». Tanmateix, també té un caràcter restrictiu, ja que en utilitzar-la exclouem expressament els fluxos financers. És a dir, als nostres efectes el terme fiscal no inclou l'activitat estrictament financera del Sector Públic centralitzat, la qual es manifesta en totes aquelles operacions en què aquest intervé com a manllevador o prestador de recursos financers, i és comptabilitzada dins la balança financera. Al nostre entendre, la diferència de fons entre la natura d'uns fluxos i altres resideix en el fet que els fiscals són, substancialment, transferències, i els fluxos financers, no. És a dir, un flux fiscal no és sinó un moviment de recursos (des del SPC, o cap al SPC) sense contrapartida directa o vinculant —deixant de banda el cas una mica particular de les taxes-preu amb la prestació de serveis que porten aparellades—, mentre que un flux financer del SPC només es distingeix de qualsevol altre flux financer en què un dels agents que hi intervé —com a deutor o com a creditor— és el SPC. Així, doncs, tenen la consideració de fluxos fiscals, als nostres efectes, els capítols pressupostaris 1, 2, 3, 4, 6 i 7 d'ingressos

26. Per a aquest apartat, i els aspectes més globals de la segona part del capítol, vegeu ANTONI CASTELLS, *Balança fiscal de Catalunya: Incidència fiscal de l'actuació de l'Estat*, «Revista econòmica de Banca Catalana», núm. 54 (setembre 1979).

i 1, 2, 4, 6 i 7 de despeses. En queden exclosos els capítols 8 i 9 d'ingressos i despeses (variació d'actius i de passius financers) que mereixen la consideració de fluxos financers; i els capítols 5 d'ingressos i 3 de despeses (ingressos patrimonials i interessos del Deute respectivament), que haurien d'entrar, en rigor, en la balança de rendes dels factors productius²⁷.

En relació amb l'àmbit del sector públic que prenem en consideració, hem de fer constar que limitem l'anàlisi al Sector Públic centralitzat (SPC). Aquest fet no desvirtua, al nostre entendre, les seves conclusions fonamentals, ja que podem fer la hipòtesi —amb un grau prou elevat de versemblança— que els fluxos originats pels sectors públics de caràcter local no tenen repercussions interterritorials rellevants. És a dir, considerarem que l'acció fiscal dels nivells de govern local —l'any 1975: ajuntaments i diputacions— no ultrapassa el marc regional. Per tant, llurs impostos i altres ingressos són íntegrament suportats per ciutadans catalans quan les corporacions són catalanes, i per residents de fora de Catalunya quan les corporacions són de la resta de l'Estat. De la mateixa manera, la despesa pública realitzada pels governs locals catalans només beneficia ciutadans del mateix àmbit, i la realitzada pels de fora de Catalunya, els de la resta de l'Estat. D'altra banda, per a tot altre tipus d'operacions els ajuntaments i les diputacions actuen com els altres residents de Catalunya enfront del SPC. És important aquesta precisió, ja que una part de la despesa del SPC és destinada, en forma de transferències, a finançar les corporacions locals, les quals, a aquests efectes, mereixen la mateixa consideració que les persones individuals. Resta per assenyalar que l'àmbit del SPC inclou —degudament consolidats— tres agents fonamentals: Estat, Organismes Autònoms (tant administratius com comercials, industrials i financers) i Seguretat Social, i hi queden al marge les empreses i les institucions financeres públiques²⁸, els fluxos originats per les quals entren en les balances de mercaderies, financera i de rendes dels factors productius.

En relació amb el tractament del tema de la incidència de l'acció fiscal del SPC hem de fer algunes precisions. En primer lloc, hem hagut de restringir la nostra anàlisi al que podríem considerar els efectes directes d'aquesta acció fiscal. És a dir, de les tres repercussions sobre l'economia que assenyalava Thurow com a pròpies de la imposició —detracció de renda, efectes macroeconòmics i finançament de despesa

27. Els ingressos patrimonials de l'Estat procedeixen de rendiments del capital i la propietat (interessos, dividends, participacions i lloguers). D'altra banda, els interessos del Deute, pagats per l'Estat, són rendiments del capital per als beneficiaris.

28. Els Organismes Autònoms de caràcter industrial, comercial i financer són a la frontera entre el Sector Públic restringit i les empreses públiques. Tenint en compte que ha estat possible de disposar de les dades necessàries, els hem inclòs dins el SPC per augmentar la significativitat de la nostra anàlisi.

pública— nosaltres tan sols considerem la primera i l'última: l'acció fiscal del SPC consisteix a treure renda d'una persona o grups de persones —i, per tant, cal arribar a esbrinar qui suporta realment la càrrega fiscal— i proveir de béns, o serveis, públics a altres persones. En conseqüència, s'hauran d'introduir les hipòtesis que facin falta en relació amb la direcció i la magnitud que pren la translació de la càrrega tributària, i haurem de fer-ho per als diferents tipus de tributs. També haurem de formular les hipòtesis pertinents sobre la localització del consum dels diferents tipus de béns públics. Per contra, no tenim en compte els efectes macroeconòmics de l'acció fiscal del SPC, que ens obligarien a situar l'anàlisi en uns nivells d'exigència inaccessibles a les nostres possibilitats²⁹. En segon lloc, cal dir que els fluxos fiscals que prenem en consideració no sempre tenen una traducció immediata en forma de fluxos monetaris, o de renda, en especial pel que fa a la vessant de la despesa pública, per tal com el consum d'un bé públic per part d'un ciutadà de Catalunya no significa necessàriament una entrada de recursos, tal com s'hauria d'entendre en termes de comptabilitat de caixa. En aquest sentit, les estimacions que farem, que tractaran de fonamentar-se el màxim possible en l'anàlisi econòmica localitzant territorialment la despesa pública en funció del seu consum, donaran resultats no coincidents amb els que hom obtindria en una balança clàssica, fet que origina un cert desajustament en el còmput global.

II. EXPOSICIÓ I COMENTARI DELS RESULTATS

Com ha estat assenyalat, les dades que utilitzem es refereixen a l'any 1975, i corresponen als tres agents del Sector Públic centralitzat (Estat, Organismes Autònoms i Seguretat Social) degudament consoli-

29. Una breu incursió en aquest terreny ens conduiria a valorar dos tipus d'efectes macroeconòmics. D'una banda, uns de més generals: l'augment del tipus d'un impost indirecte, per exemple, independentment d'on és recaptat el tribut i de per qui és finalment suportat, pot generar efectes inflacionistes que afectin més unes zones que altres, o bé pot provocar una retracció en la demanda —si és fortament elàstica— del producte gravat que origini una disminució en la seva producció que afecti especialment les rendes del treball generades en la zona on el producte és fabricat. D'altra banda, podem valorar uns efectes econòmics més específics, que es desprenen de l'acció comercial —per distingir-la de l'acció fiscal— del SPC. És a dir, si l'Estat realitza una obra pública en una regió determinada adquirint els materials a Catalunya, aquesta acció generarà un flux comercial entre l'Estat (que actuarà com a importador com qualsevol altre) i Catalunya (en el compte d'exportació: increment de l'Haver; en el compte de reserves: increment del Deure), i un flux fiscal entre l'Estat i la regió que rebés el benefici de l'obra pública (en el compte d'importació: increment del Deure; en el compte de transferències fiscals: increment de l'Haver). Tanmateix, aquesta acció comercial del SPC, bé que no seria inclosa en la balança fiscal, és lògic que tingui efectes expansius —en estimular la demanda— sobre la producció i la renda catalanes.

QUADRE 1

PRESSUPOST FISCAL CONSOLIDAT DEL SPC A ESPANYA, 1975

(en milions de pessetes)

	<i>Ingressos</i>	<i>Despeses</i>
Estat	640.765,0	550.642,5
Organismes Autònoms	55.540,6	169.325,8
Seguretat Social	561.103,4	575.873,0
TOTAL SPC	1.257.409,0	1.295.841,3

Notes:

1. En tots els casos es tracta d'ingressos i despeses fiscals. Així, doncs, pel que fa als ingressos, les xifres s'obtenen sumant els capítols 1, 2, 3, 4 i 7, deduint-ne les transferències procedents d'altres agents del SPC; pel que fa a les despeses, s'obtenen sumant els capítols 1, 2, 4, 6 i 7 de despeses, deduint-ne el capítol 6 d'ingressos (per tal d'obtenir les inversions reals netes) i les transferències destinades a altres agents del SPC.

2. Per a més detall, vegeu els altres quadres.

Fonts: *Estadísticas Presupuestarias y Fiscales* i *Cuentas de las Administraciones Públicas* (Ministerio de Hacienda).

dades. Al quadre 1 mostrem un resum general dels ingressos i despeses fiscals del SPC, a tot Espanya, l'any indicat.

El quadre 1 serveix per a posar en relleu el pes relatiu dels agents components del SPC, tant en la vessant d'ingressos com en la de despeses. Cal observar que el saldo global del SPC presenta dèficit. D'acord amb els termes que hem estat utilitzant es tractaria, concretament, d'un dèficit fiscal que no perjudica el resultat global dels comptes del SPC, ja que es complementa, fins a arribar a l'equilibri, amb els saldos de la balança financera i de la balança de rendes dels factors productius³⁰. D'altra banda, cal constatar el diferent comportament dels agents del SPC. Mentre l'Estat presenta superàvit, els altres dos —Organismes Autònoms i Seguretat Social— tenen un saldo amb dèficit. Aquesta circumstància obeeix en gran part al fet que, en procedir a la consolidació, hom elimina, sobretot, despeses de l'Estat (en forma de transferències destinades als altres agents del SPC i, en especial, als Organismes Autònoms) i ingressos dels altres agents (en forma de transferències procedents de l'Estat). Allò que aquesta observació posa de manifest és el paper molt instrumental que, en definitiva, tenen els Organismes Autònoms —especialment, els de caràcter administratiu— els quals, en la majoria dels casos, es diferencien molt poc dels departaments o agències estatals, directament lligats a l'aparell administratiu dels ministeris.

30. La balança de rendes dels factors productius del SPC presenta, pel cantó dels ingressos, el capítol 5 (ingressos patrimonials) i, pel cantó de les despeses, el capítol 3 (interessos del Deute). En ambdós casos es tracta de rendes del capital rebudes o pagades pel SPC.

ESTIMACIÓ DELS INGRESSOS DEL SPC A CATALUNYA

Després d'haver realitzat aquest balanç conjunt del Sector Públic cal valorar separatament els seus ingressos i despeses, des de la perspectiva de la incidència i la recaptació a Catalunya. El quadre 2 mostra resumidament el flux de recursos fiscals generats a Catalunya amb destinació al SPC.

Segons les nostres estimacions, del total d'ingressos del SPC l'any 1975, el 21,17 % foren suportats per ciutadans residents a Catalunya (vegeu el quadre 2). Aquesta xifra és obtinguda per l'efecte conjunt dels diferents tipus de recursos que es canalitzen cap al SPC, els quals seran analitzats separatament més endavant. Indiquem aquí que per als diferents ingressos de l'Estat —excepte duanes— mostrem xifres de recaptació i d'incidència. Les primeres corresponen als ingressos d'aquest agent del SPC obtinguts en les seves delegacions ubicades a Catalunya —tal com són proporcionades pels organismes d'informació estadística—; no oferim les de duanes i altres impostos sobre el tràfic exterior per llur escassa representativitat. Les segones —les d'incidència— són estimacions realitzades a partir de les hipòtesis de translació tributària que introduïm. La contrastació entre unes i altres serveix per a posar en relleu la direcció i el volum d'aquesta translació, és a dir, per a comprovar si Catalunya importa o exporta càrrega impositiva. Per als altres agents del SPC —Organismes Autònoms i Seguretat Social— només presentem les xifres d'incidència, ja que no és possible de disposar de dades directes dels ingressos territorialitzats, en especial dels Organismes Autònoms. Per tant, la tasca s'ha centrat més aviat a arribar a determinar-les, obtenint d'aquesta forma una magnitud que cobreix, d'alguna manera, tots dos conceptes: tant els ingressos imputables als Organismes Autònoms localitzats a Catalunya, o ingressats en llurs delegacions catalanes, com els ingressos dels Organismes Autònoms suportats per residents catalans.

Entrant en l'anàlisi detallada dels diferents tipus d'ingressos, cal començar per referir-se als impostos directes, que graven la renda, els rendiments dels factors i la propietat. En el quadre 3 detallem les diferents hipòtesis utilitzades per tal d'arribar a determinar les xifres d'incidència. Tanmateix, la problemàtica translatòria que plantegen aquests tributs és de menor importància, excepte en algun cas molt assenyalat. La incidència tributària és del 22,34 %, xifra superior al 20,42 % en què pot ésser avaluada la recaptació directa de l'Estat a Catalunya. És a dir, els residents catalans suporten una càrrega impositiva directa superior als impostos de l'Estat que hi són recaptats. Hi ha, per tant, una importació de càrrega tributària directa, quantificable, l'any 1975, en 4.745,9 milions de ptes., segons les nostres estimacions.

QUADRE 2

INGRESSOS FISCALS DEL SPC, 1975 (en milions de pessetes)

	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>			
		<i>Recaptació</i>	<i>% s/Espanya</i>	<i>Incidència</i>	<i>% s/Espanya</i>
Impostos directes	246.417,6	50.315,5	20,42	55.061,4	22,34
Impostos indirectes (exc. duanes)	276.372,0	52.142,6	18,87	56.819,5	20,56
Duanes	50.212,4	—	—	8.922,0	17,77
Taxes	48.038,2	687,9	1,43	8.434,5	17,56
Transferències	19.724,8	25,9	0,13	2.964,7	15,03
Total Ingressos Estat	640.765,0			132.202,1	20,63
Ingressos Organismes Autònoms	55.540,6			9.565,0	17,22
Ingressos Seguretat Social	561.103,4			124.452,7	22,18
TOTAL INGRESSOS SPC	1.257.409,0			266.219,8	21,17

Font: vegeu el quadre 1, i elaboració pròpia.

QUADRE 3

IMPOSTOS DIRECTES DE L'ESTAT: RECAPTACIÓ I INCIDÈNCIA ESTIMADA A CATALUNYA, 1975
(en milions de pessetes)

<i>Conceptes tributaris</i>	<i>Espanya</i>		<i>Catalunya</i>		
		<i>Recaptació</i>	<i>% s/Espanya</i>	<i>Incidència estimada</i>	<i>% s/Espanya</i>
RENDIMENTS DEL TREBALL PERSONAL	93.179,3	19.719,1	21,16	20.776,7	22,30
1. ^{er} mètode: la part de la DGT, segons les quantitats imputades directament				20.926,9	
2. ^{on} mètode: segons rendes del factor treball				18.977,1	
3. ^{er} mètode: segons localització de domicilis i factories, per nombre d'empleats				20.748,2	
4. ^{on} mètode: segons localització de domicilis i factories, per ocupació assalariada				20.805,1	
ALTRES IMPOSTOS SOBRE PERSONES FÍSQUES (exceptuant rendes del capital)	36.245,3	7.707,7	21,27	7.707,7	21,27
RENDES DEL CAPITAL	25.240,3	4.134,3	16,38	5.865,8	23,24
1. ^{er} mètode: segons interessos i dividendes				5.848,1	
2. ^{on} mètode: segons dipòsits				5.883,5	
RENDA DE SOCIETATS (inclou gravamen 4 %)	69.330,1	14.855,2	21,41	16.315,1	23,51

3. ^{ra} mètode: segons localització de domicilis i factories				16.051,0	
4. ^{ta} mètode: 50 % segons 2. ^{na} mètode, 50 % segons consum				14.788,0	
DRETS PASSIUS I SUBSIDIS FAMILIARS	3.955,2	349,9	8,85	349,9	8,85
ALTRES IMPOSTOS SOBRE RENDA SOCIETATS	6.649,0	1.461,9	22,60	1.461,9	22,60
SUCCESSIONS	9.492,0	2.087,4	21,99	2.087,4	21,99
CANON CTNE	2.266,4	—	—	496,9	21,92
1. ^{er} mètode: recaptació impost especial sobre telèfons				467,1	
2. ^{na} mètode: segons obertura de nous telèfons				526,7	
TOTAL IMPOSTOS DIRECTES	246.417,6	50.315,5	20,42	55.061,4	22,34

Nota: les xifres d'incidència estimada corresponen a la mediana de les diferents estimacions realitzades, per tal de deixar exclosos els resultats extrems. En el cas d'haver-hi un nombre parell d'estimacions, hem calculat la mitjana de les dues xifres medianes.

Font: per a totes les dades impositives, *Estadísticas Presupuestarias y Fiscales* (Min. de Hacienda); per a les estimacions: *Boletín Estadístico* (Banco de España), *Renta Nacional de España y su distribución provincial* (Banco de Bilbao), *Anuario del Mercado Español* (Banco Español de Crédito), *Memoria económica de Cataluña* (Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya), *Anuario Estadístico de la Banca privada* (Consejo Superior Bancario), *Las 1.500 mayores empresas españolas* (Fomento de la Producción), *Anuario Estadístico de España*, *Encuesta de Presupuestos Familiares* i *La Renta Nacional en 1976 y su distribución* (Instituto Nacional de Estadística), *Resumen de actividades* (Instituto Nacional de Industria), informació directa i elaboració pròpia.

La causa fonamental d'aquest fet es troba en la no-coincidència del domicili fiscal de moltes societats, amb el lloc on tenen localitzats llurs centres productius, la qual cosa afecta sobretot els impostos sobre les rendes del capital i sobre els beneficis de les societats. En el primer d'aquests dos casos, la societat que paga els dividends o bé els interessos, per dipòsits o obligacions, s'encarrega directament d'ingressar l'impost a la delegació del Ministeri d'Hisenda, i ho fa al lloc on té el seu domicili i no en la regió on resideix el contribuent. Aquesta translació, que respon a causes tècniques lligades al procediment recaptatori —i no, per tant, a la caracterització que en fa l'anàlisi econòmica— té una especial importància pel que fa a l'impost sobre els interessos abonats pels bancs, els domicilis socials dels més importants dels quals estan molt concentrats en dues zones geogràfiques concretes. En el cas de l'impost sobre la renda de les societats, la quota és ingressada al lloc on la societat té el seu domicili fiscal. Tanmateix, moltes tenen llurs establiments en altres zones, en les quals, en bona lògica, ha d'ésser considerada originada part de la renda. La problemàtica translació de l'impost de societats, a més, és relativament complexa i se centra a determinar qui paga finalment aquest tribut: el consumidor —via translació a preus—, el treballador —via translació al factor treball—, o bé l'accionista —via translació al benefici—. Possiblement, la translació té lloc en un sentit o un altre segons circumstàncies diverses que poden variar en els diferents sectors. Tanmateix, val la pena d'apuntar aquí aquesta qüestió que constitueix, avui dia, un tema obert a diferents interpretacions entre els especialistes en la matèria i que s'han tractat d'abordar en el present estudi adoptant diverses hipòtesis, en la línia seguida per Pechman-Okner³¹.

El segon grup d'ingressos del SPC que prenem en consideració és el dels impostos indirectes, els quals graven les vendes i el consum. Tal com queda indicat al quadre 4, el total recaptat a Catalunya —excloent duanes— representa el 18,87 % del conjunt d'Espanya; per contra, la incidència real d'aquests tributs a Catalunya (és a dir, la quantitat realment pagada per ciutadans residents a Catalunya) assoleix, segons els nostres càlculs, el 20,56 % del total. Com pot ésser comprovat, es tracta, en tots dos casos, de xifres inferiors a les de la participació de Catalunya en la imposició directa, posant de manifest —a priori— un major pes de la renda que no pas del consum en relació amb el conjunt d'Espanya. El superior percentatge d'incidència sobre el de recaptació significa que també per la via de la imposició indirecta durant l'any 1975 Catalunya importà càrrega tributària —per un valor estimat de 4.676,9 milions de ptes.—. Aquest fet hauria de servir per a posar en qüestió o, almenys, per a relativitzar el tòpic que Catalunya,

31. Vegeu JOSEPH A. PECHMAN, BENJAMIN A. OKNER, *op. cit.*

QUADRE 4

IMPOSTOS INDIRECTES DE L'ESTAT: RECAPTACIÓ I INCIDÈNCIA ESTIMADA A CATALUNYA, 1975

(en milions de pessetes)

<i>Conceptes tributaris</i>	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>			
		<i>Recaptació</i>	<i>% s/Espanya</i>	<i>Incidència estimada</i>	<i>% s/Espanya</i>
TRANSMISSIONS PATRIMONIALS	35.007,7	7.111,3	20,31	7.247,4	20,70
1. ^{er} mètode: Madrid rep una proporció major per l'efecte centralitzador; resta segons imputació directa				8.577,5	
2. ^{on} mètode: segons la renda				7.054,2	
3. ^{er} mètode: la part de la DGT segons les quantitats imputades directament				7.247,4	
ACTES JURÍDICS DOCUMENTATS	25.560,0	474,4	1,86	5.393,2	21,10
1. ^{er} mètode: segons imputació directa, exceptuant Madrid que rep una proporció major per l'efecte centralitzador				6.318,3	
2. ^{on} mètode: segons renda				5.150,5	
3. ^{er} mètode: segons vendes d'efectes timbrats				5.388,0	
4. ^{on} mètode: segons instruments notariais				5.398,3	
TRÀFIC D'EMPRESSES	80.346,1	22.321,2	27,78	17.474,7	21,75
1. ^{er} mètode: segons consum familiar i formació bruta de capital				15.048,8	
2. ^{on} mètode: segons producció industrial				19.900,6	
ESPECIALS	30.868,7	4.141,8	13,42	5.550,6	17,82
1. ^{er} mètode: telèfon, segons liquidació; la resta, segons recaptació				5.573,8	
2. ^{on} mètode: telèfon, com 1. ^{er} mètode; petroli i begudes, segons consum				5.527,3	

LUXE	80.309,4	18.026,4	22,45	15.953,8	19,87
1. ^{er} mètode: segons consum famílies i formació bruta de capital				15.042,0	
2. ^{on} mètode: gasolina súper i tabac, segons consum; adquisició vehicles, segons matriculació; tinença i ús, segons parc vehicles; altres adquisicions, segons índex consum durador				16.865,6	
MONOPOLIS FISCALS	23.855,6	—	—	5.119,7	21,46
1. ^{er} mètode: petroli, segons renda; tabac, segons renda familiar disponible				4.709,3	
2. ^{on} mètode: petroli, segons distribució benefici per productes, i consum provincial per productes; tabac, segons consum				5.530,0	
ALTRES IMPOSTOS INDIRECTES	424,5	67,5	15,90	80,1	18,87
1. ^{er} mètode: segons recaptació; excepte publicitat: segons població				80,1	
TOTAL IMPOSTOS INDIRECTES	276.372,0	52.142,6	18,87	56.819,5	20,56
DUANES (i CGI)	50.212,4	—	—	8.922,0	17,77
1. ^{er} mètode: segons renda				22.652,9	21,57
2. ^{on} mètode: segons distribució duanes (i CGI) per sectors, i segons participació en el VAB per sectors (desglossats per inputs intermedis, béns de consum i FBC)				25.833,7	

Notes:

1. Les xifres d'incidència estimada corresponen a la mediana de les diferents estimacions realitzades, per tal de deixar exclosos els resultats extrems. En el cas d'haver-hi un nombre parell d'estimacions, hem calculat la mitjana de les dues xifres medianes.
 2. La xifra d'impostos especials no inclou la recaptació de l'arbitri provincial.
- Fonts: per a totes les dades impositives: *Estadísticas Presupuestarias y Fiscales* (Min. de Hacienda); per a les estimacions: *Renta Nacional de España y su distribución provincial* (Banco de Bilbao), *Anuario del Mercado Español* (Banco Español de Crédito), *Memoria* (Campsa), *Anuario Estadístico* (Dir. Gral. de Tráfico), *Encuesta de Presupuestos Familiares* i *Renta Nacional en 1976 y su distribución* (Instituto Nacional de Estadística), *Tablas Input-Output exteriores* (Min. Economía), informació directa i elaboració pròpia.

com a regió exportadora de mercaderies a la resta d'Espanya, tendeix més aviat a exportar càrrega tributària que no a importar-la. Segons es desprèn de les xifres del quadre 4, es produeix, certament, una exportació de càrrega tributària en dos impostos: tràfic d'empreses i luxe. En el primer es verifica, així doncs, el supòsit més habitual. En l'impost de luxe, bé que la translació de càrrega tributària a fora de Catalunya és molt alta en els epígrafs d'adquisicions en règim normal —majoritàriament gravades en origen— aquest efecte queda atenuat pel fet que l'impost sobre el consum de tabac és ingressat íntegrament a la DGT. Tanmateix, aquesta exportació de càrrega tributària queda més que equilibrada pel flux de signe contrari que hi ha en altres impostos —actes jurídics documentats, especials i Monopolis— que són ingressats del tot, o en part, a la DGT. Com que, evidentment, una bona part d'ells és suportada per ciutadans catalans, en aquests casos la recaptació a Catalunya és inferior a la quantitat que hi és realment suportada. Per últim, cal referir-se als impostos sobre el comerç exterior (duanes i compensació de gravàmens interiors), en els quals hem fet les estimacions cercant de determinar el sector de destinació de les diverses importacions, segons que es tracti de béns de consum, d'inversió o productes intermedis, i localitzant-ne territorialment el consum.

Cal tenir present, tanmateix, que l'extensió de l'anàlisi a un període més llarg no semblaria confirmar aquesta tendència que, per tant, no pot generalitzar-se, ja que durant els anys 1976-1979 la recaptació a Catalunya d'impostos indirectes és sensiblement del mateix ordre (o superior) que el percentatge d'incidència estimada. D'altra banda, es confirmaria el fet que la participació de Catalunya en el total de càrrega indirecta és inferior a la participació en el total de la tributació directa i, probablement, també a la participació en la renda, bo i posant de manifest el conegut caràcter regressiu d'aquests impostos.

Les taxes i les transferències són el tercer gran grup d'ingressos fiscals estatals que hem d'examinar. Llur importància quantitativa, com posa de manifest el quadre 2, és, en general, molt inferior a la dels altres ingressos. L'any 1975, per al conjunt espanyol, assoliren la xifra de 67.763,0 milions de ptes., que representa el 9,64 % del total dels ingressos estatals. Tant les taxes com les transferències són ingressades en una part considerable a la DGT, la qual cosa fa que la imputació de recaptació a Catalunya sigui molt inferior a la quantitat efectivament suportada. Quant a les transferències, incloem tant les corrents com les de capital, degudament consolidades³²; i, pel que fa a les loteries, que representen el 90,40 % del total, estimem llur incidència territorial

32. Considerem com a transferències procedents de Corporacions locals, les que consten en els pressupostos d'aquestes i no en els de l'Estat.

d'acord amb les vendes efectuades, amb la qual cosa limitem el fenomen translatori no considerat a la possibilitat d'una distribució provincial dels premis no coincidents amb la de les vendes, i a les compres efectuades per transeünts en regions diferents a la de residència. Les altres transferències corrents són imputades segons el lloc de recaptació, i les de capital seguint un criteri de població. En conjunt, segons les nostres estimacions, les transferències rebudes per l'Estat, procedents de Catalunya assoliren, l'any 1975, la xifra de 2.964,7 milions de ptes., la qual cosa representa tan sols el 15,03 % del total. Quant a les taxes, llur problemàtica és substancialment diferent, i el mateix fet de considerar-les un ingrés fiscal no deixa d'ésser discutible, en la mesura que la recaptació del tribut (en un sentit ampli) no té lloc, en aquest cas, sense contrapartida, sinó per la contraprestació d'un servei determinat, amb la qual cosa ens trobem més aviat davant una forma d'impost-preu, constituït en aplicació del principi de benefici. Del total de taxes, els dos epígrafs amb una major importància són correus i telecomunicacions, que suposen el 25,92 % del total, i taxes i exaccions parafiscals, que en representen el 43,46 %. Aquestes últimes, que són ingressades per l'administració per múltiples serveis, les hem localitzades segons un criteri de població; les primeres, que responen força exactament al concepte d'impost-preu, segons les xifres de consum del servei corresponent. En aquest cas, el caràcter d'impost-preu en aplicació del principi de benefici fa que el pagament de la taxa vagi aparellat al consum del servei i, per tant, que la translació sigui difícil. L'estimació que hem realitzat, fruit de totes aquestes consideracions, ens permet de determinar les taxes suportades per residents catalans en 8.434,5 milions de ptes., xifra que representa el 17,36 % del total.

Els ingressos dels Organismes Autònoms que hom pren en consideració (vegeu el quadre 2) són els que, més precisament, responen a un concepte d'ingressos propis, és a dir, els resultants d'haver procedit a la consolidació amb els comptes dels altres agents del SPC, deduint les transferències que en procedeixen. En concret, els ingressos fiscals propis dels Organismes Autònoms l'any 1975 foren 55.540,6 milions de ptes. (vegeu el quadre 2). Si hi haguéssim inclòs les transferències procedents de l'Estat, la xifra hauria assolit 147.516,2 milions de ptes., fet que dona una idea força precisa de la poca importància relativa dels ingressos fiscals propis dels Organismes Autònoms respecte a llurs ingressos totals. Dels ingressos propis, els més importants són le taxes cobrades per la prestació de serveis com Ports, Aeroports, Prefectura Central de Trànsit, i Universitats, que representen el 51,97 % del total, o les transferències corrents rebudes del PAMDB, que representen el 28,41 % del total. El caràcter d'ingressos obtinguts en aplicació del principi de benefici, en bona part dels casos, fa que la problemàtica translativa tingui una importància menor; és a dir, el pagament de la taxa porta aparellat el gau-

diment del servei i, per tant, no hi ha d'haver, en principi, cap distorsió en el saldo fiscal resultant. Els problemes plantejats en les estimacions més aviat deriven de la inexistència de xifres desglossades territorialment. Per abordar aquesta qüestió, hem dividit els Organismes Autònoms en quatre grans grups: a) El primer —el més important quantitativament, amb molta diferència— és compost per aquells els ingressos dels quals procedeixen fonamentalment de taxes cobrades per la contraprestació de serveis. És el cas, com hem vist, dels Ports, Aeroports, Prefectura Central de Trànsit, Universitats i Confederacions Hidrogràfiques. En tots aquests casos hem utilitzat indicadors del consum del servei, per tal de localitzar geogràficament els ingressos. La translació impositiva, en tractar-se d'ingressos cobrats per la prestació d'un servei, en cas de produir-se adquiriria connotacions especials, puix que tindria lloc al mateix temps que l'externalitat en la provisió del bé públic;

b) Un segon grup d'Organismes Autònoms estaria format per aquells els ingressos propis dels quals tenen procedències diverses, però fàcilment localitzables territorialment; poden ésser inclosos en aquest grup, l'Obra de Protecció de Menors (finançada pels impostos indirectes sobre els espectacles públics, dels quals hom disposa de xifres de recaptació provincial) i el PAMDB, al qual ja ens hem referit, i que planteja una problemàtica similar a la de les loteries, ja comentada;

c) Un tercer grup, ja de molta menor importància quant a volum de recursos, és el format pels Organismes Autònoms l'activitat dels quals és centrada en el sector agrari: ICONA, IRYDA i SENPA; hem fet la localització d'acord amb la distribució de la producció agrària;

d) Un quart grup d'Organismes Autònoms és format per aquells l'activitat dels quals es localitza clarament fora de Catalunya o bé és difícil de localitzar pel seu caràcter general, raó per la qual —en aquest darrer cas— utilitzem un criteri d'imputació d'acord amb la població.

D'acord, doncs, amb totes aquestes valoracions, hem estimat els ingressos fiscals propis dels Organismes Autònoms procedents de Catalunya en 9.565,0 milions de ptes. (vegeu el quadre 2), la qual cosa representa el 17,22 % del total espanyol.

Ens resta referir-nos als ingressos recaptats per la Seguretat Social a Catalunya. En aquest cas es tracta d'un flux de recursos molt considerable, tan sols lleugerament inferior al que es canalitza cap a l'Estat. L'any 1975, en concret, segons les nostres estimacions (vegeu el quadre 5), els recursos de la Seguretat Social suportats a Catalunya assolien els 124.452,8 milions de ptes., xifra que representa el 22,18 % del total estatal, incidència superior a la dels altres agents del SPC i només lleugerament més reduïda que la dels impostos directes. Les estadístiques disponibles permeten de conèixer amb força precisió l'origen territorial de les quotes. En aquest cas, tanmateix, com passava en l'impost sobre la renda de les societats, la problemàtica translativa és complexa i no existeix pas

QUADRE 5

INGRESSOS FISCALS DE LA SEGURETAT SOCIAL A CATALUNYA, 1975
(en milions de pessetes)

Concepte	Espanya	Catalunya	
		Incidència estimada	% s/Espanya
Seguretat Social	561.103,4	124.452,8	22,18
1. ^{er} mètode: Segons les quotes ingressades		124.452,8	
2. ^{on} mètode: Correcció segons domicilis i factories		131.298,2	
3. ^{er} mètode: 50 % segons recaptació, 50 % segons consum		116.541,2	

Nota: la xifra d'incidència estimada, per tal d'excloure les dades extremes, és la mediana de les tres estimacions dutes a terme.

Fonts: per als ingressos de la Seguretat Social, *Cuentas de las Administraciones Públicas* (Min. de Hacienda); per a les estimacions: *Renta Nacional de España y su distribución provincial* (Banco de Bilbao), *Las 1.500 mayores empresas españolas* (Fomento de la Producción), *Contabilidad Nacional de España*, *Encuesta de Presupuestos Familiares* i *La Renta Nacional en 1976 y su distribución* (Instituto Nacional de Estadística), informació directa i elaboració pròpia.

unanimitat entre els especialistes a l'hora de decidir qui paga realment les quotes de la Seguretat Social. El segon mètode que hem utilitzat se sustenta en la hipòtesi que les quotes es traslladen endarrera cap al factor treball; i el tercer, cap endavant al consum, via preus. Entre aquestes dues hipòtesis se centra, actualment, la problemàtica translativa d'aquesta càrrega fiscal, amb l'estudi de la qual acabem l'anàlisi detallada dels ingressos del SPC i llur incidència a Catalunya.

ESTIMACIÓ DE LES DESPESES DEL SPC A CATALUNYA

L'estudi de la despesa del SPC i de la seva incidència territorial ha de fer front a un obstacle molt greu com és el de la falta de dades de base prou fiades per a desplegar una anàlisi similar, almenys en profunditat i abast, a la desenvolupada en el cas dels ingressos. És a dir, mentre que per a aquests i pel que fa als principals agents del SPC, hom disposa d'una informació estadística imprescindible —com és el lloc de recaptació— a partir de la qual hom pot abordar l'anàlisi econòmica de la translació de la càrrega tributària, en el cas de les despeses la feina fonamental —per la llacuna existent en aquest camp— ha de centrar-se

en l'elaboració d'aproximacions que permetin d'obtenir-ne la localització, entrant només molt precàriament en la problemàtica de la incidència. El quadre 6 mostra un detall de la despesa pública del SPC per agents, a nivell de tot Espanya. Hom pot comprovar que els dos amb un pes més elevat continuen essent l'Estat i la Seguretat Social. Tanmateix, cal notar que els Organismes Autònoms canalitzen una part de la despesa total del SPC (13,07 %) molt més alta que la dels ingressos (4,42 %), fet explicable, com ja ha quedat assenyalat, pels mecanismes de consolidació i la importància que tenen, entre els ingressos dels Organismes Autònoms, les transferències procedents de l'Estat. La forma, d'altra banda, en què cada agent del SPC duu a terme la despesa no és pas igual. Així, mentre la de la Seguretat Social té, fonamentalment, el caràcter de despesa corrent —per la importància de les prestacions, les retribucions del personal dedicat als serveis de salut i el volum de l'aparell administratiu—, dins la despesa dels Organismes Autònoms la inversió real té un gran pes, fet que posa de manifest el paper que tenen aquests agents en relació amb l'Estat, el qual hi canalitza una bona part de la seva despesa de capital. Per contra, la realitzada per la Seguretat Social és especialment baixa, i només significa el 3,31 % de la seva despesa total, l'any que estem estudiant. El caràcter irregular d'aquest tipus de despesa, tanmateix, i el fet que la nostra estimació es refereixi tan sols a un any concret, aconsella de no generalitzar aquesta proporció a altres anys, bé que hom pot considerar que el comportament de la Seguretat Social, dins uns límits, segueix habitualment aquesta tendència.

Els quadres 7, 8 i 9 ofereixen les xifres de la despesa pública del SPC, amb les corresponents estimacions de localització a Catalunya.

QUADRE 6

DESPESA PÚBLICA DEL SPC A ESPANYA, 1975 (en milions de pessetes)

	<i>Despesa corrent</i>	<i>Despesa de capital</i>	<i>Total despesa pública</i>
Estat	434.663,1	115.979,4	550.642,5
Organismes Autònoms	85.497,3	83.828,5	169.325,8
Seguretat Social	556.835,2	19.037,8	575.873,0
TOTAL SPC	1.076.995,6	218.845,7	1.295.841,3

Nota: utilitzem l'expressió «despesa pública» i no «despesa fiscal» per a no induir a confusió amb la despesa virtual que representen les desgravacions i deduccions tributàries de tot tipus. En qualsevol cas, ens referim —com s'explica al quadre 1— a la despesa pública de caràcter fiscal. És a dir, queden al marge tant la de caràcter financer com els pagaments efectuats per a atendre els interessos del Deute que entrarien en la balança de rendes dels factors productius.

Fons: *Estadísticas Presupuestarias y Fiscales* i *Cuentas de las Administraciones Públicas* (Ministerio de Hacienda).

QUADRE 7

DESPESA PÚBLICA DEL SPC PER AGENTS: LOCALITZACIÓ A CATALUNYA, 1975 (en milions de pessetes)

	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>	<i>% s/Espanya</i>
Estat	550.642,5	55.612,2	10,10
Organismes Autònoms	169.325,8	20.745,4	12,25
Seguretat Social	575.873,0	102.953,6	17,88
TOTAL SPC	1.295.841,3	179.311,2	13,84

Nota: el mètode utilitzat per a determinar la localització a Catalunya de la despesa pública del SPC és explicat en el text.

Fonts: per a les dades globals, *Estadísticas Presupuestarias y Fiscales i Cuentas de las Administraciones Públicas* (Ministerio de Hacienda); per a les estimacions realitzades per tal de determinar la localització a Catalunya: *Renta Nacional de España y su distribución provincial* (Banco de Bilbao), *Memoria Económica de Cataluña* (Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya), *Anuario Estadístico* (Dirección General de Tráfico), *Anuario Estadístico de España* (Instituto Nacional de Estadística), *Memoria de las contingencias de la Seguridad Social administradas por el INP* (Instituto Nacional de Previsión), *Anexo de programas de inversiones públicas de los presupuestos generales del Estado*, *Anexo de programas de inversiones públicas de los Organismos Autónomos de la administración del Estado i Presupuestos por programas de inversión* (Min. de Hacienda), *Las obras públicas en 1975* (Min. de Obras Públicas), *Desarrollo Regional* (Plan de Desarrollo), J. Vereda Espada i F. Morcillo, *Efectos redistributivos de la Seguridad Social*, «Hacienda Pública Española», núm. 52 (1978), informació directa i elaboració pròpia.

Com hem assenyalat unes línies més amunt, l'estimació de la despesa pública localitzada a Catalunya, davant les mancances d'informació existents, presenta algunes dificultats importants que hem tractat de substituir emprant mètodes relativament indirectes.

En concret, i pel que fa a la despesa corrent, hem seguit el procediment que exposem a continuació. Per a determinar la de l'Estat hem formulat tres hipòtesis diferents sobre la despesa corrent que correspon a Madrid —la qual és liquidada directament a través de la Direcció General del Tresor— en el supòsit que la inversió de cada Ministeri també es canalitza íntegrament a través de la DGT. Això ha permès de localitzar provincialment la part restant de la DGT segons el percentatge de participació de la província en la part assignada directament, i de fixar l'índex de participació provincial en cada Ministeri. A continuació, hem funcionalitzat les despeses segons les taules d'equivalència disponibles, i hem transformat (segons els quocients globals) la despesa liquidada —corresponent als pagaments efectuats— en obligacions concretes, magnitud comptable la correcció de la qual ha semblat superior. Indiquem, per acabar, que hem determinat per un procediment específic la despesa localitzable a Catalunya en transferències corrents a corporacions

locals —estimades segons la distribució dels fons de cooperació i les participacions de les corporacions locals—. Pel que fa a la despesa corrent dels Organismes Autònoms el procediment seguit és lleugerament diferent al que hem utilitzat per a l'Estat, i s'assembla, per contra, a l'emprat per a estimar la incidència dels ingressos d'aquest agent del SPC. En concret, hem dividit els Organismes Autònoms en tres grups. El primer, format per aquells l'activitat dels quals és clarament territorialitzable —com Ports, Aeroports, Prefectura Central de Trànsit, Universitats, Confederacions Hidrogràfiques i PAMDB—. En aquests casos, hem utilitzat indicadors del consum territorial de llur activitat per tal

QUADRE 8

DESPESA PÚBLICA DEL SPC PER FUNCIONS: LOCALITZACIÓ A CATALUNYA, 1975 (en milions de pessetes)

<i>Funcions</i>	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>	<i>% s/Espanya</i>
Educació i cultura	122.474,4	16.876,0	13,78
Sanitat i assistència social	692.545,8	117.768,2	17,01
Habitatge, urbanisme i medi ambient	104.616,5	9.267,6	8,86
Indústries primàries, recursos naturals i altres activitats econòmiques	67.541,0	4.202,7	6,22
Transports i comunicacions	108.577,1	14.784,9	13,62
Protecció	58.025,4	9.134,4	15,74
Defensa	95.621,0	3.633,5	3,80
Serveis generals	46.440,1	3.643,9	7,85
TOTAL	1.295.841,3	179.311,2	13,84

Notes:

1. El mètode utilitzat per a determinar la localització a Catalunya de la despesa pública del SPC és explicat en el text.
2. Tipus de despesa que correspon a les diverses funcions: *Educació i cultura*: ensenyament primari i secundari; formació professional; universitats; museus, arxius, patrimoni artístic, esports i activitats culturals. *Sanitat i assistència social*: centres hospitalaris, assistència sanitària i campanyes sanitàries; protecció de menors i ancians, minusvàlids i subnormals; pensions; promoció del treball. *Habitatge, urbanisme i protecció de la natura*: construcció d'habitatges i subvencions per a llur adquisició; urbanització, proveïment d'aigües, plans d'urbanisme; protecció i defensa de la riquesa forestal, parcs nacionals. *Indústries primàries, recursos naturals i altres activitats econòmiques*: planificació i ordenació de regadius, ordenació, foment i reestructuració de la producció agrària; pesca; indústria; energia; promoció del turisme, allotjaments i estacions turístiques; mercats. *Transports i comunicacions*: transports, vialitat urbana, carreteres, ferrocarrils, ports, aeroports; serveis postals i telegràfics. *Protecció*: administració de la justícia, centres penitencials; policia, guàrdia civil. *Defensa*: despesa militar, menys hospitals. *Serveis generals*: investigació, censos, enquestes, administració tributària, duanes, BOE, Fàbrica Moneda i Timbre.

Fonts: vegeu les fonts esmentades al quadre 7.

QUADRE 9

DESPESA PÚBLICA DEL SPC PER TIPUS DE DESPESA: LOCALITZACIÓ A CATALUNYA, 1975 (en milions de pessetes)

	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>	<i>% s/Espanya</i>
Despesa corrent	1.076.995,6	159.873,1	14,84
Despesa de capital	218.845,7	19.438,1	8,88
TOTAL DESPESA SPC	1.295.841,3	179.311,2	13,84

Nota: el mètode utilitzat per a determinar la localització de la despesa pública del SPC és explicat en el text.

Fonts: vegeu les fonts esmentades al quadre 7.

de determinar la part de despesa imputable a Catalunya. El segon, és format per un ampli grup d'Organismes Autònoms —més nombrós que el primer, bé que de menys importància quant a volum de despesa realitzada—, l'activitat dels quals és indivisible: és a dir, s'estén a Catalunya, però hom no disposa d'un indicador adequat per a determinar-ne la participació. En aquests casos la localització ha estat efectuada segons l'índex de participació provincial —determinat en l'estimació de la despesa corrent de l'Estat localitzada a Catalunya— en el Ministeri del qual depèn l'Organisme Autònom corresponent. Un tercer grup el formen aquells Organismes Autònoms l'activitat dels quals es localitza clarament fora de Catalunya. Un cop determinada la despesa dels Organismes Autònoms localitzada a Catalunya, igual que en el cas de l'Estat, i pel mateix procediment, hem procedit a la funcionalització de les dades. Resta, pel que fa a la despesa corrent, referir-nos a la de la Seguretat Social, la localització de la qual ha estat feta d'acord amb les dades proporcionades per J. Vereda i F. Mochón.³³

Quant a la despesa de capital, hem utilitzat un procediment similar per a localitzar la de l'Estat i la dels Organismes Autònoms. Amb les fonts estadístiques disponibles hom ha procedit a la determinació de la zona geogràfica a què corresponen els programes d'inversió dels diferents Ministeris i Organismes Autònoms. Les inversions no localitzades han estat assignades territorialment segons dos criteris: primer, segons els coeficients proporcionats per les monografies utilitzades en el Plan de Desarrollo; i segon, d'acord amb la participació en la part localitzada directament, utilitzant la mitjana de les xifres obtingudes per aquests dos procediments en l'estimació definitiva. A continuació, hem utilitzat el mateix sistema que en la despesa corrent, per tal de funcionalitzar les

33. Vegeu JACINTO VEREDA ESPADA, FRANCISCO MOCHÓN MORCILLO, *op. cit.*

despeses de capital i transformar-les en obligacions concretes. Pel que fa a la inversió de la Seguretat Social, molt menys important quantitativament, la seva localització territorial ha estat feta en funció del coeficient corresponent del Plan de Desarrollo.

Les xifres obtingudes per aquests mètodes són les que mostren els quadres 7, 8 i 9. El complicat procediment d'estimació utilitzat ha aconsellat de contrastar-les amb altres aproximacions empíriques fetes sobre el mateix tema. Pel que fa a la despesa corrent, han estat dutes a terme dues contrastacions. La primera és el treball *Estudio de los flujos financieros internacionales*³⁴ que estima la mitjana de participacions de Catalunya en les despeses corrents de l'Estat, per al període 1968-73, en el 9,62 % del total, xifra sensiblement inferior a l'11,57 % estimat per nosaltres³⁵ per a les despeses totals de l'Estat. La segona és una mica més sofisticada. Partim de la xifra de participació de Catalunya en el valor afegit brut generat en els sectors de transports i comunicacions (17,18 %); ensenyament, sanitat i serveis socials (16,93 %); i administració pública i defensa (10,74 %)³⁶. Excepte aquesta darrera, que és d'un ordre molt semblant, les altres són sensiblement superiors als percentatges de participació de Catalunya en el conjunt de despeses corrents d'aquestes funcions estimades per nosaltres. Tanmateix, cal tenir en compte que el VAB correspon tant al generat en el sector privat com en el públic. Per tant, si la participació del primer en el total és a Catalunya prou superior a la resta d'Espanya quedaria justificada la diferència i contrastada favorablement la nostra estimació.

Dels càlculs realitzats es desprèn una resposta afirmativa a aquest condicional. En concret, la participació del sector públic sobre el total és força inferior a Catalunya, respecte a Espanya, en les dues activitats que hem pogut estudiar: sanitat —el pes del sector públic sobre el total és a Catalunya, aproximadament, el 50 % del pes que té a Espanya— i ensenyament —on la participació del sector públic també és inferior a Catalunya, ja que segons els nostres càlculs significa el 70 % del pes que té a Espanya.

Pel que fa a la despesa de capital, hem contrastat les xifres amb diferents treballs realitzats. A. Fernández Díaz³⁷ estima la participació de Catalunya en el conjunt d'inversions públiques reals³⁸ provincialitza-

34. Vegeu FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Estudio de los flujos financieros interregionales (una aproximación al Sector Público)*, II Reunión de Estudios Regionales, Tenerife, 1975 (Madrid, Instituto Nacional de Prospectiva y Desarrollo Económico, 1977).

35. La despesa corrent tal com és definida en el treball esmentat inclou, a diferència del que fem nosaltres, el capítol 3 (interessos del Deute) dels pressupostos.

36. Segons les dades proporcionades per la publicació BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial*.

37. ANDRÉS FERNÁNDEZ DÍAZ, *La regionalización de las inversiones públicas como instrumento de política económica: una referencia a España* (Madrid 1979).

38. És a dir, excloent la inversió financera.

des en el 12,31 % durant el període 1972-75. Aquesta xifra és superior a l'obtinguda per nosaltres —vegeu el quadre 9—, bé que cal puntualitzar que inclou la inversió de les corporacions locals, el pes de les quals sobre el total és més alt a Catalunya que a la resta d'Espanya. Altres contrastacions realitzades a partir de la informació proporcionada els darrers anys pels pressupostos generals de l'Estat sobre la inversió real de l'Estat i dels Organismes Autònoms localitzada a Catalunya³⁹ o bé de les xifres proporcionades per J. M. Muntaner i Pascual⁴⁰ semblen, també, confirmar les nostres estimacions. En conjunt, doncs, les diferents contrastacions efectuades, tant per a la despesa corrent com per a la de capital, més aviat tendeixen a ratificar els resultats obtinguts en els nostres càlculs.

Contrastades, així, adequadament les xifres que hem obtingut, cal referir-se a les implicacions que es desprenen dels quadres 7, 8 i 9 en els quals, des de diferents perspectives, mostrem la territorialització de la despesa del SPC. La part localitzada a Catalunya representa el 13,84 % del total, com posen de manifest els quadres esmentats. Tanmateix, aquesta xifra, que pot semblar més elevada que hom no podia suposar, amaga comportaments molt diversos si analitzem —en el quadre 7— en detall cada un dels agents del SPC. Mentre l'Estat i els Organismes Autònoms destinen tan sols una part reduïda de llurs recursos a Catalunya —el 10,10 % i el 12,25 % respectivament— la despesa de la Seguretat Social que s'hi localitza —el 17,88 % del total espanyol— és força més elevada, pel caràcter de prestació social i sanitària que té en forma predominant. Les dades del quadre 9, que mostren la localització a Catalunya dels diferents tipus de despesa pública, seguint una classificació econòmica, serveixen per a acabar de perfilar aquesta opinió. En efecte, la despesa corrent del SPC territorialment situada a Catalunya és el 14,84 % del total espanyol, mentre la d'inversió significa tan sols el 8,88 %. La diferència és deguda, en gran part, al pes molt superior de la primera en la composició global de la despesa de la Seguretat Social, fet que pot ésser apreciat al quadre 6. Tornant al quadre 7, cal fer notar que el relativament petit pes percentual de l'acció de l'Estat —com a agent del SPC— a Catalunya, fa que la despesa de la Seguretat Social que s'hi localitza superi la seva, convertint-se aquesta última en l'agent del SPC més actiu a Catalunya, mesurant aquesta activitat pel volum de despesa. Fent referència al quadre 8, en el qual mostrem la despesa

39. L'any 1979, la inversió real del SPC (excloent la Seguretat Social) que hom preveia destinar a Catalunya fou el 8,93 % del total de la inversió provincialitzada; l'any 1980 fou el 8,44 %. En ambdós casos es tracta de percentatges molt similars al 8,88 % estimat per nosaltres per al 1975 (vegeu el quadre 9).

40. JOSEP M. MUNTANER I PASCUAL, *Coyuntura económica de la provincia de Barcelona* (Barcelona, Caja de Ahorros Provincial de Barcelona, 1977).

global del SPC per tipus de funcions, cal observar una vegada més el primer lloc que ocupen aquelles funcions en les quals se centra l'activitat de la Seguretat Social, englobades sota el títol de «Sanitat i assistència social». En efecte, aquest epígraf, el volum del qual representa el 50 % del total —tant a Catalunya com a Espanya— localitza a Catalunya el 17,01 % de la seva despesa, percentatge que cal qualificar com a alt. És en l'anàlisi per funcions on es posa més en relleu la principal mancança, quant a abast i profunditat, que pateix l'estimació de la despesa localitzada a Catalunya que hem efectuat, en no poder proporcionar, com ja hem indicat repetidament, xifres d'incidència. En efecte, bé que la despesa pública localitzada físicament en un lloc concret hauria d'ésser una dada estadística obtenible oficialment —com ho és la recaptació tributària— malauradament, com hem repetidament indicat, en l'actualitat és una magnitud no disponible. Per aquest motiu hem hagut de centrar l'aproximació empírica més a resoldre i suplir la deficiència estadística que no a procedir a l'anàlisi econòmica de la incidència de la despesa pública; és a dir, a l'anàlisi del nivell de consum de despesa pública imputable a Catalunya, o als residents catalans. De la mateixa manera que els impostos recaptats en una zona no coincideixen amb els suportats pels ciutadans que hi resideixen a causa del fenomen de la translació tributària, tampoc no coincideixen necessàriament la despesa pública localitzada en un territori amb la consumida pels seus ciutadans. En algunes funcions, com protecció, o sanitat i assistència social, la no coincidència pot tenir una importància tan sols de segon ordre⁴¹. Tanmateix, hi ha funcions en les quals la distorsió és molt important i afecta fonamentalment les nostres estimacions, com defensa o serveis generals. En efecte, el grau de provisió del servei públic de defensa s'estén per tot el territori que és jurisdicció del govern central, independentment del lloc on es localitza concretament la despesa. En aquests casos —que podem limitar, en principi, a defensa i serveis generals—, l'estimació que hem fet inicialment subvalora el benefici que representa per als ciutadans la provisió dels esmentats béns públics. En considerar la despesa indivisible hom pot utilitzar, aleshores, diferents criteris d'imputació territorial. Els més corrents serien la proporció de població o de renda. Una altra possibilitat, poc explorada, consistiria a determinar un grau de cobertura en la provisió del bé públic a Catalunya similar a la del conjunt espanyol⁴². En primer lloc, caldria estimar allò

41. Encara que la incidència territorial d'aquest tipus de despesa pública també planteja una problemàtica que no pot simplificar-se. Només cal pensar, en el cas de sanitat, en el caràcter general que té la despesa en salut, i en la dificultat d'adscriure a espais territorials molt limitats els beneficis derivats dels centres sanitaris.

42. Vegeu MANUEL J. LAGARES CALVO, *Las necesidades públicas en España: niveles de cobertura*, «Hacienda Pública Española», núm. 36 (1975).

que podríem anomenar equacions estàndard de les diferents funcions de despesa, en les quals la despesa per càpita és formulada en funció de diferents variables independents (com la renda per càpita, el grau d'urbanització, l'estructura d'edats, etc.). Aquestes equacions estàndard s'estableixen utilitzant la mostra de països que hom considera com a nivell-objectiu. En segon lloc, l'aplicació de l'equació a Espanya i a Catalunya permet de veure quina seria la despesa per càpita «adequada», tenint en compte les diferents variables independents —que podríem considerar paràmetres estructurals— d'aquests territoris. La comparació entre aquest nivell «adequat», o ideal, i el nivell real per càpita en el cas espanyol permet de veure, normalment, un desfasament desfavorable. Anomenem grau de cobertura el quocient entre el nivell per càpita real i el nivell per càpita adequat. El tercer i últim pas consistiria a aplicar aquest quocient, o grau de cobertura, al nivell «adequat» per a Catalunya, la qual cosa permetria d'obtenir el nivell real estimat amb un grau de cobertura igual al d'Espanya. Aquest procediment relativament sofisticat ha estat emprat per tal d'obtenir la imputació territorial, en termes —ara sí— d'incidència, de la despesa pública més clarament indivisible: defensa i serveis generals. Bé que els resultats no han estat inclosos en els quadres, pot resultar útil de saber que, com és lògic, la participació de Catalunya en la despesa total d'aquestes funcions s'incrementaria, passant el percentatge, en el cas de defensa, del 3,80 % que apareix al quadre 8, al 20,04 %, i en el cas dels serveis generals, del 7,85 % al 20,19 %.

BALANÇ FISCAL DEL SPC A CATALUNYA

Un cop valorats separatament els ingressos i les despeses del SPC a Catalunya, resta per analitzar l'efecte conjunt d'ambdues magnituds, comprovant quin és el signe de la balança fiscal del SPC. Hem de començar per assenyalar que aquest saldo és negatiu per a Catalunya, com han estimat la majoria dels estudis previs realitzats sobre aquest tema. En concret, i per a l'any que hem estudiat, l'acció fiscal del SPC representà una sortida neta de recursos per valor de 86.908,6 milions de ptes., xifra que indica que el 32,65 % dels recursos totals que fou aportat per ciutadans catalans no retornà en forma de despesa (vegeu el quadre 10). Aquest saldo és el resultat del comportament diferenciat dels tres agents. Mentre el de l'Estat és clarament deficitari —el dèficit assoleix el 57,93 % dels ingressos totals—, el de la Seguretat Social ho és menys —el mateix percentatge suposaria només el 17,27 %— i, en canvi, el dels Organismes Autònoms presenta un signe de superàvit. Tanmateix, cal indicar que si mesuràvem aquest saldo pel procediment de comparar entre ells els percentatges de participació de Catalunya en ingressos i despeses, per a cada

un dels agents, els resultats serien lleugerament diferents. L'Estat continuaria ocupant el primer lloc —ja que el percentatge de participació en la despesa és tan sols el 48,96 % del de participació en els ingressos—. En segon lloc, tanmateix, apareixerien els Organismes Autònoms, el percentatge de participació de la despesa dels quals és el 71,14 % del dels ingressos. Per últim vindria la Seguretat Social, agent que presenta un saldo més equilibrat, amb un percentatge del 80,61 %. Indiquem, finalment, que les xifres de despesa que apareixen al quadre 10 mostren la localització d'aquesta magnitud, en lloc de la incidència, difícil d'avaluar pels problemes de càlcul que hem comentat en l'anterior apartat. Si haguéssim utilitzat per a les funcions de defensa i serveis generals els percentatges d'incidència a Catalunya del 20,04 % i el 20,19 %, respectivament, que hem elaborat sobre la base d'un nivell de cobertura igual a Catalunya i al conjunt d'Espanya, la despesa total del SPC passaria de 179.311,2 milions de ptes. a 200.612,9, i el percentatge de participació de Catalunya s'eleva del 13,84 % fins al 15,48 %, xifra tanmateix inferior encara a l'estimació del 21,17 % de participació en els ingressos.

QUADRE 10

BALANÇ FISCAL DEL SPC A CATALUNYA, 1975 (en milions de pessetes)

	<i>Ingressos fiscals del SPC a Catalunya</i>	<i>% s/Espanya</i>	<i>Despesa pública del SPC a Catalunya</i>	<i>% s/Espanya</i>
Estat	132.202,1	20,63	55.612,2	10,10
Organismes Autònoms	9.565,0	17,22	20.745,4	12,25
Seguretat Social	124.452,7	22,18	102.953,6	17,88
TOTAL SPC	266.219,8	21,17	179.311,2	13,84

Nota: per als ingressos mostrem xifres d'incidència; per a les despeses, xifres de localització estimada.

Font: vegeu els quadres 1 i 7.

CAPÍTOL IV

ELS FLUXOS FINANCERS

I. METODOLOGIA

La definició precisa de fluxos financers exigeix una reflexió global, encara que sigui breu, sobre el conjunt del procés econòmic i la relació existent entre els diversos tipus de fluxos que l'integren. Així, no hi ha gaire dubte sobre el caràcter i l'àmbit dels fluxos de mercaderies i serveis: una sortida de mercaderies o de serveis és una exportació —independentment de la contrapartida que comporti—, i una entrada de mercaderies o de serveis és una importació —també independentment de la contrapartida, que pot prendre la forma de pagament en efectiu, de crèdit o de transferència—. Un flux de recursos, en espècie o en forma de diner —en una definició àmplia d'aquest concepte— sense contrapartida, originat pel Sector Públic, és una transferència de caràcter fiscal.¹ Els fluxos produïts pel pagament dels factors productius —treball, propietats o capital— són clarament identificables —que no vol dir pas fàcils d'estimar— i integren la balança de rendes dels factors productius. Els fluxos financers, per contra, són més difícils de definir. Llur àmbit és més extens i, d'alguna manera, tan sols la descripció de les transaccions que els componen permet de procedir a llur identificació.

Tanmateix, en un intent de sintetització, podrien definir-se com aquells que modifiquen la posició creditora o deutora d'algun dels diferents agents que operen en el conjunt regional considerat, entenent per modificació d'aquesta posició, no solament la seva variació en termes absoluts sinó també la seva possible recomposició o reestructuració, bé que, en conjunt, continuï invariable. La causa de la modificació pot

1. És a dir, per tant, i resumint els dos exemples que hem assenyalat: una entrada de mercaderies procedents del Sector Públic, tindria dues anotacions en la balança de pagaments regional; d'una banda, serà una importació (o sortida de recursos) en la balança de mercaderies; d'una altra banda, serà despesa pública localitzada en la regió (o entrada de recursos) en la de transferències fiscals.

obeir a raons múltiples; però, en general, hom pot afirmar que és íntimament lligada a la necessitat o capacitat de finançament dels diferents sectors i, per tant, a la situació en què aquests sectors s'enfronten al procés de producció i distribució de mercaderies i, en concret, a llur capacitat per a estalviar per sobre o per sota de la formació bruta de capital que generen.

ENFOCAMENT ANALÍTIC ²

Al nostre entendre, el mètode dels fluxos de fons constitueix un bon instrument per tal d'abordar la problemàtica dels fluxos financers inter-regionals. D'una forma genèrica, hom pot afirmar que aquest mètode consisteix en un sistema de comptes integrat, que possibilita l'anàlisi dels fluxos financers que tenen lloc entre els diferents sectors de l'economia. En síntesi, podem afirmar que cada un dels sectors té un superàvit o un dèficit financer —com a conseqüència, respectivament, d'un estalvi superior o inferior a la formació bruta de capital— que es materialitza en el primer cas en l'adquisició d'actius financers (o la disminució de passius) i en el segon en l'emissió neta de passius financers (o la liquidació d'actius).

Els fluxos financers intersectorials tenen l'origen en el fet que els diferents sectors de l'economia, una vegada han realitzat les operacions corrents que els són pròpies i han rebut transferències d'altres sectors o n'han generades a altres, disposen d'un estalvi net amb el qual han de finançar llur formació bruta de capital. Si l'estalvi és superior a la inversió en capital fix, el sector es trobarà amb un superàvit financer (capacitat de finançament) que produirà, per definició, un augment dels seus actius financers superior al dels seus passius financers. Amb aquest excedent financer net el sector podrà, per exemple, augmentar la seva cartera d'accions i obligacions, concedir crèdits o incrementar els seus saldos bancaris, operacions totes elles consistentes en l'augment dels actius financers; o bé podrà amortitzar deutes pendents, és a dir disminuir els seus passius financers. Si la situació és la contrària, i el sector en qüestió genera un estalvi insuficient per a atendre el finançament de la seva formació bruta de capital, haurà de recórrer a l'endeutament per tal de cobrir les seves necessitats de finançament. Per tant, incrementarà els seus passius financers per sobre de l'augment que hagin pogut experimentar els seus actius. Les seves necessitats financeres les cobrirà el

2. Per a una major precisió dels aspectes analítics, vegeu ANTONI CASTELLS, FERRAN SICART, *Flujos financieros interregionales: una aproximación al caso español*, «Hacienda Pública Española», núm. 63 (1980); també dels mateixos autors, *Las cuentas financieras de las regiones: una valoración de los resultados*, VI Reunión de Estudios Regionales, València, 1980.

sector, per exemple, obtenint crèdits d'institucions financeres o bé emetent accions o obligacions, operacions consistents a augmentar els passius financers, o bé podrà liquidar part de la seva cartera de títols o disminuir els seus saldos de dipòsits bancaris, és a dir disminuir els seus actius financers. El quadre 1 pretén de mostrar el comportament d'un sector concret, com és en aquest cas el de les empreses no financeres. Com hem indicat, el sector en qüestió obté un superàvit o un dèficit financer com a resultat de les seves transaccions reals. En aquest cas, pel que fa a les operacions corrents, les empreses fan front a unes despeses en primeres matèries i en personal, i obtenen uns recursos per la venda de les mercaderies o els serveis produïts. En conjunt, poden estalviar per valor de 700. Tanmateix, aquesta quantitat és inferior als 1.150 necessaris per a finançar les despeses de capital. Per tant, han de rebre recursos per valor de 450 per tal de poder atendre llurs necessitats d'inversió. Aquí és on entren en joc els fluxos o les transaccions financeres. Al final del procés, com és lògic, el sector haurà augmentat els seus passius financers en aquesta magnitud. Això té lloc a través de

QUADRE 1

EXEMPLE DE FLUX DE FONS EN EL SECTOR D'EMPRESSES NO FINANCERES¹

<i>Transaccions</i>	<i>Col·locacions</i>	<i>Recursos</i>
1. Transaccions reals		
1.1. Operacions Corrents		
Ingressos i despeses corrents	4.800	6.000
Transferències corrents	500	
Estalvi		700
1.2. Operacions de capital		
Inversions en actiu fix	1.100	50
Transferències de capital		150
Variació d'existències	250	
Dèficit financer	450	
2. Transaccions financeres		
Diner	50	
Altres actius líquids	70	
Crèdits bancaris		500
Emissions de capital		150
Crèdit comercial	350	300
Inversió estrangera	30	
Increment de passius financers		450

3. Vegeu A. D. Bain, *Flow of Funds Analysis*, «The Economic Journal», desembre 1973.

diverses transaccions. En efecte, les empreses obtenen recursos, en primer lloc, de les institucions creditícies per valor de 500; en segon lloc, del mercat de capitals, on realitzen emissions d'accions i obligacions per valor de 150; i en tercer lloc, del crèdit comercial obtingut de llurs proveïdors, per valor de 300. En conjunt, doncs, llurs passius financers augmenten en 950. Com que aquests recursos són superiors als 450 que li fan falta per a finançar la seva formació bruta de capital, el sector disposarà d'un excedent de 500 que destinarà a incrementar els seus actius financers, en forma d'un augment de l'efectiu i els dipòsits bancaris en 50 i 70, respectivament, d'incrementar el crèdit comercial als clients en 350 i d'invertir a l'estranger per valor de 30. El quadre 1 és, doncs, un bon exemple del comportament d'un sector concret pel que fa als fluxos financers que s'hi originen o destinen. Cal especificar que les col·locacions són sortida de recursos financers, increment dels actius financers o disminució dels passius; per contra, els recursos impliquen entrada de recursos financers, disminució dels actius financers o augment dels passius.

És important de constatar que cada un dels sectors no actua sol sinó en estreta connexió amb els altres. És precisament el complex mecanisme d'entrades i sortides d'uns cap als altres allò que dona sentit al mètode del flux de fons; de tal manera que, en conjunt, les sortides netes d'uns sectors equilibren totalment les entrades netes dels altres. Així, tornant a l'exemple del quadre 1, l'augment dels saldos en dipòsits bancaris serà ensems una col·locació per al sector d'empreses no financeres i un recurs per al sector d'institucions financeres; l'augment dels crèdits bancaris produirà un moviment de signe exactament contrari, etc. L'equilibri global, així doncs, és assegurat per la circumstància que qualsevol transacció financera és simultàniament una col·locació per a un sector i un recurs per a un altre, i també pel fet que són els fluxos financers els que permeten l'ajust global del comportament econòmic dels diferents sectors, els quals a nivell global es mantenen en equilibri.

Nombrosos treballs han estudiat el mètode dels fluxos de fons, i les implicacions sectorials que se'n desprenen. Esmentem, entre les més rellevants, les aportacions de W. Baumol⁴, J. Cohen⁵, P. Hendershott⁶, A. Roe⁷, A. Bain⁸ i el Bank of England⁹. Entre les implicacions fonamen-

4. WILLIAM J. BAUMOL, *Professor Copeland's Study of Money Flows* «Review of Economics and Statistics», february 1954.

5. JACOB COHEN, *Integrating the Real and Financial via the Linkage of Financial Flows*, «The Journal of Finance», march 1968; *Copeland's Money flows after Twenty-Five years: A Survey*, «Journal of Economic Literature», march 1972.

6. PATRIC H. HENDERSHOTT, *A Flow-of-Funds Model: Estimates for the Nonbank Finance Sector*, «Journal of Money, Credit and Banking», november 1971.

7. ALAN R. ROE, *The Case for Flow of Funds and National Balance Sheet Accounts*, «The Economic Journal», june 1973.

8. A. D. BAIN, *op. cit.*

9. BANK OF ENGLAND, *United Kingdom Flow of Funds Accounts: 1963-1976* (London 1978).

tals assenyalades per tots aquests autors, cal posar l'accent en les dues més rellevants, ja comentades; a nivell sectorial, la diferència entre l'estalvi i la formació bruta del capital (capacitat de finançament si aquesta diferència és positiva, i necessitat de finançament si és negativa) s'ha d'igualar amb la diferència entre l'increment net d'actius financers i l'increment net de passius financers; a nivell global de tots els sectors, l'increment del conjunt dels actius financers s'ha d'igualar amb l'increment del conjunt dels passius financers¹⁰, ja que cada transacció financera modifica simultàniament els actius financers d'un sector i els passius financers d'un altre.

Com pot desprendre's d'aquesta consideració metodològica, el sistema dels fluxos de fons ha estat aplicat fonamentalment en el marc global d'un sistema econòmic d'àmbit nacional. Tanmateix, en la nostra opinió la seva aplicació a l'esfera regional ofereix també possibilitats d'un gran interès. La proposta metodològica que fem és precisament que el mètode dels fluxos de fons constitueix l'instrument analític precís per a valorar i analitzar els fluxos financers que tenen lloc en un context regional, tant a l'interior d'una regió, entre els seus diferents sectors, com entre el conjunt de la regió i l'exterior.

ESTUDIS EMPÍRICS DUTS A TERME

El grau de síntesi amb què cal efectuar el repàs dels estudis realitzats abordant aquesta problemàtica el fa necessàriament incomplet pel fet d'haver d'excloure'n molts que, en justícia, mereixerien també un comentari. En aquest apartat hem tractat de limitar-nos a exposar aquells que, estant centrats en la problemàtica espanyola, o bé perquè tracten el tema de Catalunya, o bé perquè fan aportacions metodològiques que cal tenir en compte, han semblat d'interès. L'anàlisi es dividirà en quatre grups de treballs. En primer lloc, seran comentats estudis que s'han centrat exclusivament en el cas de Catalunya; en segon lloc, estudis que aborden globalment els fluxos financers entre totes les regions espanyoles; en tercer lloc, alguns treballs que tracten d'analitzar els fluxos d'algunes (normalment, no totes) magnituds financeres originats en algunes o totes les regions espanyoles —incloent, en tot cas, Catalunya—; per últim, en quart lloc, comentarem alguns treballs que han analitzat els fluxos financers generats en altres regions espanyoles.

10. Per tant, si establim un sistema de n sectors, en cada un d'ells es verificaria $S_i - I_i = A_i - L_i$, i en el conjunt de l'economia $\sum_{i=1}^n A_i = \sum_{i=1}^n L_i$, on S = Estalvi, I = Formació de capital, A = Variació d'actius financers, L = Variació de passius financers; vegeu J. Cohen, *op. cit.* (1972).

El primer grup de treballs és compost, doncs, per aquells que centren llur anàlisi específicament en el cas de Catalunya. Cal referir-se, en primer lloc, als estudis de R. Trias i Fargas¹¹, als quals ja hem fet referència anteriorment.

L'anàlisi de les relacions financeres és present als seus treballs, bé que les limitacions estadístiques existents condicionen fortament l'obtenció de resultats prou fiats. Tanmateix, algunes aportacions metodològiques —com l'elaboració de balanços sectorials, i l'explicació del mètode dels saldos bancaris— són importants. L'autor analitza la col·locació de deute públic a Catalunya, quantificant-ne les estimacions, i enuncia —però no quantifica— els fluxos financers privats canalitzats a través del sistema financer, i els que tenen lloc via mercat de capitals. En el darrer dels seus treballs, R. Trias i Fargas no procedeix a estimacions pròpies, sinó que utilitza les proporcionades per J. Ros i Hombravella i A. Montserrat, que més endavant comentarem. J. Petit¹² aborda també la qüestió dels fluxos financers de Catalunya amb l'exterior, si bé reduint l'abast de l'anàlisi als originats pel Sector Públic i, en concret, a la subscripció de fons públics per agents catalans. Per contra, els treballs de J. Ros i A. Montserrat¹³ tenen un propòsit més ambiciós i ofereixen resultats més globals. Els autors elaboren una completa balança de pagaments de Catalunya, incloent en la de capitals (o finances) tant els que tenen lloc per l'acció del Sector Públic (fons públics i crèdit oficial) com altres que es canalitzen a través del mercat de capitals o del sistema financer. L'anàlisi del comportament de les institucions financeres té la doble perspectiva de bancs i caixes d'estalvi. Quant als primers, hom considera que en les grans entitats es produeix un drenatge de recursos (és a dir, destinen part dels dipòsits captats a Catalunya al crèdit en altres zones) i, per contra, en les caixes d'estalvi, el crèdit concedit no ultrapassa el marc territorial de Catalunya. D'altra banda, els autors duen a terme una valoració, sense reflex en la balança, sobre el fet que les emissions de capital d'empreses catalanes computades oficialment és inferior a les que els correspondria per llur pes en el conjunt de l'economia. En un altre treball, un d'aquests autors, J. Ros¹⁴, ha tractat aquests mateixos temes en una línia d'indubtable interès, bo i proposant un sistema de comptes regionals d'actius i passius financers. Dins aquest primer grup d'estudis centrats exclusivament en el cas de Catalunya, cal que ens referim, per últim, a les aportacions de J. J. To-

11. RAMON TRIAS FARGAS, *op. cit.* (1960, 1962, 1966 i 1972).

12. JORDI PETIT FONTSERE, *op. cit.* (1965).

13. JACINT ROS HOMBRAVELLA, ANTONI MONTSERRAT, *op. cit.* (1967 i 1968).

14. JACINT ROS HOMBRAVELLA, *Flujos financieros interregionales: evaluación de métodos estimativos de balanzas interiores de capitales y transferencias*, I Reunión General de Servicios de Estudios Económicos, Banco Urquijo, Madrid 1973.

ribio¹⁵ i A. Pedrós¹⁶. En tots dos casos, tanmateix, no es tracta de valoracions globals sinó tan sols, concretament, d'estimar els fluxos generats a través d'institucions financeres. J. J. Toribio estima el crèdit concedit a Catalunya segons la participació del VAB de Catalunya en els diferents sectors, i d'aquests en el crèdit. A. Pedrós utilitza dades inèdites sobre el crèdit bancari concedit a Catalunya, posant en relleu que si bé la quantitat concedida és inferior a la de dipòsits captats, el percentatge de cobertura és, tanmateix, superior al de la mitjana espanyola.

El segon grup de treballs, com ha estat indicat, el componen aquells que han estudiat globalment els fluxos financers de totes les regions espanyoles. Hem d'esmentar, en primer lloc, l'anàlisi de R. Alvarez Llano¹⁷, el qual estima els fluxos monetaris entre les diverses regions espanyoles l'any 1973. D'acord amb aquest autor, els fluxos originats pel sector bancari suposaren globalment una sortida de recursos de Catalunya. És a dir, els dipòsits captats superaren àmpliament el crèdit concedit, a causa de les sortides per subscripció de fons públics i descompte comercial. Metodològicament és adequat, al nostre entendre, el tractament donat al crèdit comercial, entenent-lo com un flux financer entre particulars i empreses de dues regions. Per contra, haurien d'ésser matisades les conclusions que hom treu de la relació dipòsits-crèdit. Per la via de les caixes, també es va produir, d'acord amb l'autor, una sortida de recursos financers de Catalunya, a causa sobretot de les subscripcions de fons públics. Per últim, el mercat de capitals —pel que fa als subscriptors altres que les entitats financeres— canalitzà una lleugera entrada.

Dins aquest enfocament, cal referir-se, també, a l'estudi de F. Fernández i J. M. Andreu¹⁸. Encara que menys elaborat que l'anterior, aquest treball fa una breu referència a les variacions de dipòsits d'institucions financeres a nivell provincial i la sortida de recursos per subscripció de fons públics que això pot suposar. Alguns altres estudis¹⁹ obtenen el flux de capitals amb la resta del món residualment, a partir d'un sistema de comptes integrat. Ens referirem, per últim, dins aquest apartat, a estimacions concretes²⁰ del crèdit concedit a Catalunya, a partir de mostres obtingudes per informació directa. Resulta interessant, sobretot, de constatar que el percentatge de participació de Catalunya

15. JUAN J. TORIBIO DÁVILA, *El finançament de l'empresa a Catalunya*, dins *L'Economia de Catalunya*, avui (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).

16. ALEXANDRE PEDRÓS ABELLÓ, *Bancs i Caixes d'Estalvi: llur paper a l'economia catalana*, dins *L'Economia de Catalunya*, avui (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).

17. ROBERTO ÁLVAREZ LLANO, *op. cit.*

18. FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *op. cit.* (1977).

19. SERVICIO NACIONAL DE CONSEJOS ECONÓMICO-SOCIALES SINDICALES, *Contabilidad provincial de España 1973* (Madrid 1976).

20. SERVICIO DE ESTUDIOS DEL BANCO DE BILBAO, *Una aproximación de los flujos financieros generados por la banca privada y las cajas confederadas*, «Situación», febrero 1980.

en el total de crèdit és superior al de dipòsits, fet que indica, aparentment, l'existència d'una entrada de capitals.

Un tercer grup de treballs limita l'anàlisi a la valoració d'alguns fluxos financers, sense tenir però una pretensió globalitzadora. Dins aquest grup tenen un especial relleu, com veurem, els estudis i materials que estimen, en concret, els fluxos financers canalitzats a través del sistema creditici. Ens referirem, en primer lloc, a l'article de F. Fernández i J. M. Andreu *Intermediarios financieros y desarrollo regional*²¹. Els autors tracten d'avaluar les transferències financeres interprovincials que es produeixen a través de les institucions creditícies, a partir de la *ratio* obtinguda en dividir la participació provincial en el crèdit total per la participació en els dipòsits totals. La distribució provincial del crèdit és estimada a partir de la seva distribució sectorial i de la participació de cada província en el VAB de cada sector. Els resultats indiquen l'existència d'una entrada de recursos financers a Catalunya per aquesta via. Tanmateix, el fet que els dipòsits totals no coincideixin amb el crèdit obliga a fer adaptacions amb el propòsit d'obtenir el crèdit «disponible». En un article posterior²², F. Fernández i J. M. Andreu profunditzen en aquests temes, en especial quant a la concreció i precisió del mètode.

Hem d'esmentar també el treball de R. Alvarez Llano i J. M. Andreu²³. En llur article, aquests autors reconeixen la conveniència d'utilitzar el mètode dels fluxos de fons com a instrument adequat per tal de procedir a l'estimació de transferències financeres interregionals. Tanmateix, les dificultats que constaten per a la seva elaboració els condueixen a limitar l'anàlisi a les institucions financeres. En concret, pel que fa al sistema bancari, utilitzen també la comparació entre percentatge de participació regional en el total de crèdit i dipòsits per tal de determinar si hi ha una entrada o una sortida neta de recursos financers. La xifra de distribució del crèdit s'obté a partir del treball de J. Muñoz, que comentarem, que cobreix algunes províncies, i del mètode indirecte segons distribució sectorial, per a les altres províncies. Per aquest procediment, els saldos de crèdit existents a Catalunya superen, en percentatge, els de dipòsits, del qual fet semblaria desprendre's l'existència d'una entrada de recursos financers. Tanmateix, els autors no deixen d'assenyalar encertadament que les entrades o sortides reflexen fluxos, mentre el saldo és un estoc. Caldria, per tant, veure la variació entre dos saldos

21. FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Intermediarios financieros y desarrollo regional*, «Revista Española de Economía», enero-abril 1976.

22. FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Algunas consideraciones sobre los flujos financieros geográficos*, «Revista de Estudios Regionales», julio-diciembre 1978.

23. ROBERTO ALVAREZ LLANO, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Flujos financieros regionales y banca: un análisis comparativo internacional*, «Boletín de Estudios Económicos» (Universidad de Deusto), abril 1978.

per tal d'obtenir resultats concloents. La qüestió del descompte comercial, tractada en el marc estricte del sistema creditici, és de difícil solució, com no deixen de posar de manifest els autors. Dins, encara, dels estudis que tracten exclusivament els fluxos financers originats pel sistema creditici, bé que des d'una altra perspectiva, hem de referir-nos, en primer lloc, a l'abans esmentat treball de J. Muñoz²⁴. Aquest autor aborda la problemàtica de la concentració espacial de l'activitat bancària. Després de constatar el poc pes de la banca amb seu a Catalunya, ofereix unes xifres inèdites sobre localització del crèdit a la província de Barcelona que indicarien un percentatge de participació superior al de dipòsits. En la mateixa línia se situa el treball de S. Roldán, J. Muñoz i A. Serrano²⁵, en el qual novament hom proporciona dades de participació en el total de crèdit concedit (aquesta vegada, per a una data més recent) que superen les de participació en els dipòsits. Dins aquest tercer grup de treballs cal referir-se, per últim, a l'estudi de M. Sánchez Ayuso i V. Fuentes Prósper²⁶, els quals també fan un estudi parcial quant als fluxos financers considerats, bé que difereixen dels precedents pel fet que llur objectiu és el mercat d'obligacions privades (incloent-hi bons de caixa) i no les institucions financeres (excepte, com és lògic, quan aquestes actuen com a emissores o subscriptores dels tals títols). Les xifres proporcionades pels autors són les de les estadístiques oficials, sense introduir-hi correccions en funció, sobretot, de la localització de l'activitat productiva dels agents emissors. Els resultats obtinguts, pel que fa al cas de Catalunya, apuntarien a un notable equilibri que, probablement, derivaria cap a una lleugera sortida de capitals si hom hagués fet les correccions esmentades.

El quart i darrer grup de treballs és format per estudis centrats en l'estimació i valoració dels fluxos financers generats específicament en altres regions espanyoles. Ens referirem en primer lloc, a *La Balanza de pagos del País Vasco*²⁷, que estudia els moviments de capitals d'aquesta regió amb la resta d'Espanya. De fet, l'obra estima els fluxos canalitzats a través de les institucions financeres. Per a les caixes d'estalvi, els autors analitzen separadament els moviments crediticis, que no originen entrades o sortides, i els de fons públics i d'obligacions privades, avaluant —en aquest darrer cas— tant les subscripcions dutes a terme per caixes d'estalvi, com les emissions d'empreses basques, o

24. JUAN MUÑOZ, *La banca y el desarrollo regional*, «Doblón», Extraordinario número 1 (julio 1975).

25. SANTIAGO ROLDÁN, JUAN MUÑOZ, ÀNGEL SERRANO, *La decadencia económica andaluza*, «El País», 6-III-1980.

26. MANUEL SÁNCHEZ AYUSO, VÍCTOR FUENTES PRÓSPER, *El mercado de obligaciones privadas en España, una aproximación regional*, «Revista de Economía Política», enero-abril 1977.

27. J. ROS HOMBRABELLA, *op. cit.* (1978).

localitzades a Euskadi, qualificades com a computables per a les caixes. Pel que fa a la banca privada, l'estimació es fonamenta, d'una banda, en la subscripció de fons públics (que implica una sortida) i la ràtio dipòsits/crèdit, i obté la distribució provincial del crèdit a partir d'altres treballs existents. Per últim, cal també esmentar el treball de J. Hernández i T. Mancha²⁸, referit a Andalusia. Els autors analitzen també els fluxos originats a través de les institucions financeres: bancs, caixes d'estalvis i crèdit oficial.

Resseneyem que l'estimació del crèdit provincial és feta a partir del mètode, ja indicat per a altres casos, de distribuir-lo sectorialment i calcular la participació de cada província en el VAB sectorial. Altres estudis, que no comentarem, analitzen la problemàtica dels fluxos financers més parcialment, estimant-ne alguns (normalment lligats al sector públic: fons públics i crèdit oficial) per a determinades regions.

CRITERIS METODOLÒGICS

El propòsit del nostre treball és d'elaborar un sistema de comptes financers per a Catalunya, integrat per magnituds la quantificació de les quals sigui possible atenent la disponibilitat de fonts estadístiques existents. Per tant, cal determinar quins són els sectors en què hom divideix l'economia regional. Cada compte sectorial consta, al seu torn, de transaccions actives (coHocacions) i transaccions passives (recursos), cada una de les quals té la seva contrapartida exacta en un altre compte de la regió. A partir d'aquest esquema, hom pot fer front a una anàlisi precisa en tres direccions: en primer lloc, com ha estat apuntat anteriorment, cada sector constitueix una unitat perfectament tancada, en la qual la diferència entre estalvi i formació bruta de capital iguala la diferència entre increment d'actius financers i increment de passius financers; en segon lloc, en el conjunt dels sectors s'equilibren increments d'actius i passius financers, de manera que les necessitats de finançament d'uns sectors han de quedar cobertes per la capacitat de finançament d'uns altres; en tercer lloc, la consolidació dels comptes pròpiament interiors de la regió, d'una banda, i dels subcomptes de la resta del món, d'una altra, permet d'obtenir el saldo de la balança de capital de la regió amb l'exterior, i els canals a través dels quals té lloc el flux de recursos financers. La definició dels sectors integrants del sistema de comptes i de les transaccions financeres que intervenen exigeix adoptar una sèrie de precisions metodològiques que són exposades a continuació:

28. JUAN HERNÁNDEZ ARMENTEROS, TOMÁS MANCHA NAVARRO, *Un intento de análisis de los flujos financieros a nivel regional*, V Reunión de Estudios Regionales, Zaragoza, 1979.

Definició del marc sectorial.—La regió es descompon en sis capítols sectorials: Bancs (I), Caixes d'estalvis (II), Particulars i empreses (III), Altres institucions financeres (IV), Sector Públic (V) i Resta del món (VI). El sector Bancs és integrat pel sistema bancari «regional», que serà definit amb més detall en un punt posterior. El sector Caixes d'estalvi el formen les domiciliades en la regió. El sector Particulars i empreses presenta agrupats ambdós agents en un sol sector, fet que constitueix, indubtablement, una limitació en no poder mostrar separatament dos comportaments clarament diferenciats (mentre que els particulars són, habitualment, oferents nets de finançament, les empreses són normalment demandants netes de recursos financers). Tanmateix, dificultats estadístiques insuperables han obligat a adoptar aquest criteri. Aquest sector, pel que fa a les empreses, presenta un problema greu de definició de la titularitat regional, que abordem en un punt posterior. El sector Altres institucions financeres agrupa Cooperatives de crèdit, Caixes rurals i Companyies d'assegurances. El Sector Públic, cinquè compte de la regió, és constituït per l'administració pública regional i local: ajuntaments i diputacions, en els anys estudiats. Per últim, el sector VI, Resta del món, té en una anàlisi d'àmbit regional una especial importància. El componen cinc subsectors: el subsector Sistema financer (VI a) integrat per bancs, caixes d'estalvis i altres institucions financeres de la resta d'Espanya; el subsector Banc d'Espanya (VI b); el subsector Públic (VI c), integrat pels sectors públics locals de la resta d'Espanya, i pel Sector Públic centralitzat (Estat, Seguretat Social, Organismes Autònoms, Entitats Oficials de Crèdit); el subsector Particulars i empreses (VI d) de la resta d'Espanya; i el subsector Estranger (VI e) que és format per la resta del món exterior a Espanya. Amb l'excepció indicada d'haver de presentar aplegats particulars i empreses, els sis sectors que utilitzem són els emprats habitualment en els treballs d'aquest tipus²⁹. Com hem assenyalat, en un estudi d'abast regional té una especial importància el sector Resta del món, pel fet que aquest concepte no inclou únicament l'estranger sinó també, en el cas de Catalunya, la resta d'Espanya i també perquè, en tractar-se d'un sistema de comptes integrat —el saldo global del qual s'equilibra—, el saldo agregat dels cinc sectors interiors d'una regió ha d'ésser exactament del mateix volum però de signe contrari que el del sector VI (Resta del món) i és, per definició, el saldo de la balança de capitals de la regió amb l'exterior.

Classificació de les transaccions financeres.—Els sectors que hem definit constitueixen el marc de l'activitat financera. Tanmateix, el con-

29. El Bank of England (1978), per exemple, utilitza els sis sectors següents: Bancs, Altres institucions financeres, Particulars, Companyies industrials i comercials, Sector Públic i Resta del món.

tingut és donat per les transaccions que tenen lloc entre ells. Cada transacció és, com hem indicat repetidament, alhora una col·locació (o sortida de recursos) per a un sector i un recurs (o entrada) per a un altre. En conseqüència, és útil de definir i classificar les transaccions financeres en cinc grans grups. En primer lloc les transaccions entre el públic i les entitats financeres. Es tracta substancialment de les variacions en els dipòsits que el públic manté en les institucions financeres (variacions que si tenen signe positiu suposen una col·locació per al públic i un recurs per a les institucions financeres), i de les variacions en el crèdit concedit per aquestes al públic. Es tracta, habitualment, de transaccions interiors de la regió (és a dir, entre dos sectors interiors). En segon lloc, cal referir-se a les transaccions interbancàries, que podem definir com les variacions en el finançament concedit per un sector financer (I, II, IV, o VI a) i rebuda per un altre sector financer. Pot tractar-se de transaccions interiors o amb l'exterior (si hi intervé el sector VI a). En tercer lloc, cal esmentar les transaccions que tenen lloc a través del mercat de capitals privat. Es tracta d'emissions i subscripcions de títols privats (accions, obligacions i bons de caixa) que constitueixen recursos, o entrades de capital, per als sectors emissors (I, III, VI a o VI d) i col·locacions, o sortides, per als sectors subscriptors. En quart lloc, cal incloure les transaccions amb el Sector Públic, comptant-hi el Banc d'Espanya. Es componen, al seu torn, de quatre subtipus de transaccions: les de fons públics, emesos pel Sector Públic (tant V com VI c), per al qual constitueixen un recurs, i subscriïdes per altres sectors; el crèdit concedit pel Sector Públic centralitzat, bé directament bé a través d'institucions de crèdit oficial, o d'aportacions directes de l'INI; els augments de diner en efectiu, que constitueixen un recurs per al Banc d'Espanya i una col·locació del Sector Particulars i empreses; i les transaccions que tenen lloc entre el Banc d'Espanya i les institucions financeres, les quals poden ésser sortides del primer i entrades del segon (augment del crèdit concedit) o bé poden ésser de signe contrari. En cinquè i últim lloc, cal referir-se a les transaccions financeres amb l'estranger (subsector VI e), que poden tenir el caràcter de finançament directe d'aquest sector als sectors I (Bancs) o III (Particulars i empreses), per als quals representa un recurs, o bé el caràcter d'inversió directa de l'exterior o a l'exterior, materialitzada en l'emissió i subscripció dels respectius actius financers.

Definició de la titularitat regional. — En adscriure els diferents agents a un espai territorial concret, poden utilitzar-se dos criteris: el del domicili (criteri de residència) o el de la localització de l'activitat econòmica (criteri de territorialitat), que no sempre són coincidents.

Sempre que hem pogut, en la nostra anàlisi, hem utilitzat un criteri de territorialitat. En el cas dels bancs, hem considerat localitzades llurs

transaccions en proporció a la variació dels dipòsits captats a Catalunya sobre el total, excepte pel que fa al crèdit, estimat directament. El coeficient de localització de les transaccions efectuades per les companyies d'assegurances han estat les primes d'assegurances de vida. També en les empreses no financeres pot produir-se una clara dissociació entre domicili i localització de l'activitat. Per a les empreses industrials, que poden tenir establiments fora de la regió on és ubicada la seu social, hem utilitzat un cert criteri de territorialitat. En algunes grans empreses de serveis (com Iberia, RENFE i Telefònica), que tenen localitzada llur activitat a tot Espanya, hem seguit un criteri de participació en la renda per tal de territorialitzar-la.

Grau d'especificació de xifres brutes o netes. — El càlcul dels fluxos financers s'hauria de basar en el càlcul desglossat de les xifres brutes de cada transacció. És a dir, caldria disposar, per exemple, de l'augment brut dels crèdits concedits (o de la xifra bruta d'emissió d'obligacions, bons de caixa o fons públics) per al sector Bancs d'una banda (transacció que es reflectiria com una col·locació d'aquest sector i un recurs d'un altre), i de la xifra d'amortització de crèdits (o d'amortitzacions d'obligacions, bons de caixa o fons públics) de cada un dels sectors, d'una altra banda (transacció que es reflectiria com un recurs del sector Bancs i una col·locació dels altres sectors). Aquest desglossament entre emissions brutes i amortitzacions és necessari, ja que els sectors beneficiaris amb nous crèdits no tenen perquè coincidir, respectant les mateixes proporcions, amb els sectors amortitzadors. Tanmateix, les fonts estadístiques existents no permeten de poder utilitzar sempre les xifres brutes. Per a fons públics i bons de caixa, cal emprar xifres netes, i, per tant, implícitament, fem la hipòtesi que es guarden les proporcions segons hem explicat. Per a les obligacions no bancàries hom utilitza xifres brutes, però no amortitzacions, fet amb el qual suposem implícitament que la regió amortitza aquests actius (i, per tant, experimenta una sortida de recursos) en el mateix volum que són amortitzats els subscriptors localitzats en ella (i, per tant, experimenta una entrada de recursos de la mateixa magnitud). El cas del crèdit —del qual s'utilitzen xifres netes— planteja menys problemes, ja que en tractar-se d'una transacció interna de la regió que només pot tenir lloc entre dos sectors (el sector Bancs i el sector Particulars i empreses) no afecta ni el saldo global de la regió ni el particular dels sectors.

Operacions en el mercat de capitals. — L'anàlisi regional dels fluxos de fons exigiria de conèixer la procedència (sectors interiors o de la resta del món) de les subscripcions de títols (accions, obligacions no bancàries i bons de caixa) realitzades per agents catalans i la destinació (sectors interiors o de la resta del món) de les emissions realitzades

per sectors interiors. Així, serien una entrada de recursos les emissions de sectors interiors subscrites per sectors de la resta del món, i una sortida les subscripcions per part de sectors interiors d'emissions realitzades per sectors exteriors. Tanmateix hom no disposa d'un coneixement prou detallat de la composició de les subscripcions dels diferents sectors interiors que permeti de distingir entre les que corresponen a emissions interiors i les que són d'emissions de la resta del món, ni tampoc hom coneix amb prou desglossament la destinació geogràfica de les emissions interiors; de tal manera que, en la pràctica, cal considerar sortides totes les subscripcions de determinat actiu (per exemple, obligacions no bancàries) dutes a terme per part de titulars catalans, i entrades totes les emissions del mateix actiu d'empreses catalanes. El saldo així obtingut es correspon perfectament amb el flux de fons originat entre la regió i la resta del món en les transaccions de l'esmentat actiu, malgrat que les emissions siguin subscrites en part a l'interior, i que les subscripcions també corresponguin, en part, a emissions interiors³⁰.

Paper de les societats financeres.— Fins aquí s'ha omès qualsevol comentari sobre el paper de Societats financeres i Fons d'inversió, entitats que són considerades «transparentes». És a dir, els subscriptors dels títols emesos per elles, subscriuen en realitat els títols subscrits per les esmentades societats. Per tant, introduïm el supòsit que aquestes societats acuden al mercat a adquirir títols (transacció no considerada en la nostra anàlisi) pel mateix volum en què col·loquen els llurs.

Determinació del crèdit comercial.— En la nostra anàlisi hem fet una estimació del flux de crèdit que té lloc entre els sectors Particulars

30. Si seguim utilitzant com a exemple el cas de les obligacions no bancàries:
- Emissió d'obligacions no bancàries pel sector Particulars i Empreses (III): $E = E' + E''$.
 - Subscripció d'obligacions no bancàries pel sector Bancs (I): $S_b = S_b' + S_b''$.
 - Subscripció d'obligacions no bancàries pel sector Caixes d'Estalvis (II): $S_c = S_c' + S_c''$.
 - Subscripció d'obligacions no bancàries pel Sector Particulars i Empreses (III): $S_p = S_p' + S_p''$.

On E' correspon a les obligacions no bancàries subscrites per sectors interiors; E'' , subscrites per subsectors del sector Resta del món; S' b, c, p correspon a les emeses per empreses interiors i S'' b, c, p per empreses de la resta del món.

El saldo financer, tal com l'estimem, serà $E - (S_b + S_c + S_p) = E' + E'' - (S_b' + S_b'' + S_c' + S_c'' + S_p' + S_p'') = E' - (S_b' + S_c' + S_p') + E'' - (S_b'' + S_c'' + S_p'') = E'' - (S_b'' + S_c'' + S_p'')$, ja que $E' = S_b' + S_c' + S_p'$; per tant, la diferència entre obligacions emeses en la regió i obligacions que hi són subscrites, mètode que utilitzem per a calcular el saldo, es correspon exactament amb la diferència entre obligacions emeses en la regió subscrites fora (saldo equivalent a l'entrada de capitals a la regió) i obligacions emeses fora subscrites en la regió (saldo equivalent a la sortida de capitals).

i empreses de la regió i de la Resta del món. D'aquesta manera, pensem que es pot donar una solució satisfactòria al problema —mal resolt en molts casos— de definició del tipus de flux que origina el descompte comercial. Efectivament, aquesta operació pressuposa l'existència prèvia d'un crèdit comercial entre empreses. Si té caràcter interregional, hi haurà una transacció financera entre el sector Particulars i empreses de Catalunya (per exemple, si és aquest el que concedeix el crèdit, hi haurà una coHocació) i el sector Particulars i empreses de la Resta del món (per al qual el crèdit comercial significarà disposar d'uns recursos). Si posteriorment el sector Particulars i empreses descomptava l'efecte amb què havia pogut instrumentar el crèdit comercial en el sector Bancs de la regió, es generaria un flux financer entre dos sectors interiors que representaria un recurs per al primer i una coHocació per al segon. En definitiva, així doncs, el sector Particulars i empreses (III) quedaria amb un saldo equilibrat, mentre que el sector Bancs (II) el tindria creditor i el sector Particular i empreses de la Resta del món (VI d), deutor.

II. EXPOSICIÓ I COMENTARI DELS RESULTATS

El quadre 2 presenta els comptes financers de Catalunya per als anys 1974, 1975 i 1976. Es tracta, com hem assenyalat, de sis comptes, el darrer dels quals, corresponent al sector Resta del món, es compon de cinc subcomptes. En les notes de l'esmentat quadre es detalla l'explicació del procediment específic seguit per a l'estimació de cada magnitud. En aquestes línies introductòries tractem, nogensmenys, d'exposar amb un cert deteniment els principals criteris estimatius que hi han estat utilitzats.

QUADRE 2

COMPTES FINANCERS DE CATALUNYA (en milions de pessetes)

I. SECTOR BANCs	1974	1975	1976
<i>CoHocacions</i>			
Crèdit a particulars i empreses ¹	134.381,6	132.366,4	175.466,6
Fons públics ²	5.242,4	10.557,5	14.844,8
Obligacions no bancàries ³	717,0	1.047,8	1.370,0
Bons de caixa ²	565,3	110,8	1.119,6
Accions ²	7.080,6	9.903,5	9.921,9
Errorrs i omissions	6.466,4	4.335,1	21.971,0

<i>Recursos</i>	1974	1975	1976
Emissió de bons de caixa ¹	10.156,9	11.013,7	9.392,0
Emissió d'accions ²	7.711,9	10.855,0	9.609,1
Dipòsits ⁴	82.207,0	92.142,0	115.232,0
Finançament Banc d'Espanya ²	2.963,6	2.139,2	35.082,3
Finançament exterior ⁵	14.844,8	13.260,9	22.179,9
Finançament interbancari ⁶	33.592,5	28.327,6	32.731,8
Estalvi ²	5.985,7	5.849,4	7.433,4
— Formació bruta de capital ²	-3.009,1	-5.266,7	-6.966,6

II. SECTOR CAIXES D'ESTALVIS

CoHocacions

Crèdit a particulars i empreses ¹	38.719,0	44.953,0	52.667,0
Fons públics ²	-4.326,0	1.081,5	18.942,2
Obligacions no bancàries ²	14.118,1	22.381,4	25.335,4
Bons de caixa ²	3.163,6	2.900,3	1.175,2
Accions ²	253,3	-651,2	-1.017,8
Disponible Banc d'Espanya ¹	1.153,0	3.019,0	1.355,0
Finançament interbancari ¹	4.171,0	4.807,0	-2.281,0
Errors i omissions	2.033,4	3.075,6	332,7

Recursos

Dipòsits ¹	58.724,0	80.772,0	89.883,0
Estalvi ¹	2.656,0	3.817,0	4.513,0
— Formació bruta de capital ¹	-2.094,6	-3.022,4	2.112,7

III. SECTOR PARTICULARS I EMPRESSES

CoHocacions

Fons públics ¹	-992,6	-1.428,1	-1.288,2
Obligacions no bancàries ¹	2.376,7	2.361,9	3.739,4
Bons de caixa ¹	7.982,0	8.402,1	6.795,6
Accions ¹	13.285,0	16.245,6	14.418,3
Dipòsits bancaris ²	82.207,0	92.142,0	115.232,0
Dipòsits Caixes ³	58.724,0	80.772,0	89.883,0
Dipòsits Cooperatives ⁴	2.822,3	1.331,3	4.217,4
Efectiu ⁵	12.124,7	15.585,8	18.297,2
Pòlisses assegurança vida ⁶	675,4	520,5	700,9
Crèdit comercial ⁷	13.873,0	-6.742,1	-3.592,6
Errors i omissions ⁷	-4.355,9	-15.592,9	1.704,1

Recursos

Crèdit bancari ¹	134.381,6	132.366,4	175.466,6
Crèdit Caixes ¹	38.719,0	44.953,0	52.667,0
Crèdit Cooperatives ¹⁰	2.055,5	415,4	2.928,8
Crèdit oficial ¹¹	4.983,1	6.959,0	9.548,1
Emissió obligacions no bancàries ¹²	21.880,0	20.846,0	26.587,0
Emissió accions no bancàries ¹³	14.812,6	14.533,6	12.005,1
Aportacions directes INI ¹⁴	1.901,4	1.903,9	3.980,8
Préstecs directes Sector Públic ¹⁵	962,9	697,0	841,6
Finançament exterior ¹²	19.221,7	22.431,3	26.830,6
Estalvi ¹⁶	224.714,0	245.594,0	260.374,6
— Formació bruta de capital ¹⁷	-274.910,2	-297.101,5	-321.123,3

IV. SECTOR ALTRES INSTITUCIONS FINANCERES	1974	1975	1976
<i>Col·locacions</i>			
Fons públics ¹	280,5	800,3	—288,9
Obligacions no bancàries ¹	319,0	207,5	395,2
Bons de caixa ¹	124,5	352,8	124,5
Accions ¹	656,7	835,7	343,8
Disponible Banc d'Espanya ¹	51,0	47,3	94,8
Finançament interbancari ¹	989,1	1.316,5	1.161,1
Crèdit Cooperatives ¹	2.055,5	415,4	2.928,8
<i>Recursos</i>			
Emissió accions ¹	228,3	560,3	124,5
Dipòsits Cooperatives ¹	2.822,3	1.331,3	4.217,4
Pòlisses assegurança vida ¹	675,4	520,5	700,9
Estalvi ¹	2.084,9	2.428,0	1.233,4
— Formació bruta de capital	—1.334,6	—864,6	—1.516,9
V. SECTOR PÚBLIC			
<i>Col·locacions</i>			
Obligacions no bancàries ¹	57,7	56,4	...
<i>Recursos</i>			
Emissió fons públics ¹	—30,0	—31,7	...
Préstecs directes Sector Públic ¹	1.064,3	1.001,9	876,1
Crèdit Banc Crèdit Local ³	1.075,0	1.808,3	7.183,6
Estalvi			
— Formació bruta de capital {	—2.051,6	—2.722,1	—8.059,7
VI. a) SECTOR RESTA DEL MÓN (sistema financer)			
<i>Col·locacions</i>			
Fons públics resta bancs ¹	23.125,6	43.197,5	57.322,2
Fons públics resta Caixes ¹	—4.121,0	7.408,5	46.959,8
Fons públics resta altres entitats financeres ¹	1.119,5	3.299,7	—811,1
Obligacions no bancàries resta bancs ¹	3.162,9	4.287,2	5.290,0
Obligacions no bancàries resta Caixes ¹	45.144,9	56.739,6	74.736,5
Obligacions no bancàries resta altres entitats financeres	2.581,0	792,5	3.504,8
Bons de caixa resta bancs ¹	2.493,7	453,2	4.323,4
Bons de caixa resta Caixes ¹	9.360,4	8.066,7	3.409,8
Bons de caixa resta altres entitats financeres ¹	475,5	1.347,2	475,5
Accions resta bancs ¹	31.234,4	40.521,5	38.313,1
Accions resta Caixes ¹	7.714,7	8.181,2	2.661,8
Accions resta altres entitats financeres ¹	3.043,3	2.364,3	1.556,2

<i>Recursos</i>	1974	1975	1976
Emissió bons de caixa resta bancs ²	45.639,1	43.915,3	34.961,0
Emissió accions bancàries resta bancs ¹	34.019,1	44.415,0	37.090,9
Emissió accions resta companyies d'assegurances ¹	871,1	2.139,7	475,5
Finançament interbancari bancs ³	—33.592,5	—28.327,6	—32.731,8
Finançament interbancari Caixes ⁴	4.171,0	4.807,0	—2.281,0
Finançament interbancari altres entitats financeres ⁴	989,1	1.316,5	1.161,1

VI. b) SECTOR RESTA DEL MÓN
(Banc d'Espanya)

<i>CoHocacions</i>			
Fons Públics ¹	15.811,0	7.666,0	8.372,0
Finançament bancs ²	2.963,6	2.139,2	35.082,3
Finançament Caixes ²	—1.153,0	—3.019,0	—1.355,0
Finançament altres entitats financeres ²	—51,0	—47,3	—94,8
<i>Recursos</i>			
Efectiu ³	12.124,7	15.585,8	18.297,2

VI. c) SECTOR RESTA DEL MÓN
(Sector Públic)

<i>CoHocacions</i>			
Fons públics Seguretat Social ¹	—1.300,0	—9.200,0	—10.000,0
Fons públics EOC ¹	162,0	803,0	—29,0
Accions Sector Públic ²	6.868,5	5.411,8	5.788,4
Accions INI ¹	—5.600,0	4.300,0	2.900,0
Aportacions directes INI ³	1.901,4	1.903,9	3.980,8
Préstecs directes al sector privat ⁴	962,9	697,0	841,6
Préstecs directes a corporacions locals ⁵	1.064,3	1.001,9	876,1
Crèdit oficial ⁶	6.058,1	8.767,3	16.731,7
<i>Recursos</i>			
Emissions administració central ¹	19.254,0	45.548,0	110.684,0
Emissions INI ¹	11.964,0	13.129,0	18.235,0
Emissions resta Sector Públic local	—120,2	—119,2	...

VI. d) SECTOR RESTA DEL MÓN
(particulars i empreses)

<i>CoHocacions</i>			
Fons públics ¹	—3.933,6	—5.659,8	—5.104,8
Obligacions no bancàries ¹	7.083,7	5.867,7	8.720,7
Bons de caixa ¹	31.631,0	33.295,9	26.929,4
Accions ¹	52.645,5	64.377,6	57.136,3
<i>Recursos</i>			
Emissió obligacions no bancàries ²	53.681,0	72.896,0	96.505,0
Emissió accions ¹	70.724,0	86.400,4	77.103,9
Crèdit comercial ⁴	13.873,0	—6.742,1	—3.592,6

VI. e) SECTOR RESTA DEL MÓN (estranger)	1974	1975	1976
<i>CoHocacions</i>			
Inversions estrangeres a Espanya ¹	17.212,0	13.595,0	8.905,0
Finançament estranger directe ²	19.221,7	22.431,3	26.830,8
Finançament estranger sistema bancari ³	14.844,8	13.260,9	22.179,9
<i>Recursos</i>			
Inversió espanyola a l'estranger ¹	6.026,0	6.181,0	4.518,0

Notes del quadre 2

I. SECTOR BANCs

- En proporció a la participació del VAB de Catalunya en cada sector i del pes de cada un d'aquests sectors en la composició total del crèdit (participació de Catalunya en el flux de crèdit bancari, 1975 = 23,20 %). Fonts: Banco de España, Banco de Bilbao i elaboració pròpia.
- Segons la participació de Catalunya en la variació dels dipòsits bancaris totals (vegeu I.4). Fonts: Banco de España i elaboració pròpia.
- Segons la participació en la variació de dipòsits (vegeu I.4) i dels recursos propis dels bancs industrials amb seu a Catalunya en els recursos propis totals dels bancs industrials (en 1975: 20,47 %). Fonts: Banco de España, Consejo Superior Bancario i elaboració pròpia.
- Participació de Catalunya en el flux de dipòsits bancaris, 1975: 19,64 %. Font: Banco de España.
- Segons la participació en el crèdit (vegeu I.1).
- Per diferència entre les altres partides actives i passives.

II. SECTOR CAIXES D'ESTALVIS

- Font: CECA.
- Font: CECA, Banco de España, COCIN i elaboració pròpia.

III. SECTOR PARTICULARS I EMPRESES

- La subscripció global de particulars i empreses s'obté per diferència entre les emissions totals i la suma de les subscripcions de tots els altres sectors. La participació de Catalunya es determina a partir d'aquí, segons la participació en la renda (en 1975: 20,15 %).
- Vegeu I.4.
- Vegeu II.1.
- Vegeu IV.1.
- Segons la participació regional en la renda (en 1975: 20,15 %). Fonts: Banco de España, Banco de Bilbao i elaboració pròpia.
- Vegeu IV.1.
- Vegeu l'apartat *Criteris metodològics*.
- Vegeu I.1.
- Vegeu II.1.
- Vegeu IV.1.
- Participació de Catalunya en el crèdit oficial concedit —excloent el crèdit local—, 1975: 10,80 %.
- Seguint el criteri de localització territorial segons la ubicació de les factories i la seu central; participació de Catalunya en el total, 1975: 22,24 %. Font: Direcció General de Política Financiera i elaboració pròpia.
- Participació de Catalunya en l'emissió total, 1975: 14,40 %. Vegeu el comentari de III.12. Fonts: Banco de España, INE i elaboració pròpia.
- Participació de Catalunya, 1975: 9,07 %. Vegeu el comentari de III.12. Fonts: Ministerio de Hacienda, INI i elaboració pròpia.

15. Seguint el criteri de participació en la renda (en 1975: 20,15 %). Fonts: Ministerio de Hacienda, Banco de Bilbao i elaboració pròpia.
16. L'estalvi de les famílies ha estat estimat basant-nos en una regressió entre aquesta magnitud i la renda. L'estalvi de les societats correspon a beneficis no distribuïts més amortització; participació de Catalunya en l'estalvi total, 1975: 21,41 %. Fonts: Banco de Bilbao, INE i elaboració pròpia.
17. Els components de la formació bruta de capital (estatge i altres construccions, material de transport, maquinària i variació d'existències) han estat estimats basant-nos en diversos indicadors de llur distribució regional; participació de Catalunya en la formació bruta de capital total, 1975: 22,50%. Fonts: INE, Dirección General de Tráfico, COCIN i elaboració pròpia.

IV. SECTOR ALTRES INSTITUCIONS FINANCERES

1. La participació es determina, en el cas de les companyies d'assegurances, segons la participació sobre el total (en 1975: 20,75 %) de les pòlisses recaptades a Catalunya, les quals s'obtenen, al seu torn, establint una regressió entre aquesta magnitud i la renda. Fonts: Banco de España, Dirección General de Seguros, Dirección General de Política Financiera, COCIN, Anuario de las Cooperativas de Crédito i elaboració pròpia.

V. SECTOR PÚBLIC

1. Font: Ministerio de Hacienda.
2. Vegeu III.15.
3. Participació de Catalunya en el crèdit concedit pel Banco de Crédito Local, 1975: 13,53 %. Font: ICO.

VI. a) SECTOR RESTA DEL MÓN (sistema financer)

1. Vegeu I.2, II.2 i IV.1.
2. Vegeu I.3.
3. Vegeu I.6.
4. Vegeu II.1 i IV.1.

VI. b) SECTOR RESTA DEL MÓN (Banc d'Espanya)

1. Font: Banco de España.
2. Vegeu I.2, II.1 i IV.1.
3. Vegeu III.5.

VI. c) SECTOR RESTA DEL MÓN (Sector Públic)

1. Font: Banco de España.
2. Font: Ministerio de Hacienda.
3. Vegeu III.14.
4. Vegeu III.15.
5. Vegeu V.2.
6. Vegeu III.11 i V.3.
7. Vegeu V.1.

VI. d) SECTOR RESTA DEL MÓN (particulars i empreses)

1. Vegeu III.1.
2. Vegeu III.12.
3. Vegeu III.13.
4. Vegeu III.7.

VI. e) SECTOR RESTA DEL MÓN (estranger)

1. Fonts: Banco de España i elaboració pròpia.
2. Vegeu III.12.
3. Vegeu I.5.

Notes aclaridores

1. Les quantitats anotades en els diferents epígrafs de què consta cada compte es refereixen a fluxos, o variacions anuals. Per tant, en sentit estricte, haurien d'haver anat precedides d'un signe d'increment que hem estalviat per tal de no fer difícil la lectura.

2. Els cinc comptes financers interiors (de l'I al V) queden tancats amb la seva contrapartida real (estalvi-formació bruta de capital). No passa el mateix amb els subcomptes del compte Resta del món (VI), els quals queden oberts, sense verificar-se que el saldo de col·locacions menys recursos sigui igual a estalvi menys formació bruta de capital. La causa és que hi ha moltes altres transaccions financeres entre els mateixos subsectors del sector VI no comptabilitzades.
3. Com ha estat assenyalat en les línies precedents al quadre II, no totes les transaccions del sector VI tenen una contrapartida directa en comptes interiors. En alguns casos —bàsicament, les emissions i subscripcions d'actius financers— es tracta de transaccions que s'han hagut d'utilitzar per tal de procedir, a través de mètodes indirectes, a l'estimació de les xifres corresponents a Catalunya.

ESTIMACIÓ DELS COMPTES FINANCERS DE CATALUNYA

Les xifres corresponents als comptes del sector Bancs procedeixen, bàsicament, d'assignar a la regió una participació en els fluxos obtinguts a nivell espanyol per diferència de balanços, proporcional a la seva participació en el total de dipòsits, xifra que és coneguda directament. Aquest és el criteri que hem utilitzat per tal d'obtenir les xifres de les diferents magnituds, exceptuant crèdits, emissió de bons de caixa, finançament exterior i finançament interbancari. El crèdit s'obté establint la participació de Catalunya en el VAB dels diferents sectors, i d'aquests en el crèdit total concedit, sistema utilitzat per alguns altres treballs com hem indicat en apartats anteriors. El finançament interbancari és el saldo de les altres partides actives i passives. El finançament exterior és estimat d'acord amb la participació en el crèdit, i l'emissió de bons de caixa, segons la participació sobre el total dels dipòsits captats a Catalunya i dels recursos propis dels bancs que hi tenen la seu.

Les dades del sector Caixes d'estalvis no ofereixen problema de localització, ja que aquestes institucions operen dins un àmbit regional. L'anàlisi específica procedent de fonts directes, per entitats, ha permès d'establir dades detallades de la cartera de títols. L'estimació de les xifres corresponents a les Caixes rurals i les Cooperatives de crèdit, incloses en el sector Altres institucions financeres, tampoc no ofereix greus problemes per llur clara adscripció territorial. Per contra, presenten més dificultats les estimacions referides a les companyies d'assegurances, les partides de les quals han estat assignades a Catalunya d'acord amb la participació en la recaptació de pòlisses d'assegurances de vida, recaptació que ha estat obtinguda per mitjà d'una regressió lineal entre aquesta magnitud i la renda, estimada a partir d'una mostra de dades a nivell espanyol.

Moltes de les partides del sector Particulars i empreses són contrapartida directa de les d'altres sectors que ja han estat analitzats (com és el cas de les variacions de crèdits i de dipòsits). Té més complexitat,

tanmateix, l'estimació de la subscripció i emissió dels diferents títols. L'emissió d'obligacions no bancàries ha estat obtinguda per elaboració directa, analitzant per a cada societat emissora la seva domiciliació, així com la de les seves factories, per tal de poder localitzar el flux emissor d'acord amb el criteri de territorialitat enunciat anteriorment. L'emissió de les accions, per la seva banda, ha estat estimada utilitzant com a base la distribució provincial de les emissions, procedint a una correcció que tingués en compte el criteri de territorialitat, ja que la centralització de domicilis emissors és molt forta. La subscripció de tot Espanya dels diferents actius financers —accions, obligacions no bancàries, bons de caixa i fons públics— per part del sector Particulars i empreses ha estat obtinguda com la diferència entre l'emissió total a Espanya del corresponent actiu i les subscripcions que n'efectuen els altres sectors. Posteriorment, la part atribuïda a Catalunya ha estat obtinguda d'acord amb la seva participació en la renda, contrastant els resultats obtinguts per aquest procediment amb les xifres de subscripcions provincials que hom publica oficialment, en el cas de les obligacions no bancàries. Les xifres corresponents al finançament procedent de l'exterior i de l'INI, encara referint-nos al sector Particular i empreses, han estat obtingudes mitjançant un procediment d'elaboració directa, empresa per empresa, atenent al seu domicili i al criteri de localització territorial abans esmentat. Les estimacions d'altres partides ofereixen menys dificultat i estan exposades convenientment en les notes del quadre 2.

Les xifres del Sector Públic no haurien d'oferir cap problema d'interpretació que exigís més aclariments dels que proporcionen les notes que hem comentat. Pel que fa a altres conceptes no prou especificats, cal fer una breu referència a la partida d'errors i omissions, la inclusió de la qual resulta necessària per tal de recollir les diferències que es produeixen en els processos d'estimació i també aquells conceptes que són fruit de desfasaments comptables sense tenir cap interpretació financera precisa. Els errors i omissions corresponents als sectors Bancs i Caixes d'estalvis integren diversos comptes del balanç d'ambdós grups institucionals que no han pogut ésser integrats ni en els fluxos financers, ni en l'estalvi, ni en la formació bruta de capital. En el cas de la banca té una notable importància el saldo actiu dels comptes mutus entre entitats, el qual teòricament hauria d'ésser zero. El valor especialment elevat que té la partida d'errors i omissions l'any 1976 obeeix precisament a aquest motiu. Pel que fa al sector Particulars i empreses, els errors i omissions inclouen alguns aspectes marginals que no han estat comptabilitzats, així com la diferència entre la valoració de la comptabilitat nacional i la de les estadístiques financeres. La seva estimació ha estat feta a partir del compte de Particulars i empreses de tot Espanya, considerant que en aquest cas el flux de crèdits comercials

entre les regions queda compensat i dona un saldo nul. El saldo d'errors i omissions obtingut per aquest procediment per al conjunt espanyol és atribuït a Catalunya en proporció a la seva participació en la suma dels actius o passius financers totals.

Abans d'entrar en el comentari dels fluxos financers dels diferents sectors de Catalunya, cal realitzar alguna darrera precisió més. Com hem indicat repetidament, cada transacció d'un sector té necessàriament la seva contrapartida en un altre. Aquestes contrapartides, segons el tipus de flux i els procediments estimatius utilitzats, poden ésser comptabilitzades de tres maneres diferents. En alguns casos hi ha l'equivalència directa en un altre sector interior, com passa, per exemple, amb la variació de crèdit bancari que és comptat ensems com una col·locació del sector Bancs i un recurs del sector Particulars i empreses. En altres casos, també hi ha una equivalència directa, bé que amb un sector de la Resta del món, com passa, per exemple, amb les aportacions directes de l'INI, que són simultàniament un recurs del sector Particulars i empreses i una col·locació del subsector públic, del sector Resta del món. Per últim, en uns altres casos, l'equivalència no és directa sinó indirecta, com passa per exemple amb les subscripcions i emissions dels diferents actius, en els quals es verifica que la suma d'emissions s'iguali amb la de subscripcions. Per exemple, la suma de subscripcions de fons públics dels diferents sectors interiors de Catalunya (I al V) més les subscripcions dels sectors de la Resta del món (VI a, VI b, VI c i VI d) ha d'igualar la suma d'emissió interior de fons públics (V) més l'emissió de la resta d'Espanya (VI c). Aquest fet, entre altres, explica que, mentre que els sectors interiors són perfectament tancats (la diferència entre entrades i sortides iguala la diferència entre formació bruta de capital i estalvi), els de la Resta del món no poden tancar-se ja que faltaria incloure-hi totes les transaccions d'aquesta Resta del món amb altres espais territorials. Indiquem, per a acabar aquestes breus anotacions, que les dades indiquen sempre fluxos, que s'obtenen directament com a tals, en uns casos, i com a variació d'estocs o saldos en altres.

LES RELACIONS FINANCERES ENTRE CATALUNYA I L'EXTERIOR ³¹

El quadre 2 constitueix l'eina bàsica a partir de la qual resulta possible de dur a terme l'anàlisi dels fluxos financers que tenen lloc entre els diversos sectors de l'economia catalana, i entre ells i la resta del món. El comportament de cada un d'aquests sectors és, de fet, diferent.

31. Per a alguns dels desenvolupaments del quadre 2, en part utilitzats en aquest apartat, vegeu ANTONI CASTELLS FERRAN SICART, *Flujos*, op. cit. (1980).

Mentre que uns presenten una necessitat d'endeutament forta (com és el cas de Particulars i Empreses) que ha d'ésser satisfeta amb l'entrada de recursos, alguns altres (com el sector Bancs), malgrat de dur a terme transaccions financeres per un volum notable de recursos, no tenen, tanmateix, un saldo fortament deutor ni creditor, com és lògic, d'altra part, atenent a llur paper d'intermediaris financers, i al fet que l'estalvi i la formació bruta de capital presenten magnituds d'un nivell similar.

Al quadre 2 apareixen xifres dels anys 1974, 1975 i 1976, per tal que hom pugui comprovar l'estabilitat de les tendències més rellevants observades en el comportament financer dels diversos sectors catalans, el qual, tanmateix, en venir representat per fluxos, i no per estocs, podria ésser relativament influït per circumstàncies conjunturals. Hem de dir, en primer lloc, que segons les nostres estimacions, Catalunya va experimentar, els tres anys estudiats, una forta entrada de recursos financers, creixent al llarg del temps: 47.959,5 milions l'any 1974; 51.288,9 l'any 1975; i 61.999,4 el 1976. D'altra banda, el sector més fortament necessitat de recursos exteriors és, en tots els casos, el sector Particular i empreses, si bé els mecanismes de finançament revesteixen unes característiques peculiars, com posa de manifest el quadre 3.

El quadre 3 il·lustra sobre el comportament de cada un dels sectors enfront dels altres sectors i de l'exterior. Les xifres són referides a l'any 1975. Els comportaments dels altres anys presentarien divergències interessants, bé que no substancials pel que fa als aspectes més de fons. Segons les nostres estimacions, Catalunya va tenir unes necessitats de finançament superiors, en bona mesura, a l'estalvi generat en la mateixa regió, com posa de manifest l'afluència de capitals, per un valor de 51.288,9 milions de ptes. l'any 1975. D'altra banda, és fàcil de comprovar que el destinatari final d'aquest finançament és, en definitiva, el sector Particulars i empreses, el qual absorbeix gairebé íntegrament el flux financer global. Tanmateix, cal destacar a través de quins mecanismes aquest flux financer procedent de l'exterior acaba anant a finançar els particulars i les empreses. Així, podem observar que el sector de l'economia catalana més actiu en la captació de recursos procedents d'altres zones és el sector Bancs, el qual els recull en gran mesura del mercat interbancari (canalitzant d'aquesta manera capitals dipositats en altres regions cap a la inversió a Catalunya) i del mercat exterior. Per a l'any 1975, aquest paper predominant del sector Bancs en la captació de recursos exteriors pot ésser apreciat al quadre 3; per als altres anys, les xifres corresponents als quals no mostrem amb el mateix detall, el fenomen té lloc amb molta més força, ja que el sector Particulars i empreses queda força més relegat en el seu paper secundari. El mecanisme de finançament queda completat, si tenim en compte el paper purament intermediari del sector Bancs: és a dir, d'una banda capta recursos de l'exterior (en aquest sentit, experimenta una entrada de re-

QUADRE 3

COMPOSICIÓ SECTORIAL DELS FLUXOS FINANCERS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR, 1975

(en milions de pessetes)

<i>Sectors</i>	<i>Saldo interior</i>	<i>Saldo exterior</i>	<i>Error i omissions</i>	<i>Finançament concedit (—) o rebut (— estalvi + formació bruta de capital)</i>
Bancs	—23.294,3	27.046,7	—4.335,1	—582,7
Caixes d'estalvis	11.590,5	—9.309,5	—3.075,6	—794,6
Particulars i empreses	12.457,2	23.457,4	15.592,9	51.507,5
Altres institucions financeres	—697,0	—866,4	—	—1.563,4
Sector públic	—56,4	2.778,5	—	2.722,1
SALDO AMB L'EXTERIOR	—	43.106,7	8.182,2	51.288,9

1. El signe (—) indica finançament concedit, o sortida de recursos, bé que, en rigor, representi un augment dels actius financers del sector.
2. Pel fet que no és possible de conèixer el detall de les subscripcions que duu a terme cada grup institucional a partir de les fonts estadístiques utilitzades, cal establir hipòtesis que permetin de procedir a la consolidació, necessària per a obtenir els saldos interiors i exteriors. Les hipòtesis són: a) cada subscriptor subscriu amb preferència títols del seu mateix grup institucional; b) cada subscriptor subscriu, amb preferència, títols emesos per altres sectors interiors; c) els saldos enfront de l'exterior s'adjudiquen al subscriptor més gran quan està clarament identificat —les caixes d'estalvis en el cas de les obligacions no bancàries, i els particulars i empreses, en els dels bons de caixa—, i es reparteix proporcionalment entre els grups institucionals en el cas de les accions.

Font: vegeu el quadre 2.

ursos) i d'una altra banda els col·loca a l'interior, substancialment en el sector Particular i empreses, el qual, com hem vist, és en definitiva el que s'enfronta a una necessitat real de finançament de la formació bruta de capital. Aquest sector, per la seva banda, també acudeix al mercat exterior cercant directament l'obtenció de recursos financers. Per aquest motiu, l'any analitzat s'observa una important entrada de capitals en el saldo exterior, que complementa els obtinguts interiorment en la mateixa regió. La captació per aquest sector de recursos d'altres zones té lloc, com veurem més endavant, a través de dos mecanismes fonamentals, com són el mercat de capitals, per la via de l'emissió d'accions i obligacions subscrites per titulars d'altres regions, i el finançament en moneda estrangera obtingut directament de l'exterior d'Espanya. Resta per comentar el paper de les caixes d'estalvis, sector que es caracteritza, a diferència dels bancs, pel fet d'experimentar una considerable sortida de recursos cap a altres zones, és a dir, perquè presenta un saldo exterior negatiu, a causa fonamentalment de la importància de les subscripcions en fons públics i obligacions no bancàries. Per contra, el saldo interior és positiu l'any 1975 —responent, segons sembla pels resultats obtinguts en altres anys, a una tendència general—, fet que significa que les caixes d'estalvis reben recursos, en termes nets, d'altres sectors interiors, i posteriorment són canalitzats cap a l'exterior. Aquests recursos només poden ésser obtinguts, en una forma substancial, del sector Particulars i empreses, com posa en relleu el quadre 2. És a dir, els dipòsits procedents del sector III captats per les caixes superen, de molt, el recursos que aquestes hi destinen en forma de crèdit i de subscripció d'obligacions no bancàries.

Si el sector Particulars i empreses, tenint una sortida interior com el sector Caixes d'estalvis, presenta un saldo interior positiu, significa que les entrades que rep d'altres sectors han d'absorbir aquesta sortida i permetre, a més, l'obtenció d'un resultat positiu posterior. Amb aquestes comprovacions, hom està en condicions, en la nostra opinió, d'establir els mecanismes financers bàsics de l'economia catalana, per a l'any 1975. El sector amb necessitat de finançament real és el sector Particulars i empreses. Aquest finançament l'obté, en part, directament de l'exterior, mostrant així un saldo exterior que reflecteix una entrada de capitals. D'altra banda, a l'interior de la regió també presenta un saldo positiu (és a dir experimenta una entrada) gràcies als recursos que rep del sector Bancs, el qual els capta a l'exterior i els canalitza íntegrament cap al sector Particulars i empreses. Tanmateix, cal remarcar finalment que aquest saldo positiu amb els bancs li queda al sector Particulars i empreses sensiblement disminuït pel fet d'experimentar una sortida de recursos destinats a les caixes, les quals els destinen a finançar sectors de la Resta del món. En la figura 1 presentem, amb xifres aproximades, els mecanismes financers que acabem de descriure.

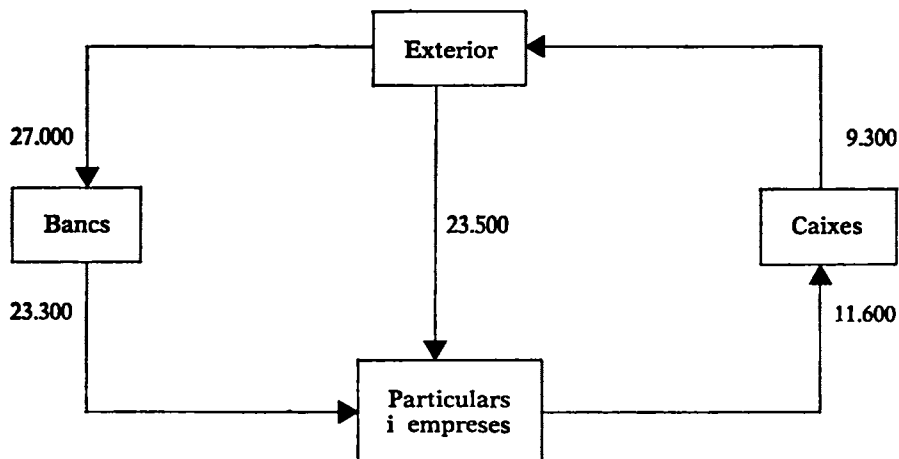
Fins aquí, hem abordat l'anàlisi dels fluxos financers de Catalunya amb l'exterior, des d'una òptica fonamentalment sectorial, tractant de determinar els mecanismes bàsics que lliguen la relació entre uns sectors i els altres, i els circuits que segueixen els recursos financers per a acabar produint el saldo que hem estimat. Una altra qüestió que té una especial importància, i que abordarem a continuació, és la de valorar degudament a través de quins canals es produeix l'entrada o sortida de recursos financers, amb independència dels orígens i destins sectorials.

El quadre 4 presenta, a aquest efecte, els diferents canals actuant, agrupats en els tres circuits bàsics que utilitzarem en la nostra anàlisi: els existents amb altres regions, amb les institucions centrals i amb l'estranger; cada un d'ells, com veurem, subdividit, al seu torn, en diferents canals.

Com podem observar al quadre 4, el major volum de recursos canalitzats cap a Catalunya ha procedit de l'estranger, en primer lloc, i de les altres regions, en segon lloc. L'any 1975, en concret, procediren de l'estranger, segons les nostres estimacions, 36.759,8 milions de pessetes, a través de dos canals: el finançament en divises, rebut directament pel sector Particulars i empreses o bé pel sector Bancs, i, amb

FIGURA 1

EXPOSICIÓ DIAGRAMÀTICA DELS FLUXOS FINANCERS
DE CATALUNYA, 1975 (en milions de pessetes)

Nota: les xifres, que tenen un propòsit bàsicament il·lustratiu, són aproximacions de les que apareixen al quadre 3.

Font: vegeu el quadre 3.

QUADRE 4

CANALITZACIÓ DELS FLUXOS FINANCERS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR, 1975 (en milions de pessetes)

<i>Canals</i>	<i>Volum de recursos</i>
Altres regions	21.532,6
Crèdit comercial	6.742,1
Mercat de valors	-7.413,6
Mercat interbancari	22.204,1
Sector Públic	-15.185,7
Fons públics	-11.042,9
Crèdit oficial i altres	12.370,1
Banc d'Espanya	-16.512,9
Estranger	36.759,8
Error i omissions	8.182,2
SALDO TOTAL	51.288,9

Nota: el signe (—) indica finançament concedit, o sortida de recursos financers;
el signe (+) indica finançament rebut, o entrada de recursos financers.

Font: vegeu el quadre 2.

molta menor importància, el saldo resultant entre la inversió estrangera a Catalunya i la inversió de Catalunya a l'estranger. Tanmateix, cal dir que, segons els càlculs duts a terme, aquesta segona via tingué, l'any 1975, una importància molt secundària i, per tant, la gairebé totalitat del finançament procedent de l'exterior revestí la forma d'endeutament en divises. El fet que sigui amb recursos procedents de l'estranger que es cobreixin, en bona part, les necessitats de finançament de Catalunya —fet, d'altra banda, observable també els anys 1974 i 1976— és una de les notes més característiques que hom pot assenyalar, i posa de manifest que els recursos que necessiten els sectors catalans per tal de finançar llur formació bruta de capital, s'obtenen en condicions de concurrència i retribuïnt-los, presumiblement, a tipus d'interès de mercat. Cal indicar, per a concloure els comentaris que suscita aquest canal de finançament, que segons les nostres estimacions, Catalunya és la regió espanyola amb un nivell més alt d'endeutament amb l'estranger, seguida de Madrid.

Les transaccions financeres amb les altres regions també presenten un saldo favorable a Catalunya, en el sentit que s'hi produeix una entrada de capitals procedents d'altres zones d'Espanya. Com podem comprovar al quadre 4, avaluem aquesta entrada, l'any 1975, en 21.532,6 mi-

lions de ptes., que foren canalitzats per tres vies diferents. D'una banda, hi hagué un augment dels recursos captats pel sistema interbancari, és a dir, s'incrementà el saldo net deutor dels sectors I, II i IV amb la resta del sistema financer. Com ha estat comentat anteriorment, es tracta sobretot de recursos captats pel sistema bancari fora de Catalunya, posteriorment prestats a través del mercat interbancari al sector I, per tal de permetre a aquest de finançar el sector Particulars i empreses interior. Per contra, es produeix una sortida de recursos per la via del mercat de capitals, a causa, en gran part, de les subscripcions que comporta el compliment dels coeficients d'inversió per part de les caixes. Deixem per al final la tercera via, com és la del crèdit comercial, que representà una entrada de recursos l'any 1975. La interpretació d'aquest flux és, tanmateix, més complexa: significa que, o bé augmenta el saldo deutor del crèdit concedit per particulars i empreses de fora de Catalunya a particulars i empreses de Catalunya, o bé disminueix (més probablement, tenint en compte el signe de la balança de mercaderies de Catalunya amb la resta d'Espanya) el saldo deutor del crèdit concedit pels particulars i empreses de Catalunya als de la resta d'Espanya. El signe d'aquesta tercera via, bé que positiu per a l'any estudiat, presenta un comportament més imprevisible, com es dedueix de les variacions en els tres anys 1974, 1975 i 1976. Cal indicar, pel que fa als recursos procedents d'altres regions, que, contra allò que hom sol suposar, no és pas Catalunya la regió que ha experimentat una entrada de recursos més notable. Segons les nostres estimacions, normalment Andalusia i el País Valencià han rebut més recursos, bé que, al revés de Catalunya, procedents sobretot del crèdit comercial més que no del mercat interbancari. D'altra banda, cal consignar, pel fet de tenir unes característiques molt diferents, el comportament de Madrid, que rep una forta entrada de recursos a través del mercat de capitals i, per contra, n'experimenta una elevada sortida per la via del mercat interbancari, posant en relleu que una bona part dels recursos dipositats a Madrid són prestats a través del mercat interbancari per a la concessió de crèdits a altres zones d'Espanya.

El tercer circuit de finançament existent és el Sector Públic centralitzat. Per aquesta via han sortit de Catalunya recursos financers per un valor de 15.185,7 milions de ptes., segons els nostres càlculs. Deixant, de moment, de banda el Banc d'Espanya, el comportament del qual respon a característiques molt especials, els recursos del Sector Públic provenen de l'emissió de fons públics, i les col·locacions prenen, substancialment, la forma de crèdit oficial concedit a Particulars i empreses i corporacions locals. Per aquests dos conceptes, Catalunya mostrà, l'any 1975, un saldo gairebé equilibrat. Altres anys mostrà comportaments divergents: saldo deutor (és a dir, entrada de recursos) l'any 1974, i creditor, per contra, l'any 1976. En qualsevol cas, Catalunya ha estat,

cada un dels anys, la regió menys afavorida, molt per sota, amb tota seguretat, d'Andalusia i de Madrid, les quals gaudiren, per aquesta via, d'una forta entrada d'uns recursos que, pel seu baix cost, signifiquen un avantatge comparatiu respecte als obtinguts en condicions de concurrència normal.

Els resultats que hem mostrat indiquen, en síntesi, que per a atendre el finançament de la inversió realitzada a Catalunya no n'hi ha prou amb l'estalvi generat en la mateixa regió, i han de captar-se, per tant, recursos financers procedents d'altres llocs. Ara bé, segons les nostres estimacions, exactament això mateix passa en altres regions —com Andalusia— que tradicionalment hom ha cregut que eren sotmeses a un greu drenatge financer. Amb la particularitat que, mentre que els recursos financers, en el cas de Catalunya, procedeixen bàsicament de l'estranger —i, per tant, no són detrets del finançament d'altres regions—, i d'altres regions, a través del sistema interbancari i, per tant, són remunerats a preus de mercat, en el cas d'Andalusia es tracta, en una bona mesura, de recursos financers procedents del Sector públic i, en conseqüència, disposats a un tipus d'interès privilegiat.

Encara que amb oscil·lacions, els fluxos financers amb les altres regions i amb l'estranger mantenen una tendència relativament estable analitzats al llarg d'un període més dilatat (1975-1979). Per contra, els fluxos financers amb el sector públic mostren un comportament molt més erràtic, especialment pel que fa al finançament del Banc d'Espanya, que està estrictament condicionat per les exigències de la política monetària.

CAPÍTOL V

ELS FLUXOS ECONÒMICS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR: SÍNTESI I CONCLUSIONS

Les estimacions dutes a terme en els capítols anteriors permeten de determinar algunes de les característiques principals de les relacions econòmiques de Catalunya amb la resta d'Espanya i amb l'estranger explicitades en el marc comptable que representa la balança de pagaments.

L'anàlisi conjunta de les diferents estimacions ha permès de sistematitzar en el quadre 1 els fluxos d'entrada i de sortida referits als àmbits Resta d'Espanya, Estranger i Total, i pels diferents conceptes considerats.

Les conclusions principals que hom pot obtenir d'aquestes xifres permeten remarcar els fets següents:

Primer, l'existència d'un dèficit comercial amb l'exterior (resta d'Espanya i estranger) avaluat en 51.055 milions de pessetes (amb els fluxos d'energia elèctrica), que és degut sobretot al fort dèficit existent amb l'estranger (73.556) que ultrapassa de lluny el superàvit amb la resta d'Espanya (23.710).

Segon, l'existència d'un dèficit derivat de l'actuació del Sector Públic centralitzat a Catalunya, avaluat en 86.908,6 milions, que supera en molt el dèficit en les relacions comercials.

Tercer, un superàvit important en les relacions financeres amb l'exterior (51.288,9) derivat molt més del saldo positiu dels fluxos financers amb l'estranger, que dels existents amb la resta d'Espanya.

Quart, un comportament globalment positiu d'altres fluxos de serveis i transferències, on destaca sobretot el saldo positiu per conceptes de turisme i viatges (55.519,8 milions) i el de rendes de factors (amb interessos del deute) (13.480 milions). Alhora també hom pot veure un saldo positiu, però molt menor (504,0 milions), de transferències privades, i un de negatiu per nolis, de 5.400,4 milions.

Pel que fa al comportament diferenciat de la resta d'Espanya i de l'estranger, hom pot veure que els saldos positius per turisme i viatges i per renda de factors són deguts específicament als fluxos amb l'es-

QUADRE 1

ESTIMACIÓ DE LA BALANÇA DE PAGAMENTS CATALANA, 1975 (en milions de pessetes)

	Amb la resta d'Espanya			Amb l'estranger			TOTAL		
	Entrades	Sortides	Saldo	Entrades	Sortides	Saldo	Entrades	Sortides	Saldo
Fluxos comercials	554.330,0	530.620,0	23.710,0	92.961,0	166.517,0	-73.556,0	647.291,0	697.137,0	-49.846,0
Fluxos d'energia elèctrica	—	—	—	—	—	—	—	—	-1.209,0
Fluxos fiscals	179.311,2	266.219,8	-86.908,6	—	—	—	179.311,2	266.219,8	-86.908,6
Fluxos financers	—	—	6.346,9	—	—	36.759,8	—	—	51.288,9
Nolis	40.517,1	49.083,1	-8.566,0	3.165,6	— ²	3.165,6	43.682,7	49.083,1	-5.400,4
Turisme i viatges	—	—	—	59.955,6	4.435,8	55.519,8	59.955,6	4.435,8	55.519,8
Rendes de factors i interessos de deute	—	—	13.480,0	—	—	—	—	—	13.480,0
Transferències privades	14.920,0	16.651,0	-1.731,0	5.140,0 ³	2.905,0	2.235,0	20.060,0	19.556,0	504,0
TOTALS	—	—	-53.668,7	—	—	24.124,2	—	—	-22.571,3 ⁴

1. Inclou 8.182,2 d'errors i omissions no localitzables territorialment.

2. No es valoren, atès que les importacions són C.I.F.

3. Inclou rendes de factors de l'estranger.

4. El saldo total no coincideix amb la suma dels corresponents a la resta d'Espanya i l'estranger perquè s'hi ha afegit el saldo de fluxos d'energia elèctrica i el d'errors i omissions dels fluxos financers (Veg. nota 1) no avaluats segons resta d'Espanya i estranger. Així mateix, en valorar els fluxos comercials amb la resta d'Espanya segons els valors unitaris obtinguts de les estadístiques d'exportacions (valors FOB), es produeix, en la mesura que inclouen impostos indirectes i subvencions, una doble comptabilització d'aquests fluxos.

tranger i amb la resta d'Espanya respectivament. Per contra, el saldo negatiu dels nolis semblaria explicar-se pel provocat per les relacions amb la resta d'Espanya i, a l'inrevés, el saldo positiu de les transferències privades fóra degut als fluxos d'entrada de l'estranger ja que, en aquest cas, les relacions amb la resta d'Espanya lògicament haurien de presentar un saldo negatiu.

Cinquè, com a conseqüència dels esmentats comportaments, s'obté un saldo negatiu de 22.571,3 milions de pessetes que resten sense justificar, la qual cosa voldria dir, tenint en compte el marc comptable de la balança de pagaments, que en concepte d'errors i omissions es produiria un saldo positiu per la mateixa quantitat.

Tanmateix, el volum total d'errors i omissions s'obtindria afegint, a la quantitat anterior, els detectats a l'anàlisi de la balança de capitals per un valor de 8.182,2 milions. Això faria que, en conjunt, els errors i omissions fossin 30.735,5 milions de pessetes.

En conjunt, la relació entre els diferents epígrafs de la balança de pagaments permet d'analitzar el comportament bàsic dels mecanismes de finançament de l'economia de Catalunya en relació amb la resta del món. En aquest sentit, els resultats assolits en el nostre estudi posen en relleu, com acabem de veure, l'existència d'una sortida de recursos molt important (entre 85.000 i 90.000 milions de ptes.) cap al Sector Públic centralitzat, a la qual cal afegir una sortida de recursos també notable (de l'ordre dels 70-75.000 milions de ptes.) cap a l'estranger, pel dèficit de la balança comercial amb els altres països. Aquestes sortides són compensades, en una part molt petita, pel superàvit comercial amb la resta d'Espanya (avaluable en una xifra compresa entre 20.000 i 25.000 milions de ptes.¹, i, sobretot, per les entrades de capitals (de l'ordre dels 50.000 milions de ptes.) i de turisme (i també d'altres partides com rendes de factors productius, transferències privades procedents de l'exterior i altres serveis, bé que en menor quantia).

Aquest mecanisme de funcionament sembla posar de manifest tres aspectes bàsics. En primer lloc, el superàvit comercial amb la resta d'Espanya té una importància relativament petita en relació amb altres magnituds de la balança de pagaments i clarament inferior al que el tòpic fa suposar.

En segon lloc, les sortides de recursos cap al Sector Públic centralitzat assoleixen un volum molt elevat, tal com hom sol suposar, i constitueix l'epígraf amb un saldo més pronunciat de tots els que componen la balança de pagaments. En tercer lloc, la balança de capitals presenta un signe clarament positiu. És a dir, Catalunya rep recursos financers de la resta del món, bé que cal matisar, en aquest aspecte, que, mentre

1. Sense incloure les sortides corresponents a la balança energètica amb l'exterior, deficitària, l'any estudiat, en 1.209,0 milions de ptes.

Com podem comprovar, de l'examen de la figura 1 es desprenen similituds importants, però també diferències remarcables. L'estructura dels fluxos de sortida és substancialment semblant, ja que el pes recau en ambdós casos (i, a més, amb unes proporcions força semblants) en els fluxos fiscals i en el dèficit de la balança de mercaderies amb l'estranger. Per contra, els fluxos d'entrada presenten xifres fonamentalment diferents, ja que segons les nostres estimacions és la balança de capitals la que proporciona una entrada més destacada —juntament amb les altres balances, en les quals hom inclou la molt important balança de serveis, que incorpora els ingressos de turisme—, quedant en un segon lloc molt allunyat el superàvit de la balança de mercaderies amb la resta d'Espanya. Per contra, J. Ros i A. Montserrat obtenen uns resultats que semblen indicar que és precisament per aquesta via que es produeix el flux d'entrada més important, mentre que la balança de capitals presentaria un signe negatiu, indicant que hi ha una sortida de recursos financers. En aquest punt, els resultats d'ambdós treballs divergeixen força, bé que una anàlisi detallada posaria de manifest alguns punts de coincidència, com el saldo negatiu de la balança de capitals amb el SPC i el positiu amb l'estranger. Per tant, és possible que la subvaloració de l'entrada de recursos financers procedents d'altres regions expliqui aquesta diferència.

El quadre 2 mostra l'evolució, en relació amb la renda, dels fluxos originats per la balança de mercaderies amb la resta d'Espanya i per la balança fiscal, utilitzant les xifres estimades per al 1975 en el present treball, i per J. Ros i A. Montserrat, per a l'any 1962.

Els resultats indiquen que, mentre que el percentatge del dèficit fiscal sobre la renda es manté en unes xifres d'una magnitud no sensiblement diferent —bé que amb tendència a baixar—, el superàvit de la balança comercial ha experimentat un descens molt important, que fa que no pugui cobrir els recursos absorbits pel Sector Públic centralitzat.

QUADRE 2

BALANÇA DE MERCADERIES I FLUXOS FISCALS (en percentatge de la renda)

	1962	1975
1. Balança de mercaderies amb la resta d'Espanya	12,76	2,28
2. Balança fiscal	-9,80	-8,34
% (2)/(1)	76,80	365,79

Font: *Renta Nacional de España y su distribución provincial* (Banco de Bilbao); J. Ros HOMBRAVELLA, A. MONTSERRAT, *L'aptitud financera de Catalunya* (Barcelona, Edicions 62, 1967) i elaboració pròpia.

Nota: el signe (+) indica entrada de recursos; el signe (-) indica sortida de recursos.

Precisament, és més aviat en la magnitud que no en el signe de les xifres que s'obtenen on cal buscar l'element comparatiu diferencial en el cas de Catalunya en relació amb els resultats obtinguts duent a terme una anàlisi d'abast similar en altres països³. En efecte, és un fet habitual que les regions més riques en les diferents zones presentin un superàvit en llur balança de mercaderies i serveis amb les altres regions. I també és natural que el SPC tingui un paper anivellador afavorint pressupos- tàriament les regions pobres per tal que puguin disposar dels recursos

QUADRE 3

FLUXOS DE MERCADERIES I FLUXOS FISCALS

(en percentatge de la renda)

<i>Regions o estats relativament pobres</i>	(1) <i>Sortida (—) o entrada (+) de recursos públics</i>	(2) <i>Superàvit (+) o dèficit (—) de la balança de merc. i serveis</i>	<i>% (1)/(2)</i>
RFA (mitjana 68-70):			
Schleswig-Holstein	+6,0	—6,5	92
França (1972): Bretanya	+11,0	—15,0	73
U.K. (1964): Irlanda			
del Nord	+16,1	—21,7	74
Itàlia (mitjana 1971-73):			
Calabria	+23,5	—25,8	81
<i>Regions o estats relativament rics</i>			
RFA (mitjana 68-70):			
Baden-Wurtemberg	—5,9	+7,9	75
U.K. (1964): Sud-Est	—4,8	+2,4	200
Itàlia (mitjana 1971-73):			
Llombardia	—11,1	+15,3	73
Catalunya (1975)	—8,3	+1,5	553

Font: «Rapport MacDougall» (1977), elaboració pròpia.

Nota: el percentatge que representa el superàvit de la balança de mercaderies i serveis sobre la renda és diferent del que apareix al quadre 1. La raó es troba en el fet que en aquest quadre figura el saldo de la balança de mercaderies (excloent serveis) i només amb la resta d'Espanya.

3. Vegeu A. CASTELLS, J. C. COSTAS, M. PARELLADA, *Efectos redistributivos regionales de las finanzas del Gobierno central y flujos de mercancías y servicios en España*. Ponencia presentada en el XXI Congreso Europeo de la Regional Science Association - VII Reunión de Estudios Regionales de la Asociación Española de Ciencia Regional, Barcelona, agosto 1981. Publicat dins «Investigaciones Económicas», núm. 16 (septiembre-diciembre 1981).

necessaris per a fer front a llur dèficit comercial. I, en contrapartida, és una conseqüència d'aquest fet que les regions més riques pateixin una sortida de recursos per la via fiscal. El quadre 3 és, en aquest sentit, prou explícit, i permet de comprovar que aquesta és una tònica que té lloc a la majoria dels països europeus. Tanmateix, bé que els signes són efectivament similars als estimats en el cas de Catalunya, hom pot observar que les magnituds són molt més equilibrades. És a dir, es donen pocs casos en els quals el dèficit fiscal superi el superàvit de la balança de mercaderies.

En efecte, el quadre 3 mostra, en primer lloc, que als diferents països europeus hi ha una relació inversa entre el saldo de la balança fiscal i el de la balança de mercaderies, i, en segon lloc, que el comportament de les regions riques sol mostrar dèficit a la primera balança i superàvit a la segona, al revés de les regions pobres. En línies generals, aquest és el comportament que també té lloc en el cas de Catalunya. Tanmateix, el dèficit fiscal sembla exageradament elevat en relació amb la renda, si atenem el superàvit de la balança de mercaderies i serveis. De les altres regions riques europees estudiades per «Rapport MacDougall»⁴, excepte el cas del Sud-Est anglès (del qual forma part la ciutat de Londres), cap altra no presenta un dèficit fiscal superior al superàvit de la balança de mercaderies i serveis. D'haver examinat les xifres proporcionades pel «Rapport», de les vuit regions riques analitzades, en només dos casos (el Sud-Est anglès, i Hessen, a la RFA), la xifra de la tercera columna seria superior a 100, i en qualsevol cas per valors més baixos dels que apareixen en el cas de Catalunya. Aquesta reflexió ha de servir per tal de valorar, en els seus termes, la importància relativa dels signes dels diferents components de la balança de pagaments. Així, bé que es lògic que la balanç fiscal presenti un saldo deficitari, atenent el fet que Catalunya és un regió rica, en el context espanyol, sembla desproporcionada la magnitud d'aquest saldo, atenent el superàvit de la balança de mercaderies i serveis, i si prenem com a punt de referència la situació en altres regions europees.

4. Vegeu COMMISSION DE COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES, *op. cit.*

BIBLIOGRAFIA

- HENRY AARON, MARTIN MCGUIRE, *Public goods and Income Distribution*, «Econometrica», november 1970.
- J. ALCAIDE GUINDO, J. RODRÍGUEZ FEO, *Tabla Input-Output y contabilidad regional de la provincia de León: Año 1975* (León, Inventica/70, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de León, 1980).
- J. ALCAIDE INCHAUSTI, *Las tablas Input-Output regionales en España*, «Boletín de Estudios Económicos» (Universidad de Deusto), núm. 94 (1975).
- ROBERTO ÁLVAREZ LLANO, *Flujos monetarios regionales y balanza de pagos*, «Situación», diciembre 1980.
- ROBERTO ÁLVAREZ LLANO, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Flujos financieros regionales y banca: un análisis comparativo internacional*, «Boletín de Estudios Económicos» (Universidad de Deusto), abril 1978.
- I. ANTUÑANO MARURI, E. BONO MARTÍNEZ, R. FERNÁNDEZ GUERRERO, L. PONS ALBENTOSA, *El comportamiento del Sector Público en el País Valenciano: Unas cifras polémicas*, «Panorama Bursátil», enero 1978.
- A. ARRUFAT, *Les causes de l'exportació catalana* (Barcelona, Servei d'Estudis de Banca Catalana, 1976).
- A. ASIMAKOPOULOS, *Tax Incidence*, dins *A guide to post keynesian Economics*, A. S. Eichner, ed. (London, McMillan, 1979).
- A. D. BAIN, *Flow of Funds Analysis*, «The Economic Journal», december 1973.
- WILLIAM J. BAUMOL, *Professor Copeland's Study of Money Flows*, «Review of Economic and Statistics», february 1954.
- BANK OF ENGLAND, *United Kingdom Flow of Funds Accounts: 1963-1976* (London 1978).
- R. BOIXAREU, *El comercio exterior de Cataluña*, «Información Comercial Española», febrero 1962.
- RAMON BOIXAREU, *El comerç exterior de Catalunya*, dins *L'Economia de Catalunya*, avui (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).
- F. BONO RÍOS, *Tablas Input-Output de la economía riojana: Año 1974* (Zaragoza, Caja de Ahorros de Aragón, Zaragoza y Rioja, 1978).
- JAMES M. BUCHANAN, *Public Finance and Public Choice*, «National Tax Journal», 1975. Versió castellana dins «Hacienda Pública Española», núm. 40 (1976).
- I. BUSOM, A. GRATAÇOS, J. SOGUES, *La especialización de la industria manufacturera catalana* (Barcelona, Banco Urquijo, Servicio de Estudios en Barcelona, 1979).
- CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, *Tabla Input-Output de la economía catalana. Año 1967* (Barcelona 1972).

- CÁMARAS OFICIALES DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE CATALUÑA, *Memoria Económica de Cataluña*, anys 1975 i 1976.
- ANTONI CASTELLS, *Balança fiscal de Catalunya: Incidència fiscal de l'actuació de l'Estat* «Revista Econòmica de Banca Catalana», núm. 54 (setembre 1979).
- ANTONI CASTELLS, FERRAN SICART, *Flujos financieros interregionales: una aproximación al caso español*, «Hacienda Pública Española», núm. 63 (1980).
- ANTONI CASTELLS, FERRAN SICART, *Las cuentas financieras de las regiones: una valoración de los resultados*, VI Reunión de Estudios Regionales, València, 1980.
- A. CASTELLS, J. C. COSTAS, M. PARELLADA, *Efectos redistributivos regionales de las finanzas del Gobierno central y flujos de mercancías y servicios en España*, XXI Congreso Europeo de la Regional Science Association. - VII Reunión de Estudios Regionales de la Asociación Española de Ciencia Regional, Barcelona, agosto 1981. Publicat dins «Investigaciones Económicas», núm. 16 (septiembre-diciembre 1981).
- THANOS CATSAMBAS, *Regional Impacts of Federal Fiscal Policy* (Lexington [Mass.], Lexington Books, 1978).
- JACOB COHEN, *Integrating the Real and Financial via the Linkage of Financial Flows*, «Journal of Finance», march 1968.
- JACOB COHEN, *Copeland's Money flows after Twenty-Five years: A Survey*, «Journal of Economic Literature», march 1972.
- triels et inter-régionaux de l'économie française* (Paris, Economica, 1979).
- COMISARÍA DEL PLAN DE DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL, *Contabilidad Regional de Galicia* (Madrid 1971).
- COMISIÓN DE DIRECCIÓN PARA EL DESARROLLO ECONÓMICO Y SOCIAL DE CANARIAS, *Primera Contabilidad regional de Canarias: Año 1969* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1971).
- COMISIÓN PARA EL DESARROLLO SOCIOECONÓMICO DE LA CUENCA DEL SEGURA, *Estudio Económico del Sureste: Contabilidad Regional* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1971).
- COMISIÓN PARA EL DESARROLLO SOCIOECONÓMICO DE LA CUENCA DEL SEGURA, *Contabilidad Regional del Sureste: Año 1969. Apéndice I* (Madrid, Instituto de Desarrollo Económico, 1973).
- COMMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES, *Rapport du groupe de réflexion sur le rôle des finances publiques dans l'intégration européenne* («Rapport MacDougall»), Collection Études, Série Économie et Finances, núms. A13 i B13 (Bruxelles 1977).
- CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL PROVINCIAL DE BARCELONA, COMISIÓN COMERCIO, *Ponencia de Comercio Exterior* (Barcelona 1966).
- CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE BALEARES, *Contabilidad Regional (Año 1967)*.
- CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA MANCHA, *Contabilidad regional de la Mancha 1973*.
- CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA REGIÓN VALENCIANA, *Contabilidad Regional de la Región Valenciana. Año 1967*.
- CONSEJO ECONÓMICO SOCIAL SINDICAL DE LA REGIÓN VALENCIANA, *Contabilidad Regional de la Región Valenciana. Año 1972*.
- R. COURBIS, *La comptabilité régionale française*, «Économie appliquée», XXVIII, 2-3 (1975).
- R. COURBIS, CH. POMMIER, *Construction d'un tableau d'échanges inter-indus-*
- J. R. CUADRADO ROURA, J. AURIOLES MARTÍN, *Tablas Input-Output, cuentas regionales y balanza comercial de Almería, Granada, Jaén, Málaga: Año 1975* (Bilbao, Universidad de Málaga, Banco de Bilbao, 1978).

- FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Estudio de los flujos financieros interregionales (una aproximación al Sector Público)*, II Reunión de Estudios Regionales, Tenerife, 1975 (Madrid, Instituto Nacional de Prospectiva y Desarrollo Económico, 1977).
- FERNANDO FERNÁNDEZ, JOSÉ MIGUEL ANDREU, *Intermediarios financieros y desarrollo regional*, «Revista Española de Economía», enero-abril 1976.
- ANDRÉS FERNÁNDEZ DÍAZ, *La regionalización de las inversiones públicas como instrumento de política económica: una referencia a España* (Madrid 1979).
- GABINETE TÉCNICO DE LA GERENCIA DEL POLO DE DESARROLLO INDUSTRIAL DE CÓRDOBA, *Primera Contabilidad de la provincia de Córdoba, 1970*. Anexo al *Estudio de selectividad industrial del polo de desarrollo de Córdoba* (Madrid, Instituto de Estudios Económicos, 1974).
- EMILI GASCH, J. ROS I HOMBRABELLA, *Les relacions econòmiques de Catalunya amb l'exterior, amb un estudi específic dels fluxos financers públics, dins l'Economia de Catalunya, avui* (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).
- H. M. GROVES, W. D. KNIGHT, *Wisconsin's State and Local Tax Burden* (Madison, Tax Committee, University of Wisconsin, 1959).
- ARNOLD C. HARBERGER, *The Incidence of the Corporation Income Tax*, «Journal of Political Economy», june 1962.
- PATRICK H. HENDERSHOTT, *A Flow-of-Funds Model: Estimates for the Nonbank Finance Sector*, «Journal of Money, Credit and Banking», november 1971.
- JUAN HERNÁNDEZ ARMENTEROS, TOMÁS MANCHA NAVARRO, *Un intento de análisis de los flujos financieros a nivel regional*, V Reunión de Estudios Regionales, Zaragoza, 1979.
- MASAOKI HOMMA, *On the Theory of Interregional Tax Incidence*, «Regional Science and Urban Economics», november 1977.
- G. HYLE, *The balance of payments of the southeast in 1950*, Doctoral dissertation, University of Michigan, 1954.
- INSTITUTO DE DESARROLLO ECONÓMICO, *Contabilidades regionales y tablas Input-Output a nivel regional*, Mesa redonda sobre los problemas metodológicos y estadísticos que plantea la elaboración de tablas Input-Output y las contabilidades económicas a nivel regional, Alcalá de Henares, junio 1972 (Madrid 1973).
- INTERNATIONAL MONETARY FOUND, *Balance of Payments. Concepts and definitions* (Washington 1969).
- R. DE JUANES, *Financiación de las autonomías y regionalización del gasto público*, «Revista de Economía y Hacienda Local», mayo-agosto 1978.
- H. KRIER, *La balance extérieure de la Bretagne: Année 1972*, «Bulletin de Conjoncture Régionale» núm. 4 (Rennes 1974).
- MANUEL J. LAGARES CALVO, *Las necesidades públicas en España: niveles de cobertura*, «Hacienda Pública Española», núm. 36 (1975).
- J. M. LÓPEZ ZUMEL, *Metodología para la elaboración de las tablas Input-Output de ámbito provincial. Un caso práctico: La economía segoviana en 1971* (Madrid, Instituto de Estudios de Planificación, Ministerio de Planificación del Desarrollo, 1976).
- E. LLUCH, J. MAFÉ, J. J. PÉREZ TORTAJADA, *La actividad presupuestaria del Sector Público*, «Panorama Bursátil», junio 1976.
- SHLOMO MAITAL, *Public Goods and Income Distribution: Some Further Results*, «Econometrica», may 1973.
- SHLOMO MAITAL, *Apportionment of Public Goods Benefits to Individuals*, «Public Finance», 3 (1975).
- SHLOMO MAITAL, *Measurement of Net Benefits from Public Goods: A New Approach using Survey Data*, «Public Finance», 1 (1979).

- CHARLES McLURE Jr., *The Interstate Exporting of State and local Taxes: Estimates for 1962*, «National Tax Journal», march 1967.
- CHARLES McLURE Jr., *The Inter-regional Incidence of General Regional Taxes*, «Public Finance», 3 (1969). Versió castellana dins «Hacienda Pública Española», núm. 63 (1980).
- CHARLES McLURE Jr., *The Theory of Expenditure Incidence*, «Finanzarchiv», 3 (1972).
- CHARLES McLURE, Jr., WAYNE R. THIRSK, *A Simplified Exposition of the Harberger Model. I: Tax Incidence*, «National Tax Journal», march 1975.
- CHARLES McLURE, Jr., WAYNE R. THIRSK, *A Simplified Exposition of the Harberger Model. II: Expenditure Incidence*, «National Tax Journal», june 1975.
- PETER M. MIESZKOWSKI, *On the Theory of Tax Incidence*, «Journal of Political Economy», june 1967.
- PETER M. MIESZKOWSKI, *Tax Incidence Theory: The Effects of Taxes on the Distribution of Income*, «Journal of Economic Literature», december 1969.
- MINISTERIO DE COMERCIO, SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA, *Balanza de Pagos de España* (Madrid, anual).
- MINISTERIO DE PLANIFICACIÓN DEL DESARROLLO, *Contabilidad regional de Galicia: Metodología y fuentes estadísticas* (Madrid 1975).
- J. MUNS, R. PUJOL, *Tabla Input-Output de la economía catalana, 1967* (Barcelona, Cámaras Oficiales de Comercio, Industria y Navegación de Cataluña, 1972).
- JOSEP M. MUNTANER I PASCUAL, *Coyuntura Económica de la provincia de Barcelona* (Barcelona, Caja de Ahorros Provincial de Barcelona, 1977).
- JUAN MUÑOZ, *La banca y el desarrollo regional*, «Doblón», Extraordinario número 1 (julio 1975).
- CARMEN MUÑOZ BERGER, *Efectos económicos del Impuesto sobre las rentas del capital*, «Hacienda Pública Española», núm. 57 (1979).
- RICHARD A. MUSGRAVE, *The Theory of Public Finance* (New York, McGraw-Hill, 1959). Versió castellana: *Teoría de la Hacienda Pública* (Madrid, Ed. Aguilar, 1969).
- RICHARD A. MUSGRAVE, DARWIN W. DAICOFF, *Who Pays the Michigan Taxes*, dins *Michigan Tax Study: Staff Papers* (Lansing [Michigan], Harvey E. Brazer, ed., 1958).
- SELMA J. MUSHKIN, *Distribution of Federal Taxes among the States*, «National Tax Journal», june 1956.
- SELMA J. MUSHKIN, *Distribution of Federal Expenditures among the States*, «The Review of Economics and Statistics», november 1957.
- NEDERLANDS ECONOMISCH INSTITUUT (N.E.I.), SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), *la Industria Siderometalúrgica en Asturias* (Oviedo, S.A.D.E.I., 1971).
- M. PARELLADA, *Les tableaux Input-Output régionaux en Espagne*, resum de la ponència presentada al Seminari sobre construcció de taules Input-Output regionals i multiregionals, novembre 1979, París.
- M. PARELLADA, *Los flujos comerciales entre Cataluña y el resto de España* (1975), «Revista Econòmica de Banca Catalana», núm. 58 (setembre 1980).
- M. PARELLADA, *Els fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya* (1975) i *entre Catalunya i l'estranger (1975-1978): Metodologia i anàlisi de resultats*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1980 (Barcelona, Edicions 62, Estudis i Documents, vol. 35, 1982).
- M. PARELLADA, *Metodología y análisis de las relaciones comerciales de Cataluña con el extranjero (1975-1978)*, «Información Comercial Española», número 577 (octubre 1981).

- JOSEPH A. PECHMAN, BENJAMIN A. OKNER, *Who Bears the Tax Burden?* (Washington, The Brookings Institution, 1974).
- ALEXANDRE PEDRÓS ABELLÓ, *Bancs i Caixes d'Estalvi: llur paper a l'economia catalana*, dins *L'Economia de Catalunya*, avui (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).
- J. J. PÉREZ TORTAJADA, J. MAFÉ SANANTONIO, V. SOLER MARCO, *L'activitat financera del Sector Públic al País Valencià*, dins *Crisi i modernització al País Valencià*, «Arguments» 2 (València, Edicions L'Estel, 1975).
- JORDI PETIT FONTSERÈ, *Unas notas sobre la actuación del Sector Público y las relaciones económicas entre Cataluña y el resto de España*, «Moneda y Crédito», diciembre 1965.
- JORDI PETIT FONTSERÈ, *El Sector Público*, dins *L'estructura econòmica del País Valencià*, vol. I (València, Edicions L'Estel, 1970).
- R. PUJOL (Director), MIQUEL BOTELLA, NARCISA SALVADOR, PERE SALVADOR, *Información Económica para el Planeamiento* (Barcelona 1974).
- RAFAEL PUJOL MARIGOT, *Las relaciones económicas entre Cataluña y el resto de España*, «Cuadernos de Economía», septiembre-diciembre 1975 (Barcelona).
- J. M. RODGERS, *State estimates of interregional commodity trade*, 1963 (Lexington [Mass.], Lexington Books, 1973).
- J. J. RODRÍGUEZ ALCAIDE, A. TITOS MORENO, *Tablas Input-Output y cuentas regionales de la economía de Cádiz, Córdoba, Huelva, Sevilla: Año 1975* (Bilbao, Instituto de Desarrollo Económico, Universidad de Sevilla, Banco de Bilbao, 1978).
- ALAN R. ROE, *The Case for Flow and National Balance Sheet Accounts*, «Economic Journal», june 1973.
- SANTIAGO ROLDÁN, JUAN MUÑOZ, ANGEL SERRANO, *La decadencia económica andaluza*, «El País», 6-III-1980.
- J. ROS HOMBRABELLA, *L'atròfia del capital col·lectiu* dins *Economia crítica: una perspectiva catalana* (Barcelona, Edicions 62, 1973).
- J. ROS HOMBRABELLA, *Flujos financieros interregionales: evaluación de métodos estimativos de balanzas interiores de capitales y transferencias*, I Reunión General de Servicios de Estudios Económicos, Banco Urquijo, Madrid, 1973.
- J. ROS HOMBRABELLA, *La Balanza de Pagos del País Vasco: Relaciones Económicas con el exterior* (Bilbao, Caja Laboral Popular de Mondragón, 1978).
- J. ROS HOMBRABELLA, A. MONTSERRAT, *L'aptitud financera de Catalunya* (Barcelona, Edicions 62, 1967).
- J. ROS HOMBRABELLA, A. MONTSERRAT, *Notas sobre el movimiento de capitales entre Cataluña y el exterior*, «Información Comercial Española», mayo-junio 1968.
- J. RUDEAU, *La comptabilisation des flux économiques interrégionaux*, Thèse pour le doctorat des Sciences économiques, Université de Lyon, 1968.
- MANUEL SÁNCHEZ AYUSO, VÍCTOR FUENTES PRÓSPER, *El mercado de obligaciones privadas en España, una aproximación regional*, «Revista de Economía Política», enero-abril 1977.
- SERVICIO DE ESTUDIOS DEL BANCO DE BILBAO, *Tablas Input-Output y cuentas regionales de Alava, Guipúzcoa, Navarra y Vizcaya: Año 1972* (Bilbao, Banco de Bilbao, 1977).
- SERVICIO DE ESTUDIOS DEL BANCO DE BILBAO, *Una aproximación de los flujos financieros generados por la banca privada y las cajas confederadas*, «Situación», febrero 1980.
- SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), *Contabilidad regional de Asturias, 1968* (Oviedo 1974).
- SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS E INDUSTRIALES (S.A.D.E.I.), CAJA

- DE AHORROS DE ARAGÓN, ZARAGOZA Y RIOJA, *Tablas Input-Output y cuentas regionales de la economía aragonesa: Año 1972* (Zaragoza 1976).
- TAX FOUNDATION, *Allocating the Federal Tax Burden by State* (New York 1964).
- TAX FOUNDATION, *Federal Tax Burdens in States and Metropolitan Areas* (New York 1974).
- V. THEOTONIO CÁCERES, *Balanza Impositiva de Andalucía Occidental 75: Su contraste con Cataluña 67*, «Hacienda Pública Española», núm. 47 (1977).
- LESTER C. THUROW, *The Economics of Public Finance*, «National Tax Journal», junio 1975.
- JUAN J. TORIBIO DÁVILA, *El Finançament de l'empresa a Catalunya*, dins *L'Economia de Catalunya, avui* (Barcelona, Banco de Bilbao, 1974).
- RAMON TRIAS FARGAS, *La balanza de pagos interior* (Madrid, Sociedad de Estudios y Publicaciones, 1960).
- RAMON TRIAS FARGAS, *Las relaciones económicas de Cataluña con el resto de España*, «Información Comercial Española», febrero 1962.
- RAMON TRIAS FARGAS, *Catalunya i el modern concepte de regió econòmica* (Barcelona, Rafael Dalmau editor, 1966).
- RAMON TRIAS FARGAS, *Introducció a l'economia de Catalunya* (Barcelona, Edicions 62, 1972).
- U.S. CONGRESS, HOUSE OF REPRESENTATIVES, INTERGOVERNMENTAL RELATIONS SUBCOMMITTEE OF GOVERNMENT OPERATIONS, *Federal Revenue and Expenditure Estimates for States and Regions, Fiscal years 1965-67* (Washington 1968).
- JACINTO VEREDA ESPADA, FRANCISCO MOCHÓN MORCILLO, *Efectos redistributivos de la Seguridad Social*, «Hacienda Pública Española», núm. 52 (1978).

TAULA

INTRODUCCIÓ	7
I ELS FLUXOS COMERCIALS	9
I. <i>Metodologia</i>	9
Els fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya	13
Els fluxos comercials entre Catalunya i l'estranger	15
II. <i>Exposició i comentari dels resultats</i>	20
Estimació dels fluxos comercials de Catalunya amb l'exterior	20
Els saldos comercials de Catalunya amb l'exterior	29
Evolució i principals relacions del comerç exterior català	31
II ELS FLUXOS DE SERVEIS I TRANSFERÈNCIES PRIVADES	35
Nolis i assegurances sobre transports de mercaderies	36
1. Nolis pel transport de mercaderies entre Catalunya i la resta d'Espanya	37
2. Nolis pel transport de mercaderies entre Catalunya i l'estranger	42
Turisme i viatges	44
Rendes de factors	46
Transferències privades	47

III	ELS FLUXOS FISCALS	51
I.	<i>Antecedents i mètode</i>	51
	L'anàlisi dels fluxos fiscals	52
	Aproximacions empíriques a l'estudi dels fluxos fiscals d'una regió	55
	Aspectes metodològics fonamentals	60
II.	<i>Exposició i comentari dels resultats</i>	62
	Estimació dels ingressos del Sector Públic Centralitzat a Catalunya	64
	Estimació de les despeses del Sector Públic Centralitzat a Catalunya	74
	Balanç fiscal del Sector Públic Centralitzat a Catalunya	82
IV	ELS FLUXOS FINANCERS	85
I.	<i>Metodologia</i>	85
	Enfocament analític	86
	Estudis empírics duts a terme	89
	Criteris metodològics	94
II.	<i>Exposició i comentari dels resultats</i>	99
	Estimació dels comptes financers de Catalunya	105
	Les relacions financeres entre Catalunya i l'exterior	107
V	ELS FLUXOS ECONÒMICS DE CATALUNYA AMB L'EXTERIOR: SÍNTESI I CONCLUSIONS	115
	BIBLIOGRAFIA	123

**Acabat d'imprimir a
CEGE
de Barcelona
el dia 5 de setembre de 1983**

